

**PUBLICATIE SAPTAMINALA EDITATA DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL**

ANUL I • NR. 43 • 9 NOIEMBRIE 1990

DIN SUMAR:

• A luat ființă ALIANȚA CIVICĂ • TIMIȘOARA după zece luni • EMIL CIORAN – Un popor de singuratici • Raport al Grupului pentru Dialog Social și al Comitetului Helsinki pentru România asupra evenimentelor din 13–15 iunie 1990. Cronologia zilei de 13 iunie (IV) • REFUGIAȚII români din Ungaria, Franța, Austria • Interviuri cu VIRGIL NEMOIANU, MIRCEA DINESCU, HELMUTH FRAUENDORFER • Eseu politic semnat de AGNES HELLER • Accente •

FAHRENHEIT 451

Explicații de dicționar: la 451 grade Fahrenheit hirtia ia foc. Autodafé: citirea solemnă a unei sentințe dată de Inchiziție, execuția vinovatului urmată de imolare; distrugerea prin foc. S-a înțeles în imaginea cărților trecute în Index librorum prohibitorum arse în piața publică. De-a lungul secolelor, de autodafé-uri s-au folosit ocupanții și extremiștii. Nazistii au preluat și spectacolul, organizând incendierea culturii noaptea la lumina torțelor. Bolșevicii o făceau pe ascuns. Scoteau cărțile din biblioteci și le distrugeau, tot prin incendiere, în curți interioare, în pivnițe, uneori odată cu clădirea care le adăpostea, în păduri. Aceleași locuri unde omorau și oameni. Și cenzura este o formă de distrugere preventivă. Ceaușescu a practicat toate formele de strivire a cuvintului scris. Dar regimul său a căzut. Ne aflăm de aproape un an de zile în libertate. Să crăpăm sau să emigrăm, să fim bătuți în stradă și președintele să mulțumească bătașilor, să stăm la cozi zile și nopți, iar când avem timp să urmărim minciunile Televiziunii.

Asaltul împotriva independenței de gândire, a libertății de expresie a început foarte repede după evenimentele din 16–22 decembrie printr-o activare fără precedent a zvonurilor dinspre Direcția a V-a a Securității, printr-o campanie de calomniere și defăimare a disidenței anticomuniste, orchestrată de forțe obscure ușor de identificat: fosta nomenclatură cu toate ramificațiile, amenințată să-și piardă privilegiile.

Pămele rezerve față de regim au apărut în presă. Treptat, în fața încălcărilor tot mai vădite și repetate ale democrației, rezervele s-au transformat în critici. În câteva săptămâni, presa a devenit bastionul luptei pentru democrație, pentru respectarea drepturilor omului, pentru reintegrarea grabnică a României în Europa. Acestei situații neașteptate, puterea i-a răspuns cu o contraofensivă reluată la scurte intervale de timp împotriva „noii disidențe”. Începând din aprilie, asistăm la această „bătălie în mers” în care presa este supusă tuturor atacurilor, pe „un front larg”. Diminuarea tirajelor, creșterea succesivă a prețurilor, o distribuție halucinantă care face discriminări grave între zărele editate de putere sau guvernamentale și... celelalte. În județe există cite un comisar care împiedică anumite zăre să ajungă la cititor. Marea aceeași: România liberă, 22, Expres... Cui va nu-i convine ca libertatea să se manifeste în afara declarațiilor oficiale. Puterea a încercat de mai multe ori să stranguleze publicațiile independente și de opoziție. Sesiile zărelor care au luat în serios punctul privind libertatea presei din Proclamația de la 22 decembrie trecut au fost devastate în câteva rânduri. Domnul Petre Roman a și acuzat într-o conferință de presă cu ziariștii români și străini, încă în aprilie: că zărele dv. (adică ale celor de altă părere, care refuză să aplaude la comandă și să creadă tot ce li se spune oficial) scriu „murdării”.

Începând cu 1 noiembrie asistăm la cel mai înverșunat atac. Nu numai împotriva presei dar și împotriva editurilor, a culturii și învățământului. Scumpirea hirtiei are ca scop nedeclarat de: a „aduce în stare de faliment publicațiile independente și de opoziție, nefiind în ultimă instanță decît un mod moscat de anihilare a libertății presei”, se scrie în ultima notă de protest a Asociației Ziariștilor Români.

Ceea ce nu s-a reușit în zilele de 13–15 iunie, scoaterea din circuit a persoanelor, publicațiilor și editurilor care nu se mișcă în sfera puterii, se încearcă acum. Atunci, România liberă, Expres au fost atacate săbăteac. Editura Humanitas condusă de Gabriel Liiceanu și 22 editat de G.D.S. obia au scăpat, fiind impresurate și amenințate de mineri și provocatori. Toate acestea, din fericire, au supraviețuit, dar iată că de acum o carte de mărime medie va costa 120–150 lei, preț prohibitiv care va întrerupe dramatic dialogul între autor și cititor, o carte va costa atît cît să fie inaccesibilă unui salariu mediu. De asemenea, cititorul de ziare nu se va mai opri la chioșc, prea sărac ca să ducă acasă în fiecare zi partea lui de adevăr. Cît va plăti un părinte pentru manualele copiilor săi?

Este o acțiune concertată pentru nimicirea a tot ce e dat mai bun lupta pentru democrație în ultimele luni. Dacă zărele și cărțile nu se mai ard în piețe, păduri sau pivnițe, ele sînt oprite să mai ajungă la cei înșetați să știe. Administrația reușește unde Inchiziția, poliția secretă și propaganda brună sau roșie au eșuat. ■

STELIAN TĂNASE

Fotografie de DAN DINESCU

Omul ar vrea să fie egoist și nu poate fi. Este trăsătura cea mai izbitoare a mizeriei sale și izvorul grandorii lui.

SIMONE WEIL

A luat ființă: ALIANȚA CIVICĂ

Mai multe grupări ale societății civile Asociația „15 Noiembrie”, Solidaritatea universitară, Societatea „Timisoara”, G.D.S., Societatea Agora — Iași, Grupul Independent pentru Democrație, Asociația Prodemocrația și mai mulți semnatari ca reprezentanți ai acestor grupări, ori cu titlu personal,

luind act de impasul social generat de intolerabila tăcere asupra adevărului despre Revoluție și despre mișcările sociale care au culminat cu violențele din 12-13 iunie,

avind în vedere sentimentele de disperare ale celor care văd cum au fost tratate victimele din decembrie și cum recuperarea vechiului aparat de stat și de partid capătă în dimensiunea unei contrarevoluții,

urmărind cu îngrijorare blocajul structurilor economice, datorită unui corp birocratic care nu vrea să renunțe la vechile și necerționate privilegii,

avind în vedere lipsa de speranță a sutelor de mii de români care au luat calea exilului,

și luând în considerare că forța alternativă interesată să se opună și capabilă să se opună acestor tendințe a fost și este societatea civilă,

au hotărât înființarea „ALIANȚEI CIVICE” drept structură de cooperare a tuturor energiilor sociale care susțin valorile credinței, umanismului și democrației, la rindul lor singura cale de propășire și recăștigare a identității și demnității naționale.

Societatea românească se zbate într-o criză gravă din care nu poate ieși decât printr-un efort al nostru al tuturor. Alianța Civică se adresează tuturor celor ce se consideră la fel de răspunzători de viitorul României ca și cei ce se află la putere. România se găsește prinsă într-un angrenaj putând duce la catastrofa dacă grupurile, personalitățile, persoanele care au dovedit atașament pentru democrație și valorile civilizației europene nu întreprind o largă acțiune în cadrul societății civile. Viitorul nu depinde decât de hotărârea noastră de a ne dedica în întregime redresării naționale.

Alianța Civică își propune să acționeze energic pentru sprijinirea procesului de dezvoltare a unei Societăți Civile, singura în măsură să asigure exercitarea libertăților cetățenești.

Alianța Civică consideră ca factori agravanți multiple forme de intoleranță, mistificare, ură, corupție, egoism, rea voință.

Alianța Civică militează pentru eradicarea tuturor acestora și susține că avem tot atâtea nevoie de adevăr ca și de pline. Fără o reînviere grabnică a valorilor morale, afirmate în revoluție, poporul nostru este în pericol de a se scufunda în haos și barbarie. Sistem conștient că protecția cetățeanului nu se poate realiza decât într-o Românie liberă. Sistem săraci într-o țară bogată. Singura ieșire o reprezintă inserarea economiei românești în circuitul mondial prin trecerea la o economie de piață.

Alianța Civică sprijină o reformă radicală și realistă ca singura ieșire din situația în care ne aflăm dar și luarea concomitentă a tuturor măsurilor de protecție socială, mai ales a păturilor sărace și dezavantajate. Susținem că reformarea economiei românești nu se poate face decât în strânsă legătură cu democratizarea deplină a vieții politice și sociale. Ne pronunțăm pentru o constituție care să garanteze toate libertățile din democrațiile tradiționale. Respectul plu-

ralismului, al dreptului de asociere, asigurarea drepturilor omului, libertatea presei sînt valori în afara cărora societatea civilă și statul de drept nu pot exista.

Alianța Civică respinge orice formă de cenzură și limitare a libertății de expresie a cetățenilor.

Alianța Civică afirmă că numai o informare corectă, completă și la timp poate feri societatea de abuzuri și încălcări ale regulilor democrației și duce la formarea unui cetățean implicat conștient în viața politică și socială.

Alianța Civică susține dreptul fiecărui cetățean de a avea acces la sursele de informare, precum și la documentele administrației locale și centrale, ca în toate societățile civilizate. Astfel, alegătorul își va putea exercita controlul permanent asupra puterii pe care el însuși a delegat-o să-i apere interesele.

Alianța Civică apără fără rezerve valorile europene, cărora prin origine, mentalitate și tradiție le aparținem.

Românii trăiesc astăzi pe toate continentele. Fie ca unirea tuturor eforturilor noastre să asigure patriei un viitor.

Alianța Civică susține că este nevoie mai mult ca oricând de acțiuni energice și largi de protecție a cetățeanului. În acest cadru, Alianța Civică apără revendicările muncitorilor pentru bunăstare, pentru o viață mai demnă și în deplină libertate, pentru drepturile izvoite din munca lor.

Alianța Civică militează pentru improprierea cu pământ a țărănilor.

Alianța Civică se manifestă împotriva oricăror forme de violență, inclusiv amenințarea cu folosirea ei.

Alianța Civică cheamă Biserica să sprijine eforturile de reînviere a Societății Civile și să-și asume răspunderile care li revin.

Alianța Civică invită cetățenii să adere la declarația noastră și să-i aducă îmbunătățiri.

Nu putem reuși decât împreună!

Cotidiene

● ROMANIA — NIMIC. Acum zece zile a avut loc reuniunea Grupului Celor 24. Grupul a acordat sume uriașe citorva țări din estul Europei, defalcate pe doi ani, 14 miliarde pentru POLONIA și UNGARIA, 6 miliarde (nu lei, se înțelege, dolari) pentru BULGARIA și CECOSLOVACIA. Sumele sînt realimente haluante de oxigen pentru economiile vecinilor noștri. Cine poartă răspunderea faptului că România a fost uitată? Vreun grup de intelectuali? Dl. Mănescu a pretins că discursul său și al doamnei Cornea la Strasbourg a împiedicat România să fie admisă. Sînt curios acum cine va fi găsit tap ispășitor. Dl. Brucan spunea într-un interviu — în septembrie — că în fața unui asemenea eșec „un cap trebuie să cadă!” Ip situația dramatică în care ne aflăm avem maximă nevoie de a fi ajutați. Puterea politică este singura responsabilă pentru deteriorarea imaginii României în lume. Comportamentul său nedemocratic, frînarea cu toate forțele a procesului democratic, startul greoi și impropriu al reformelor economice au determinat hotărîrea Celor 24. Lipsa de încredere în instituțiile noastre politice și economice, în seriozitatea noastră ca parteneri care ne-am dezbărat de trecutul comunist este acută. Dovezile în acest sens nu au lipsit. Evenimentele din 20 ianuarie, campania electorală, martie-Ty. Muruș, 12-13 iunie București, au fost niște grele la dotar. Mă întreb cine răspunde pentru faptul că mizeria va persista cîva ani în plus? Că ne mase cotălesanului nu se va afla destulă pline? Că asistența socială va fi la fel de insuficientă și decembrie? În acest context ajutor bănesc se află multe din bușuri, astăzi abiaște din rafturi, iar vom... nuci vîlcăroșii citorva miniștri minicîi de grupuri? Nu va cădea nici un cap? Dl. Brucan se învîrte. Un zebra unei vîrste nemeș au străbătut niștei postei. Ce va fi N. și V. cutare, după o asemenea chibritură? (S.T.) ●●●

● INTERVIURI CU PUTEREA... Duminică seară am asistat, cu mijlocul la gură, la un nou episod din teatrul de aventuri avîndu-l ca protagonist pe dl. Emanuel Valeriu; de această dată, în rolul de „guest star”, dl. Virgil Măgureanu. Din emisiunea de aproximativ o oră, am reținut doar două lucruri. Primul, că nu trebuie să ne

mire prezența pe micul ecran și în casele a milioane de telespectatori a șefului serviciilor secrete, deoarece și în țările democratice conducătorii acestor servicii sînt bine cunoscuți. Așa e, a se vedea deci o serie de nume cum ar fi: Foster Dulles, Canaris, von Gehlen, Virgil Măgureanu, oricum asta s-a dus... Și al doilea lucru pe care l-am reținut a fost că actualul SRI repudiază turnătorii, dar invită solemn și insistent cetățenii să colaboreze cu SRI-ul, aducînd informații privind domeniile interesate...
● Si cum asta a fost, că în rest dl. E. Valeriu n-a pus nici o întrebare demnă de această denumire. Întrebări ar fi fost destule și orice cetățean, indiferent cu cine a votat la 20 mai, ar fi fost un interviu mai competent. Ne permitem a-i aminti dl.-ului E.V. cîteva din aceste posibile întrebări: ● Care sînt diferențele de organizare și de atribuții dintre vechia securitate și SRI? ● Care este situația financiară a vechii securității și ce se întîmplă cu patrimoniul acesteia? ● Ce știe dl. V. Măgureanu despre întreprinderile de comerț exterior ale securității și despre veniturile în dolari ale acestora; și ce știe despre prezența în conducere

Trofeele lui
unor noi întreprinderi (particulare) de comerț exterior, a unor magazine particulare cu plata în valută și în fruntea unor agenții private de turism, a unor ofițeri de securitate; și de unde

provine capitalul în valută cu care aceștia își încep afacerile? ● Ce se întîmplă cu fostele locuințe conspirative ale securității, cite au fost și cine beneficiază acum de ele? ● Ce se află acum la adresele unde se găseau instalațiile de interceptare a convorbirilor telefonice? ● Ofițerii de securitate care n-au mai fost angajați în nolle servicii, au fost dați afară pentru că au trădat țara sau sistemul? ● Care au fost relațiile vechii securității cu KGB-ul și care sînt relațiile SRI cu KGB, știind că în alte țări din fostul lagăr socialist s-a recunoscut oficial existența unor puternice filiale și instalații ale KGB? ● Nu ne îndoiem că în cazul în care dl. Emanuel Valeriu va considera că măcar unele dintre aceste întrebări merită răspuns, el va continua interviul, iar dl. V. Măgureanu va continua fără îndoială să răspundă. Ne bazăm convingerea pe următorul fapt: la 27 octombrie, o revistă din Cluj a adresat, printre alte întrebări, și următoarea chestiune domnului Răzvan Theodorescu, șeful d-lui E.V. Întrebarea suna astfel: „A cîta putere în stat considerați că este la ora actuală televiziunea?” La care dl. R.T. dă următorul răspuns, de-a dreptul antologic: „Eu cred că a doua, după armată”. (!!!)
E greu deci să ne închipuim că dl. V. Măgureanu ar putea refuza ceva acestei puteri superioare SRI-ului, care este televiziunea. (R.G.) ●●●

● ADNOTĂRI CU MINA REBEGITĂ. În parcul Tonola, un panou lătarat anunță: Cîrul Național Român prezintă Coșciacii vedetelor. O fi guvernul, macterat de clipele grele ale slobozării prețurilor. O fi masa de electori care le află pe cîi mai mult sau mai puțin oficiale? Afară-i vopsit gardu’, înăuntru-i leopardu’! ● 8, 9, 10. Dacă-și mai aduce aminte cineva, la 8 noiembrie 1901 se naște „țobozarul împurților noi” — dar ce timpuri și ce moravuri! — Gheorghiu-Deb. La o zi după 7 noiembrie, O grimasă a lui Ceaușescu. Cei, pasă dumnezeului, el e zeu, pe cînd noi, erzm și sîntem laca, niște freclăteri. ● 9 noiembrie se numește Ziua Mondială a Căștii — cum am aflat dintr-o vitrină de pe Magheru. Calitatea se referă la proprietățile mărfurilor puse în vânzare. Esutul, citit într-o vitrină pauseră, devine amestec de ridicol. ● La 10 noiembrie, anul trecut, mă uitam ca de obicei la Televiziunea bulgarilor. Bruce tonul se schimbase, devenise nervos; pe urmă solemna; pe urmă destins. Mladenov îl biruise pe Jivkov. Dar noi nu auzeam zgomotul sec

al pietrelor de domino. Ne răpăcise nădejdea. (T.P.S.) ●●●
●●● „LOST IN SPACE” LA AEROPORTUL OTOPENI. Cînd lei intrarea. Cafeaua douăzeci. Așteptarea, cit te țin nervii. Si inima. Pentru că poți ușor face un atac de cord din cauza serviciului de informații. Si a proastei organizări, a indiferenței, vecină cu... Pe tabela de afișaj, apar curse care nu vin, în schimb voci stîșite anuntă după ce se aude cite un uruit de motor „Cursa de New York a sîrizat”. Dar respectiva cursă nu e trecută pe tabelă, nici cea de Moscova care trebuie să vină în

Desene de ADRIAN ANDRONIC

cinci minute. Cursa Tarom de la New York ar fi trebuit să aterizeze la ora 10, acum este ora 19.30... Un grup mare de oameni dă buzna în sala de vîmuri. Vor bagajele. Au sosit ieri de la Moscova, dar bagajele nicăieri... speră să le poată recupera acum. De cursa de la Paris nu se știe nimic. Are deja o oră întîrziere. La insistențele celor care așteaptă, dudala de la biroul de informații la legătura cu Turnul de control. Dar nici Turnul nu știe nimic... Un domn mai în vîrstă se face palid. Se rezează cu greu într-un fotoliu. Deasupra, pe ecranul unui televizor, dl. Roman vorbește în fața parlamentului. Film mut.
După trei ore sîrizează și cursa de la Paris. Buzuculă. Mîini fluturînte. Nerăbdare. Deziluzii. Banda rulantă pentru bagaje se defectează. Mai trec încă o oră... Undeva în zare se profilează construcția noului aeroport. (A.P.) ●●●

RAFT

● RAFT (ul) 22 se consolidează. Nu se umple, nu se încarcă, ci — semnificativ — se întărește. Unele prezente (titluri și autori) devin, încetul cu încetul, constante, dovedind că „recolta” editorială a anului (încă) în curs nu însumează multe cit mai ales mult: adică ceea ce s-ar putea numi cărți de căpătîi. Putine dar sigure, ce se citeșc și, bănuim, deja se reciteșc. Preferințele cititorilor conștinesc interesul pentru eseu, mărturisire și document, cit și, în termenii concurențiali ai incipientei noastre economii de piață, parul cîștigat de editura Humanitas, condusă de Gabriel Lăiceanu. Ficțiunea e ca și inexistentă în rîndul preferințelor, după atîtea decenii trăite în cea mai de neimaginat ficțiune socială și politică. Iată titlurile: C. Noica, Rugăți-vă pentru frațele Alexandru și Jurnal filozofic, Virgil Ierunca, Fenomenul Pitești, Ion Ratiu, România de astăzi, M. Eliade, Încercarea labirintului (trad. Doina Cornea), Emil Cloran, Pe culmile disperării, Dan Petrescu, Tentațiile anonimatului.
Am primit și un top al „materialelor” publicate în presă, pe primul loc situîndu-se — atenție! — poezia. E vorba de ciclul Poemele actualității, al Ienei Mălincioiu, și în special de poemul (titl de actual) Din nou în plata poeziei, publicate în „România liberă” — o idee redacțională reușită, deci, validată. Li urmează eseuul Cercurii, de S. Damban, din nr. 42 al „României literare”. Mulți cititori, de altfel, plasează pe primul loc al raftului... înseși reviste noastre ca stare, cu o mențiune specială pentru numărul dedicat revoluției maghiare din '56. Pînă cînd acele materiale preferate vor trece din paginile de ziar între conerți de carte, astăzi în continuare propunerile cititorilor noștri pentru rubrica RAFT 22. (R.G.) ●●●

ERATĂ
În ultimul editorial al revistei noastre („DE CĂTÎNĂ”), semnăt de Ștefan Tănase; a mai multor — se va citi la mai multe; separarea puterii — se va citi

separarea puterilor; defocalizeze — se va citi să le focalizeze; vechilor clase politice — se va citi vechii clase politice; rapori de forță — se va citi raport de forță.

EMIL CIORAN

Un popor de singuratici

— Eseuri —

Am să încerc — în voia gândurilor — să vă vorbesc despre suferințele unui popor, despre istoria lui care turbură istoria, despre destinul său ce pare să țină de o logică supranaturală, în care uluitor e frate cu lămuritul, miracolul cu necesitatea. E numit de unii cașă, de alții nație, de alții seminție. Scapă clasificărilor; ceea ce pare spus limpede despre el e inexact. Nici o definiție nu i se potrivește. Ca să-l cuprind mai bine, ar trebui să recurg la o categorie aparte, căci totul este, în ce-l privește, neobișnuit: nu-l onore primul care a colonizat cerul, instalându-și acolo zeul său? La fel de grăbit să născocască mituri ca și să le distrugă, și-a făcut o religie de care e mândru, de care roșește... În ciuda lucidității sale, nu rareori se lasă pradă amăgirii; speră mereu, speră prea mult... Îmbinare ciudată de forță și de analiză, de pasiune și sarcasm... Cu dușmanii pe care-i are, oricine-n locul lui ar fi depus armele; el, însă, înapt pentru mingierile disperării, lăsându-și în urmă oboseala numărată în milenii, nedând importanță lecțiilor la care-l obligă destinul, trăiește în delirul așteptării, hotărât să nu tragă nici o învățătură din umilintele sale, nici să deconteze din ele, ca norme de existență, modestia sau anonimatul. El prefigurează diaspora universală: tre-

sine, numai pe sine. E cu ultima lozincă pe buze? E printre cei care-au gândit o revoluție? Se va vedea îndepărtat în chiar momentul când ideile sale triumfă, când vorbele lui devin articol de lege. Dacă slujește o cauză, nu va mai ajunge să-i guste roadele. Vine o zi când o va contempla ca spectator, înlăturat de pe scenă. Apoi o să slujească altă cauză, cu decepții nu mai puțin amare. Pleacă spre alte zări? Drama îi reține: exodul îi e temel, convingere, câmin.

Mai bun și mai rău decît noi, el intruchipează extremele spre care tindem fără să le putem atinge; el este noi dincolo de noi însine... Cum măsura sa de absolut o depășește pe a noastră, el oferă, în bine, ca și în rău, imaginea ideală a capacităților noastre. Firescul său în ale dezecivilizării, obișnuința pe care a dobîndit-o fac din el un bolnav, expert în psihiatrie și în tot soiul de terapii, un teoretician al bolilor sale; nu e, ca noi, anormal din accident sau din snobism, ci natural, fără efort, și prin tradiție; e avantajul unui destin genial la scara unui popor. Anxios deodată fapturii, bolnav neastare să renunțe, el se tratează mergînd înainte. Esecurile sale nu semnăna cu ale noastre; refuză conformismul pînă și în nenorocire. Istoria lui — o schismă fără sfîrșit.

cordează materia, nu mai vibrează în noi. Creștinismul, dacă mai păstrează o umbră de prestigiu, o datorază doar intirzițiilor care, vinîndu-l cu o ură retrospectivă, ar vrea să prefacă în pulbere cele două milenii în care, nu se știe prin ce uneltiri, a obținut consimțămîntul spiritelor. Cum acești zăbavnici, acești porniți împotriva tuturor devin din ce în ce mai rari, iar creștinismul nu se împacă să piardă o atît de îndelungată popularitate, el stă cu ochii-n patru, pînă dînd evenimentul în stare să-l readucă în prim-planul actualității. Dar, ca să devină iarăși „interesant”, ar trebui promovată la demnitatea de sectă osîndită; numai evreii ar fi în stare de o asemenea risidune: ar proiecta în el destulă ciudătenie ca să-l regenereze și să-i improspăteze misterul. Dacă îl adoptau atunci, la începuturi, ar fi avut destinul altor popoare cărora istoria de-abia le mai reține numele. L-au respins ca să evite o asemenea soartă. Lăsînd străinilor avantajele efemere ale mintuirii, evreii au optat pentru neajunsurile durabile ale pierzaniei. Necredință? Este vina care, pe urmele Sfințitului Pavel, li s-a tot reproșat. Învinuire ridicolă, de vreme ce păcîntul lor stă tomai în prea marca credință față de sine. Pe lîngă dinșii, primii creștini par niște oportuniști: siguri de

cutul lui ne rezumă viitorul. Cu cît ne întrezărim mai clar ziua de mine, cu atît ne apropiem mai mult de el și cu atît mai mult îl evităm; cu toții tremurăm să nu-l călcăm pe urme... „Veți fi asemeni mie curînd”, pare să ne spună, în timp ce înscris, deasupra certitudinilor noastre, un semn de întrebare...

Să fii om este o dramă; să fii evreu e una în plus. De aceea, evreii are privilegiul de a trăi de două ori condiția noastră. Reprezintă existența separată prin excelență sau, pentru a folosi o expresie prin care teologii îl califică pe Dumnezeu, cel deosebit. Conștient de singularitatea sa, o are-n minte neîncetat, și niciodată nu uită de sine; de aici, aerul lui stingher, crispat sau afîșind o falsă încredere de sine, atît de frecvent la cel ce poartă povara unei taine. În loc să fie mîndru de originea lui, să și-o înscrie pe frunte, s-o strige-n gura mare, el o ascunde: ci soarta lui, fără pereche, nu-l îndreptățește oare să privească de sus gloata? Victimă, răspunde-n felul lui, ca Iovian sui generis. Se intrudește, în multe privințe, cu sarpelă din care a făcut un personaj și un simbol. Să nu cumva să credem însă că ar avea singele tot atît de rece; ar însemna să nu ținem seama de adevărata-i fiică, de entuziasmul, puterea sa de a lubi și urî, aplicarea spre răzbunare sau excentricitățile filantropice. (Anumiți rabini hasidici nu-s cu nimic mai prejos decît sfinții creștini): Excesiv în toate, eliberat de tirania peisajului, de neroziile înrădăcinării, fără legături, acosnic, e omul ce nu va fi niciodată de aici, o omul venit de aiurea, străinul în sine și care n-ar putea vorbi, fără să fie suspectat, în numele pămîntului, al tuturor. Să le tîlmăcești sentimentele, să li te faci purtătorul de cuvînt, dacă și-o vor cere, ce misiune! Nu va putea stîrni, ridică sau conduce nici o mulțime: rolul de trompet nu-l prînde. Va fi luat la rost pentru părinții, străbunii îngropați departe, în alte țări, pe alte continente. Nu tu mormînte la purtător, nu tu beneficiar de moaște, nu tu trimbițaș al vreunui cimitir; el nu reprezintă pe nimeni, decît pe

Persecutat în numele Mielului, va rămîne, fără îndoială, necreștin atîta timp cît creștinismul va ține frielele puterii. Îi place însă atît de mult paradoxul — și suferințele care țin de el —, încît, probabil, se va converti la creștinism în clipa cînd crucea va fi universal dezavuată. Titular al unui destin religios, a supraviețuit Atenei și Romei, după cum va supraviețui și Occidentului, și-și va vedea de drum, învidiat și urit de toate popoarele ce răsăr și se atîng...

Cînd bisericile vor fi pentru todeauna părăsite, evreii vor intra în ele sau vor construi altele, noi, și mai probabil, vor înălța crucea pe sinagogi. Pînă atunci, pîndesc momentul în care Isus va fi abandonat: vor vedea în el, atunci, pe adevăratul lor Mesia? O vom ști la sfîrșitul Ecclesiei..., oricum, dacă nu se vor prosti pe neașteptate, nu vor găsi de cuvînt să ingenucheze alături de creștini și nici să gesticuleze împreună cu el. L-ar fi recunoscut pe Christ dacă popoarele nu l-ar fi mărturisit deja, făcînd din el un bun comun, un mesia de export. Sub dominația romană, au fost singurii care n-au admis în templele lor statuile împăraților; cînd au fost silii s-o facă, s-au răzvrătit. Speranța lor mesianică a fost nu atît un vis de a cuceri alte neamuri, cît de a le distruge zeli întru slava lui Iahve: teocrație sinistă contrapuză unui politism de natură sceptică. Se țineau departe în Imperiu, și pentru asta erau acuzați de nelegiuire, căci nimeni nu le putea înțelege exclusivismul, refuzul de a sta la masă cu străinii, de a participa la jocuri, la spectacole, de a se amesteca cu ceilalți, de a le respecta obiceiurile. Doar propriile pre-judcăți contau pentru ei; de aici, acuzația de „mizantropie”, crimă pe care le-o impută Cicero, Seneca, Celsus și, împreună cu el, întreaga antichitate. Încă din anul 130 înainte de Christos, pe cînd Ierusalimul era asediat de romani, comandantul acestora, Antioh, a fost sfătuit de prietenii „să supună cetatea cu forța și să nimicească rasa evreiască în întregime; căci din toate națiile, ea singură refuză orice relație intercomunitară cu celelalte neamuri, considerîndu-le dușmane” (Posedonius din Apamea). Să le fi plăcut cumva rolul de indezirabil? Vroiau ei de la începuturi să fie singuri pe pămînt? Cert e că multă vreme au apărut ca intruchipare a fanatismului, inclinată pentru ideile generoase fiind mai curînd dobindită decît înnăscută. Cel mai intolerant și mai persecutat popor din istorie îmbină universalismul cu cel mai strict spirit de exclusivitate. Contradicție structurală: inutil să încerci s-o rezolvi ori măcar s-o explici.

Tocit pînă la urzeală, creștinismul a încetat să fie o sursă de tîmire și scandal, să declanșeze crize ori să stimuleze inteligențele. Nu mai provocă spiritul, nu-l mai silește să-și pună întrebări; neliniștile pe care le trezește, ca și răspunsurile și soluțiile sale sînt lingave, somnolente; nici o sîngiere de viitor, nici o dramă n-ar mai putea porni de la el. Creștinismul și-a trăit trailul; am ajuns să cășcăm pe Cruce... Nimeni nu mai vrea să-l salveze, să-l mai lungască boala; eventual, ne trezește... indiferența. Din duhul lui, care ne locuise pe vremuri inimile, a mai rămas doar un reflex de suprafață; curînd, dat la o parte, va merge să îngroașe rîndurile experiențelor noastre ratate. Priviți catedralile; pierzîndu-și zborul ce le spiritualiza materia, redevinute piatră, ele descresc; se povirnesc; pînă și săgețile turnurilor, ce altădată împungeau semețe cerul, se îmbolnăvesc de gravitație, molipsite de mediocritatea tristetilor noastre.

Cînd, din întimplare, pătrundem într-una din ele, gîndul ne duce la zădărnicia rugilor ce s-au rostit acolo, la atîta înfrigurare și atîtea patimi trîsate în van. Neantul va domni în ele curînd. Goticul nu mai în-

cauza lor, își așteptau cu ardoare martiriul. Îndurîndu-l, se conformau, de altfel, moravurilor epocii, în care gustul pentru hemoragiile spectaculoase vămula sublimul de strălucire.

Cu totul diferit e cazul evreilor. Refuzînd să urmeze ideile timpului, marea nebulie ce se instăpinea pe lume, scăpau provizoriu de persecuții. Dar cu ce preț! Pentru a nu fi împărțit cu noii fanatici experiența clipei, aveau să îndure povara și teroarea crucii, ajunși pentru ei, și nu pentru creștini, simbolul pămîntului.

De-a lungul întregului Ev Mediu au fost măcelăriți pentru a-l fi crucificat pe unul dintre-ai lor... Nici un popor n-a plătit atît de scump un gest nechibzuit, dar explicabil și, la urma urmelor, firesc. Așa cel puțin mi-a apărut în ziua în care am urmărit spectacolul „Pasăunii” la Oberammergau. În conflictul dintre Isus și autorități, publicul înlăcrimat îi ținea, firește, partea lui Isus. Căzîndu-mă să fac la fel, dar fără succes, mă simțeam singur în toată sala aceea. Ce se-ntîmplase? Asistam la un proces în care argumentele acuzării mă impresionau prin spiritul lor de justețe. Anna și Caiafa intruchipau în ochii mei însuși bunul-simț. Folosînd procedee cinstite, ei arătău bunăvoință în cazul ce le fusese încredințat. Poate că de abia așteptau să se convertească și ei. Le împărtășeam exasperarea în fața răspunsurilor imprecise ale acuzatului. Imposabil din toate punctele de vedere, el nu se folosise de nici un terțip teologic sau juridic; era un interogatoriu perfect. Probitatea lor m-a cîștigat; am trecut de partea acuzării și l-am aprobat pe Iuda, disprețuindu-l totodată remuscările. Din clipa aceea, deznodămîntul mi-era indiferent. Cînd am ieșit din sală, m-am gîndit că publicul, prin lacrimile sale, perpetua o neînțelegere bimilenară.

Oricît de grea de urmări ar fi fost, respingerea creștinismului rămîne cea mai frumoasă faptă a evreilor, un nu care le face cinste. Dacă erau, pînă atunci, singuri din necesitate, din acel moment aveau să fie de-liberat, damnați înarmați cu un cinism lucid, unică precauție luată împotriva viitorului... ■

ACENTE

Aleksandru Văduva

• Șalul și colivia

„E adevărat că sînt și nebuni liniștiți de tot. Așa era un inventator, care se scobea mereu în nas și numai o dată pe zi spunea: Uite, chiar acum am inventat electricitatea!”

(Hašek — „Peripețiile bravului soldat Svejk”)

Not, cei născuți după naționalizarea comunistă, ne-am trezit într-o lume violentă, mizeră și adeseori încremenită în spalm. Tot auzind despre viitorul luminos care ne așteaptă ne-am străduit să ajungem pionieri, comandanți de grupă sau detașament, să luăm premii, să boborolim cit mai haraso în limba rusă. Odată cu intrarea în liceu ne-am mai dezmeticit, mai ales că în acei ani de după '60 se petrecea o aparentă deschidere spre lumea liberă, cu o falsă prosperitate. Filmele și cărțile bune de dincolo ajungeau și la noi destul de repede, guseai Stern, Paris-Match și chiar Playboy în chioșcurile de difuzare, bananele se lungeau prin aprozare și strîmboș din nas la oul belgieni; mandatarul se descusurea, elenții erau multumii; aveam lumină și căldură, foarte multe mărci de băutură, țigări și cafea; oamenii erau destul de civilizati și chiar buni; cetățenii străini se simteau bine petrecîndu-și concediul în noi, parcă exista și respect...

A fost un experiment al nu știu cui, de fapt se ridicase doar șalul care ne acoperea colivia, pentru a se putea urmări reacția noastră. Unii au apucat să publice vreo carte mai îndrăzneată, să facă vreau film, să ajungă cu vreo piesă de scenă...

Dar, pînă să ni se obișnuiască ochii cu lumina, ne-am trezit iar în beznă, parcă mai cumpălită acum; șalul fusese din nou aternut peste colivia, experimental se terminase. Cei ce trebuiau aflișeză că, după douăzeci de ani, comunismul nu prinsese deloc în această țară, că, în afara „posedatilor” dintotdeauna, oamenii priveau cu jînd tot către pătrutul apus...

În acea beznă s-a încropit conspirația care s-a dorit o V-a bolonă întru realizarea nu știu cărui fel de comunism. Alți douăzeci de ani s-au invirtit ei, conștințitorii, precum (să fii iertat că nu folosesc, neaoș, expresia oltenescă) vințul prin izmene, în timp ce ațila au spus NU, au ieșit în stradă și au dispărut prin închisori.

Revolta lincilor din decembrie a fost strîmă de beznă comunismului, iar actuala putere n-a făcut decât să plonjeze pe val, de pe creasta cărui a sărit direct în fal și fel de baloane, ca să ne predică despre democrații originale și despoți înțelepți. Democrația este dacă este; dictatorul rămîne dictator, chiar dacă zimbese...

Șalul a fost smuls de data asta de copiii Timișoarei, ai Bucureștilor și ai altor orașe care au avut străzile spalate cu singele lor. Chiar dacă unii își inchipuie că se mai petrece un experiment, rezultatul este imprevizibil, iar șalul se va asferne doar peste colivia puterii... ■

ACENTE

Șerban Foarță

• Erzături

Mare dreptate avea, totuși, nu încă domnul Ion Iliescu, să (pe) evoc. în ajutorul Crăciunului (sau o zi după?), valorile — umane, parca, sau, poate, umanitariste? — ale Comunismului (fuzen). Dreptate și îndreptățire. — Căci, dincolo de crezi-l însuși într-o doctrină, o filologie, ca să nu spun: un bașm cu zine, ce l-a va fi înmulțit, pusempe, de la o vîrstă tot alt de brută ca și a erudiției noastre democrații actuale, și făcînd abstracție de această, pioară-i crez copilăresc, ce va fi născuț, apoi, idilie sau romantice de-a lungul unei iubiri și juvențului humanodistic (omul fiind, expresiv verbia, un — cu-i aș 7 — se gîndim), dincolo, deci, de „trate” astoa, dimnia sa va fi avut, atunci, o justă în-

tuție, o împede străfulgerare. — ce-l face realmente cinste. O intuiție care, bînuî, era reflexul unei spalme, a unei înedite panici, a unui horror vasei subit. A unei, deci, orori de vid. Nu, însă, „vidul de putere” (ce se umplea văzînd cu ochii, prin inuși marile perind pe sticla micilor ecrane al ocupanților Televizunii, — domnia sa, între aceștia și, mai tirazu, în fruntea lor) era, desigur, de natură a-i da frisoane și vortigii noului lider viitor. Alt vid, cu mult mai angosant, mai sumbru, mai vertiginos își va fi făcut, vai, — atunci — similit nau-seubundul hău: anume cel ideologic. Căci, de extracție, dacă vreți, semanticist-nominalistă și/sau de ordin logocratic, această ideologie servise, un «amar de vreme, drept (falsă) conștiință, totuși, și drept limbaj (de lemn sau... fier) unei întregi categorii, dacă nu chiar națiunii înseși (supuse, din copilărie, dresajului ideologic), și căreia, în absența ei, nu-i rămînea decât „paloara”, deci „mutămul” (lui Bacovia). Ce, onse, să așezi în locul discursului ideologic, sterili și gîunos, desigur, dar eficient, căci crocofaș (atunci cînd coasuri fără număr ale duratei noastre scurte, ca și hectare de hîrtie, erau metodice deturnate în beneficiul unui zilbie și silnie doping doctrinar); și, & la longue, (de)formator de cugete și (no)simțiri. Cu ce anume să substituim, în lipsa ideologiei, aprivoajul catehonic, — ce, fie și ca act formal, ca ritualism fără substanță, ca liturgie de partid, alucea de, eventual, passe-temps unei mulțimi delapidate de Timp, de nopți, de sărbători, de week-end-uri și de loaziruri. „Ce-l de făcut?”, cum ar fi zis Vladimir Illici Cernisevski, se va fi înflorat, atunci. — fără, pesemne, a-și răspunde — actualul nostru președinte. Ce rămînea din comunism era un cranu cu arela al bietului cumătru Yorick, pe alo cărui larg căscate gîvane se scurgea cenusa sălcie a zădărniceii. — o țigă, un căus, un plyx: „aboli bibelot d'inanitate sonore”. Doctrina, astfel colcinată, pulverizată, smulberată, — pe locul ei decolorat (așzideri unul caldarim marcat de leucodermie, două ce cercul și-a strîna corci), sau chiar din rumegușei ei, aveau să nască în curînd, ciupercările de vorbe... Cel puțin trei ar fi, cred eu, discursurile rezultate din deoidologizarea (indenievna sau factice). Înălul e reminiscența defunctei ideologii, rigid și fără nici o priză, fără putere de seducție: limba de lemn, de lemn-Tănașe (nici o aluzie, evident, la literatul omonim?). Al doilea e tehnocratic: limba aseptică (căci exanagau), așez, instrumentalizat: un (d)esperanto unanim, fadoarea căruiă, la noi țare rămînea pitoresc, fie și ce european, e pigmentată franțuzeste, zăică neobonjuristic: „implementare”, „antamare”, „disundare”, „dispăre”, „pachet de legi”, ș.c.l. În rest, e vorba, vorba lui Ion Vinea (cf. poema-i Vorbe goale, — ci cărei text franco-român e, ipso facto, simptomatice), de un „vocabulaire de contre-maitre d'usine”. E singurul discurs, alimțineri, într-adevăr perestroikist, dacă falmoasa perestroikă însoamnă, în sfîșit, revansa asupra țepenei doctrine a supilor pragmaticieni. Anideologic în principiu, acest limbaj nu-i e cu totul străin ideologiei roșii, stila vreme cit aceasta a învidiat înaltodena avutul Occident pragmatice la căru înăntă criă li înspira o Schadenfreude penibilă și anelată, — cu care, însă, emula „technocrat” și fără spor). Al treilea-i profund nociv, malign, violent, iresponsabil, pum-fletăresc și suburban, pestilential și miasmatic. Folosește termenul din urmă în accepțiune gonuă, în sensul că, după contactul cu un asemenea limbaj, echivalent cu un contamen, ești gata să recurgi la practici propiștatorii adocante sau să invoci lustrale plozi. — Acesta (din păcate, nu doar al toli „România Mare”) se cere, însă, pus sub alte lentile, lupe, dioptriile... ■

Citez, desigur din memorie (de unde, ezitarea însăși).

Mie personal (dar sînt convins că nu numai mie) mi se pare cea cump să plătesc 50 de bani pe zi ca taxă pentru „urletele” unora dintre salavții de încredere și domnitor Răzvan Theodorescu și Emanuel Valeriu (sinetates, termenul de „urlete” nu-i folosește prin referire la numărul de decizii ale sinetelor emise, ci la efectele poluante din punct de vedere moral, politic, social, cultural ale apariției pe micul ecran a acestor vedete atit de bine cunoscute marilor publice pentru consecvența lor politică și devotamentul față de familia Ceaușescu și partidul comunist — care, logic, încă mai există și care ar putea chiar să și renască, nu-i așa...).

Nu mi se pare exorbitantă suma de 50 de bani plătită pe zi; dar refuz să plătesc o roșie stricată, să zicem, două cum am dreptul de a refuza să plătesc pingăvoala fuanță și penibilă a d-lui Valeriu, aerul suficient al istoricului Theodorescu, strîmbăturile dezgustate ale lui George Marinescu (parcă, domnule!, prunelo molfâte de domnul Mitu sau pomșetele dezgustate ale crănicului? redactorului? Cornelius Roșianu: chiar și în aceste condiții, repot, nu-e fi mult 0,50 lei pe zi pentru „urletele” unei televiziuni statii 400-210 „independentă” economică și fostă 400-210 „liberă”? Dacă guvernul ar fi continuat să subvenționeze de la buget întreprinderea lui Theodorescu-Valeriu, ar fi constituit și ex să plătesc „taxa pentru urlet” cu speranța că în orice fel pot contribui la apropierea sumei necesare pentru întreprinderea din care rezultă și „urletele” sau (cum bine zis) dintre „supervenționi” și „urlete”. Dar în condițiile în care abonamentul tv. (cei cînzeci de bani zilnici se ceră direct

ACENTE

Radu Georgescu

• Taxe pentru urlete

Acum douăzeci-treizeci de ani, într-o mare țară asiatică, guvernul central își făcuse programul său prioritar de a deveni un țară de la mijloc la „ședea”. În vederea realizării acestui program, domnul Petre Roman anunța

că printre preocupările de frunte ale guvernului său, se afla necesitatea măririi timpului de muncă cu numai 8 în sută — ceea ce în fond, reprezintă renunțarea la două simbeți libere; acest lucru fiind echivalent pe scara națională cu exact diferența dintre supraviețuire și faliment...

Cu numai două zile mai tirzu, din cotidianul „Pravda” (nu știu cum se traduce...) aflăm că, de fapt această diferență dintre mizerie și sărăcie, sau — cum a precizat dl. Petre Roman, dintre supraviețuire și faliment, ar putea fi acoperită astfel: „Să angajăm și noi un economist, care să calculeze la cite milioane de lei ne-au tras clapa mitingăștii din nu știu ce piață”. Citi ai fost, ce suprafață au blocat și pentru cit timp. Să se calculeze și daunele cuvenite cetățenilor constituiti în parte civilă, toți aceia care n-au putut să traverseze centrul orașului vreme de două luni. AM PUTEA SĂ REDRESAM CU ACESTE SUME BUGETUL ȚĂRII” (111, subl. na.). Lăsînd la o parte faptul că domnul Petre Roman ar trebui să dovedească măcar o doză normală de bun-simț și să demisioneze imediat, astfel încît autorul articolului din cotidianul pomenit să-i poată lua locul de prim-ministru pentru a-și putea pune în practică jînd întîrziere salcătoarele sale idei economice, să vedem care este argumentația marului specialist (și vă rugăm să ne iertăți lungimea citatului ce urmează, dar el este edificator pentru sistemul comunist de denaturare și falsificare fără rușine a adevărului). Iată: „În S.U.A., țara tuturor libertăților, manifestațiile sînt libere dacă sînt anunțate din timp și dacă se plătesc taxe legale. Cu spiritul lor pragmatic, americanii au rezolvat și această problemă. O manifestație costă diferit, pretul ei depinzînd de numărul manifestaționilor, de suprafața ocupată de aceștia, de traseul urmat, de eventualele sigifoane folosite, și de piața racordului la rețeaua de curent electric. Totul este prevăzută, totul are un pret. În primul rînd, se plătește numărul de polițiști necesari protecției manifestațiilor și trecătorilor la locul manifestației sau pe traseu. Iar polițiștii sînt destul de costisitori. Americanii știu cit costă să scandeze „Joe președinte e Bush”. Fiecare urlet are ișta lui. Nu te încheide alimeni dacă strizi așa ceva, dacă ti-ai acuitat taxele pe strigături. Costurile strigaturilor sînt exprimate în dolari, nu abuzează nimeni de ele. Pe cînd la noi? La noi, unii stridă și alții plătesc! Dacă am calcula la ce sume ne-au tras chibulul oamenii lui Marian Munteanu sau cei ai domnului Nica Leon, am înțelege de ce ne zbătem încă în greutăți materiale de tot-solul...”

Deci, dacă e vorba să facem socoteli, să plecăm de la propoziția subînțiată și care, să ne reamintim, sună astfel: „FIECARE URLET ARE TAXA LUI”. Cred că autorul articolului are dreptate în felul lui. Și asta am aflat-o datorită întâmplării, în aceeași zi (datorită întâmplării? Nu se poate; noi de mult știm că nimic nu e întâmplător...).

Care a fost întâmplarea? Ea se numește „Panoramă radio-tv” și se servește un articol care pune punct pe i cu privire la taxa pe urlet: „articolul se intitulase „Doar cu 0,50 lei” și vrea să demonstreze că programele pe care ni le oferă televiziunea valorează mult mai mult decît cei 50 de bani pe care fiecare abonat li plătește zilnic: „Ești un zgribit! Cu 0,50 lei pe zi nu poți cumpăra nimic. Mă mir cum se descurcă cei de la televiziune, că am auzit că mai mult de jumătate din taxele de abonament le dau fostei pentru stațiile de emisie, iar cu ce mai rămîne se plătește impositul pe circulația mărfurilor (de parcă ar produce pantofi sau struguri!)...”

Mă mir cum se descurcă cei de la televiziune, că am auzit că mai mult de jumătate din taxele de abonament le dau fostei pentru stațiile de emisie, iar cu ce mai rămîne se plătește impositul pe circulația mărfurilor (de parcă ar produce pantofi sau struguri!)...”

Justificări. Și mai presus de toate cad în picior! Iată o expresie care s-a cam pierdut de cînd călătorim cu automobilul și avionul. Sunt lucruri dincolo de politică, de partid, de opinii și păreri. Care pot fi și greșite — oameni sîntem, nu? — ne mai putem, eventual, chiar și înșela. Și atunci? Atunci vine Schmecker și-i spune triumfător: „Vă, vezi!” Remuții să mai deschizi gura și încerci să te convinci că ești rău sau dreptate au devenit cuvinte inutile, iar a doua zi o lei de la capăt, tenace și încreștător ea meechoria poate fi cîmpătată sau eradicată. Dacă după astute întîrzieri unui respic însoamnă că poate, dinvau, ceva se va mai cîntă din felul nostru de a fi. „Dar care nu constă înțelesul lucrului?”, în răspundă îngur înocîlat. Și-ai dai seama că și tu ai devenit ruda cu Bob, cu Nae și Mitică, bușucii lui Bob Schmecker, cel din America ■

în folosul unei întreprinderi care îmi vinde produse alterate de o ideologie cel puțin suspectă, declar că nu înțeleg să-mi mai plătesc abonamentul pentru susținerea moștenirii secției de presă și propagandă a C.C. ...Și mărturisesc că sînt foarte curios: îmi va intra cineva în casă (cu ordin de la procuratură, că așa zice legea) pentru a-mi sigila aparatele de tv. și radio? Conform cărei Constituții? Mai aici că televizorul este cumpărat legal (ca și aparatul de radio) și intenția mea este de a folosi această aparatură la audierea și vizionarea altor programe, directe sau înregistrate pe casete audio și video. Interzicerea folosirii acestor aparate, pe motiv că refuz să-mi plătesc „taxele pentru urletele” companiei de radio-tv, ar semăna prea mult cu înscrierea obligatorie la poliție a mașinilor de scris... ■

ACENTE

Bedros Horasangian

• Bob Schmecker

Nu l-am inventat noi. Dacă mai trăiește cumva este un domn în vîrstă care nu se dă bătut din pricina anilor și dă-i și lupul în continuare. Cu ale vieții valori. Este creștia lui Petru Comarnescu. Autorul lui Homo Americanus 1-a dai chip, glas, preocupări și un mod de-a fi. Constatăm că are neamuri și pe la noi, pe Dunăre în jos și pe Argeș în sus. Nu că ar fi răd, dar au o istețime care-l face să cadă mereu în piciorare. Este și asta, sa recunoaștem, o anume artă. Tu îl povestesti înfrigurat de situația copiilor din ortelinatele românești, el te hîjine între mda: și hm! și-i arage atenția că în Africa și America de Sud situația copiilor nu este cu nimic mai de învidiat. Te aprinzi și-i spui de handicapați sau cei lipsiți de orice fel de protecție iar el te ia, foarte documentat, din scurt dacă ai văzut filmul cu nenorocii! ita din un știu care înșulă din Grecia. Care, atenție, face parte din Plaia Comună, iar guvernul eien nu prea mîscă să-i ajute pe acești nenorocii. Se aruncă cu detergenți pe ei și sînt spalati cu furculan, greu să mai faci vreo distincție între cei bolnavi cu adevărat și cei care s-au săbăticit total prin lipsa de interes a familiilor și a societății. Și asta în țara lui Platon și Aristotel. Seferis, Odysseas Elytis și Onassis, adaugă surinzînd complice și aducînd argumente zdrobitoare. Logica e perfectă, poți să-l contradici cu ceva? Iar ești pus cu botul pe labe, adică nu cumva toți trespădușii aștia de gazearii speculează prea mult niste informații despre țărișura noastră? Ce să răspunzi? Cum să-i demonștrăm că este vorba de altceva, dincolo de datele concrete, adică de ce să ne justificăm că și la șia sunt chestii din astea, deci, mă rog, draul nostru nu e alt de negru ci doar cenușiu. Cii despre elia cînd vei simți că vibrează ceva în domnul Nae Schmeckeru, nepot de frate al venerabilului Bob, trebuie să fii un dulce copil naiv. Cum ar putea să se întimplă așa ceva. Argumentația rămîne vesnic strînsă, iar informația la zi denotă total europeanismul pentru care milităm. Și atunci, Camus nu meea einismul „un lux al inteligenței”. Dar la noi înțeligența a devenit smecherie, ceea ce, să recunoaștem, este cu totul altceva. Ce anume? Și aici încerci să-l stragi pe o anume parte a scabibilizării pomenind de blocurile de la Su-lina construite pe plaur care se scufundă. El te pune imediat la punct că plaurul e altceva, la Solina este doar un pămînt mai nou, mai moale și-i oferă o lecție de geografie fizică la care tu nu poți decît să lei notă. Are dreptate? Are, cum eă n-aiă. Nenoroieirea e că eii din familiile Schmecker și Schmeckeru au întoldeana dreptate. Cum să te mai lupți cu un astfel de trasi ai tenacității. Orice ar fi, orice s-ar întimpla, ei găsesc argumente. Justificări. Și mai presus de toate cad în picior! Iată o expresie care s-a cam pierdut de cînd călătorim cu automobilul și avionul. Sunt lucruri dincolo de politică, de partid, de opinii și păreri. Care pot fi și greșite — oameni sîntem, nu? — ne mai putem, eventual, chiar și înșela. Și atunci? Atunci vine Schmecker și-i spune triumfător: „Vă, vezi!” Remuții să mai deschizi gura și încerci să te convinci că ești rău sau dreptate au devenit cuvinte inutile, iar a doua zi o lei de la capăt, tenace și încreștător ea meechoria poate fi cîmpătată sau eradicată. Dacă după astute întîrzieri unui respic însoamnă că poate, dinvau, ceva se va mai cîntă din felul nostru de a fi. „Dar care nu constă înțelesul lucrului?”, în răspundă îngur înocîlat. Și-ai dai seama că și tu ai devenit ruda cu Bob, cu Nae și Mitică, bușucii lui Bob Schmecker, cel din America ■

TIMIȘOARA

După zece luni

În toate țările din est trecerea dinspre comunism spre democrație s-a făcut în doi timpi. La început, partidul comunist a încercat ca prin aruncarea peste bord a unor conducători, grav compromiși și printr-o reformă internă, mai mult sau mai puțin de fatidă, să se mențină la putere. Tentativa a reușit cel mai bine la noi. În aparență este un paradox, pentru că numai la noi schimbarea s-a făcut cu mari sacrificii. Încet ne-am fi putut aștepta ca și profunzimea ei să fie cea mai mare. De fapt, ce s-a întâmplat se poate explica. În timp ce forțele de adevărat anticomuniste n-au avut timp să se organizeze în secolul răstimp cit a durat răsturnarea dictaturii, elementele reformiste dinăuntrul partidului au pregătit pe îndelete preluarea puterii, a cărei scadență devenise din ce în ce mai probabilă în ultimii ani.

Neorganizată, opoziția a avut de partea ei câteva personalități care se afirmaseră prin atitudinea lor protestatară și dintre care unele n-au întârziat să atragă atenția asupra pericolului ca în România să se experimenteze tardiv perimatul comunism cu față umană. Din păcate, nici unul dintre foștii disidenți, deveniți acum opozanți, nu s-a descoperit o adevărată vocație de om politic, nici unul n-a încercat să ia conducerea unei formațiuni politice democratice. În lipsa lor, opoziția a trebuit să așeze în fruntea ei oameni fie prea puțin reprezentativi — și uneori chiar vulnerabili —, fie pe unii care n-au avut când să se facă bine cunoscuți.

În această situație, opoziția n-a putut împiedica puterea să blocheze procesul grotesc, expeditiv și o grabă suspectă, al dictatorilor și continuind cu limitarea tuturor anchetelor ulterioare la intervalul de o săptămână cit a durat revolta din decembrie, noli conducători au făcut tot ce le-a stat în putință ca să nu aibă loc demontarea mecanismului care, atât amar de ani, ne-a strâns în mănghina lui. Au procedat așa dintr-o reacție de apărare. S-au temut că, mai devreme sau mai târziu, vor fi ei înșiși învinuți de a se fi angrenat în acest mecanism.

Cred însă că atitudinea lor a fost stimulată și de faptul că o parte însemnată a opoziției n-a avut seninătatea care i-ar fi permis să admită că nu oamenii trebuiau judecați, ci instituțiile pe care le reprezentaseră. Nu activiștii comuniști, ci comunismul în sine; nu securiștii, ci securitatea. Indivizii n-ar fi trebuit puși în cauză decât dacă s-ar fi dovedit pe parcursul analizei întreprinse că rolul lor personal fusese în mod grav nefast.

Neînțelegându-se bine această necesitate, împușcă de rațiuni politice, dar și de echitate —, s-a ajuns la o confruntare tensionată pe care conducerea, dispunând de mijloace de tronșandă și presiune mult mai masive decât opoziția, dar și de o experiență mult superioară în domeniu, a câștigat-o. Puse astfel sub secul, două un secol moment de letargie, structurile vechi au redevenit active.

Ce s-ar fi obținut dacă în procesul preconizat ar fi fost încriminate instituțiile și nu oamenii? De pildă, dacă s-ar fi întreprins o analiză a revistei „Săptămâna” și s-ar fi condamnat acțiunea consecventă de înșoșire și delatiune asumată împotriva mai tuturor valorilor culturale autentice, n-ar fi fost posibil ca ea să reapară, travestită în „România mare”, și mai agresivă decât fusese. N-ar fi fost posibil ca același Corneșu-Vădin Tudor să deplîngă „insingeratul Căciun” și nici să-l justifice pe dictator, iată ce scrie el despre „dusmanii” actuali ai țării: „Înseamnă că Ceaușescu l-a ghicit bine încă în acea zi de Crăciun însingurat: „Acestă trădare va duce la pierderea României!”. Cu sau fără Ceaușescu, dusmanii rămân aceiași: ei sînt străinii și toți cei ce au de a face cu ei”, sînt ungușii și toți cei ce refuză să-i urască. A nu admite că fără cooperare cu occidentul nu vom ieși din marasm, că fără bună înțelegere cu vecinii și bună conviețuire a tuturor cetățenilor țării nu ne vom putea consolida, a nu admite, deci, aceste evidente, înseamnă — pare-se — a fi pățit.

De asemenea, dacă s-ar fi analizat acțiunea de pervertire a tineretului de către cenzura „Flacăra”, condusă de singurul propagandist cu adevărat talentat al vechiului regim, n-ar fi devenit posibil ca acesta să susțină în vâzului tuturor că poporulul român i s-a însculcat minciuna că securitatea ar fi fost o instituție reprovă.

Problema securității nu este una istorică, ci una de actualitate. Cu prilejul unui miting recent, l-am auzit pe unul dintre vorbitorii numinduri pe securiști criminali și tortionari. Termenii nu mi se par potrivii. Securiștii au fost tortionari și criminali la primii ani ai regimului comunist, cînd ei loveau orbeste în orice opozanți prezumtivi. Mai târziu, tactica securității s-a schimbat. Ea s-a multumit să țină întreaga populație sub observație și s-o înfricoșeze în așa fel încît nici o mișcare de opoziție să nu se poată organiza. N-au mai recurs la violență decât — cum s-a întâmplat și în decembrie — împotriva aceluia care îndrăzneau să se opună, mai cu seamă atunci cînd aceștia erau anonimi. Au mai existat criminali și tortionari, dar nu atât de

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ PENTRU DEMOCRATIE ȘI DREPTURILE OMULUI care a avut loc la Timișoara între 26-28 octombrie '90, a fost precedată de Simpozionul DEMOCRATIE, SOLIDARITATE, RESPONSABILITATE. În Aula Magna a Universității Timișoara, joi, 25 octombrie '90 vorbesc, rînd pe rînd, profesori, lideri sindicali, studenți.

Reproducem mai jos alocuțiunile domnilor GABRIEL ANDREESCU (din partea G.D.S.), LIVIUȘ CIOCĂRLIE (din partea Universității Timișoara) și OCTAVIAN JURMA (din partea Sindicatului studenților de la Universitatea de Științe Medicale Timișoara).

numeroși încît întregul corp să poată fi încriminat astfel. Ceea ce nu înseamnă că rolul securității n-a rămas condamnat, cîntă vreme ea a paralizat un întreg popor.

Acum a fost creat Serviciul Român de Informații. Desigur că nu ne este totuna de cine se folosește această instituție, dar mai important mi se pare a fi altceva. Dacă S.R.I.-ul va fi pus sub controlul parlamentului și dacă se va limita la acțiuni legitime de contraespionaj, de prevenire a sabotajelor etc., nu vom avea de ce să ne temem de el și să ne împotrîvim existenței lui. Dacă, în schimb, cum reiese dintr-o anchetă a săptămînalului „Expres”, S.R.I.-ul va supraveghea din nou populația și va acționa din nou contra protestatarilor, atunci — indiferent de unde vor fi recrutate cadrele acestei instituții — ea va fi tot vechea securitate și va trebui să ne opunem cu toată energia activității ei.

Cu cele de mai sus, n-are vrea să scrieți o imagine simplă, manicheistă a situației de la noi. Avem nevoie de o opoziție unită și puternică, dar nu cred că este bine să ne închipuim că facem parte dintr-o tabără care se confruntă cu altă tabără. E preferabil să acceptăm ideea

unei anumite fluidități și să ascultăm cu atenție declarațiile de bună intenție. Să le acordăm credit pînă la proba contrară, cîntă numai astfel se înfiripă dialogul despre care tot vorbim și numai astfel contribuim la crearea, atât de necesară, a societății civile românești. De pildă, arătînd încredere în voința de reformă a guvernului păstrăm șansa de a-l convinge că reformele ar trebui să fie și mai profunde și că ele nu se pot realiza cu folos pînă cînd mai persistă reflexe întîrziate, cum ar fi acela de a controla presa.

Desigur, dialogul comportă riscul naivității și riscul, încă mai grav, ca spiritul lui să se transforme pe neașteptate în spirit de compromis. De aceea, ar fi de dorit să nu-l observăm numai pe cel din fața noastră. Să ne observăm cu atenție pe noi înșine, să nu trăim ca și cînd no-am fi născuți în decembrie, ca și cînd viața n-ar fi trecut peste noi și n-ar fi lăsat urme. Analizei lumii vechi să-i corespundă autoanaliza oamenilor pe care i-a produs. Nu vrem să înnoim lumea veche, vrem s-o părăsim. N-o vom putea face decât dacă noi măcar, ne vom putea înnoi. ■

LIVIUȘ CIOCĂRLIE

Solidaritate

Îmi amintesc că într-o nufelă poloneză am găsit următoarea definiție a termenului: anume, Solidaritatea, spunea eroiul nufelei, înseamnă a rămîne tu însuși. O formulă puțin paradoxală care, tocmai din această cauză, permite mai multe interpretări. O să rămîn la una dintre cele mai simple. Și anume: Solidaritatea există în virtutea identității. Toți cei de aici și în particular cei din fața dumneavoastră sînt în mod evident solidari, și nu numai pentru că ne aflăm împreună aici. Sîntem solidari în virtutea istoriei. Pentru tinerii care sînt în această sală, și pe care i-am dorit cit mai mulți, identitatea înseamnă mai puțin istorie, înseamnă mai mult prezent și viitor. Cred că această identitate între cei care au o istorie și cei care au viitorul în față poate să constituie o șansă pentru această țară aliată într-unul din momentele ei cele mai dificile.

GABRIEL ANDREESCU

NICOLAE CERVENI

GABRIEL ANDREESCU

GEORGE ȘERBAN

Cei mai liberi oameni din România au fost aceia care au zăcut în închisorile comuniste

Noi am crescut lășindu-l pe alții să facă din noi ceea ce sîntem. Ceea ce eram zinguri în măsură să facem. Acuma eu îmi pun problema: cine e de vină? Dacă este cineva de vină. Părinții noștri? Care n-au vrut să ne știe într-un decu, cu pistolul la timp, care au fost crescuți avînd drept lege fundamentală: Taci! Cine e de vină? Am fost obsedați de această întrebare de cînd am venit din armată; unde am fost încetați să nu gîndim. Soldatul este o mașină care execută. Armata a tras (...) Dintre cei care au bătut pe cei arestați, cel mai tare au bătut militarii. Și cei care m-au bătut pe mine erau militarii în termen; erau mai tineri decît mine. M-am adresat celui din dreapta: măi băiete, tu nu-ți dai seama că noi vrem același lucru? A lăcut. Ce-lăfat m-a întrebat: tu ce ești? Student. Student? Îți trebuie democrație? M-a trîntit jos și m-a lovit cu patul armel. Vă spun sincer, în celulă cei mai rău bătutuși erau cei bătutuși de militarii. Eray tineri de optzeci și cîntă ani, care nu mă îndoleșcă cu un tras, indiferent ce se spune. Și au tras pentru că le era teamă, și au tras pentru că le era ciudă, și le era ciudă pentru că au stat două zile, fără să mîncine, ofard în frig. Am crescut în așa fel încît să ne pese de un singur lucru: să ne fie bine.

S-a vorbit despre libertate; despre faptul că noi sîntem aici liberi sau că în Occident am fi mai liberi decît aici. Eu cred că cei mai liberi oameni din România au fost cei care au zăcut în pușcăriile comuniste. Nu m-am simțit niciodată liber sub Ceaușescu și, în mod sincer nici acum mai liber decît pe vremea lui Ceaușescu. Și nu mă simt mai liber pen-

tru că pe vremea lui Ceaușescu, dacă vorbeam, oamenii se întorceau cu spatele pentru că le era frică. În fond și la urma urmei, sistemul a fost în așa fel construit încît dacă eu m-aș fi dus la un prieten și i-aș fi spus: Hai să ieșim pe stradă să ne strîgăm durerea, s-ar fi uitat la mine și ar fi zis: „Asta sau e nebun, sau e securist”. De unde solidaritate cînd nici n-ai fi putut să ai un prieten, cel mai bun prieten, cu care să ieși pe stradă și să faci greva joamei. Nu am avut prieteni. Ceea ce mă doare acum este că nici acum nu mai am prieteni.

Printre altele sînt și unul dintre liderii sindicali ai Facultății de Medicină. Spun aceasta numai pentru că vreau să vorbesc din experiența pe care am acumulat-o în ultimele luni. Se vorbește aici despre responsabilitate. Cred că ceea ce interesează cel mai mult în acest moment este că noi toți pasăm responsabilitatea. Îi aleg pe X, nu neapardat pentru că ar fi cel mai bun, îl aleg pentru că este suficient de bun, iar odată ce l-am ales i-am pasat responsabilitatea mea. Mă aștept ca el să-mi rezolve mie problemele, iar dacă nu mi le rezolvă, mă supăr. Cum îmi permite să nu-mi rezolve problemele cînd

eu i-am dat încrederea mea?

Am fost aleși, am fost puși pe o plîță și trimiși să luptăm cu cuirasatul fesenist. E groaznic; noi pe plîță. Celuții de pe mai urmărind la televizor, din nou în spațiile televizorului. Ce se întîmplă? Cine va fi cîștigător? Și înjurându-ne: „noua nomenclatură, not de ce nu știm nimic de ce se-ntîmplă? De ce n-ați făcut aia sau cealaltă?”. Vedeti, acest televizor este obsedant. El face parte fundamentală din modul nostru de-a exista. Ce-am făcut noi după ce-am stat pe străzi cîntă zile, în ploaie, în frig, sub gloanțe? Ce-am făcut noi? Ne-am dus în spatele televizorului și ne-am uitat la revoluție. Mă întreb ce anume ar putea să ne mai scoată în următorii cincisprezece ani, presupunînd că F.S.N.-ul ar deveni o dictatură, ce-ar mai putea să ne scoată în stradă. Nimic nu cred că ne-ar mai putea scoate în același număr, pe stradă. Nimeni, nimic, nimic. Nu.

Deci ce ne facem cu acest televizor? Ce ne facem cu această revoluție devenită show? Că este show, o demonstrează toată lumea, o demonstrează viața. Parcă ce, noi am ieșit în stradă pentru că am avut noi o durere, pentru că nu ne mai pda

de viață? Nu. Noi am ieșit în stradă pentru că așa ni s-a transmis. În România n-a avut loc o revoluție. Toțuși măntreb: ce a avut loc? De ce avem morți? Am auzit diverse variante despre experți securiști în psihologia socială care au ajuns acolo încît să-și dea seama că în 17 decembrie dacă îi mută pe Lăzlo Tókes precu o să țasă populația în stradă, și o să se lase împușcați și după aceea din nou o să țasă în stradă. Cum anume ne vom recîștiga noi încrederea că noi am ieșit în stradă pentru că am crezut în ceea ce ni s-a transmis ed am crezut în ceea ce ni s-a transmis? Sîntem atît de obișnuți să ni se spună ce să facem, încît am ajuns să credem noi înșine că am fost pe stradă pentru că așa ni s-a transmis, așa ni s-a indus. Asta as dori să recîștigăm: încrederea că noi nu am ieșit în stradă pentru că ni s-a impus de undeva, de altundeva decît din noi înșine. Pentru că același om care la servici s-a temut să spună un banc politic să nu-și piardă aluța lui amărită, cei 2000 de lei, același om a fost în 17 decembrie pe stradă. Și același om s-a dus în 22 în spatele televizorului și a redevenit omul de pînă în 17 decembrie. Dar a existat o scîlpire. N-a fost de ajuns. Cum am putea face noi să redevenim ceea ce am fost?

Am reținut în mod special dintr-o carte a lui A. Dumitriu aceste cuvinte: A și pentru a fi. Noi știm cu toții ce e rău în România, doar ni se spune! Dar degeaba știm cîntă vreme nu sîntem. ■

OCTAVIAN JURMA
student, anul IV,
Facultatea de Medicină din Timișoara

TIMIȘOARA

După zece luni

În toate țările din est trecerea dinspre comunism spre democrație s-a făcut în doi timpi. La început, partidul comunist a încercat ca prin aruncarea peste bord a unor conducători, grav compromiși și printr-o reformă internă, mai mult sau mai puțin de fatidă, să se mențină la putere. Tentativa a reușit cel mai bine la noi. În aparență este un paradox, pentru că numai la noi schimbarea s-a făcut cu mari sacrificii, întrucât ne-am fi putut aștepta ca și profunzimea ei să fie cea mai mare. De fapt, ce s-a întâmplat se poate explica. În timp ce forțele cu adevărat anticomuniste n-au avut timp să se organizeze în scurtul răstimp cit a durat răsturnarea dictaturii, elementele reformiste dinăuntrul partidului au pregătit pe îndelete preluarea puterii, a cărei scadență devenise din ce în ce mai probabilă în ultimii ani.

Neorganizată, opoziția a avut de partea ei câteva personalități care se afirmaseră prin atitudinea lor protestatară și dintre care unele n-au întreprins să atragă atenția asupra pericolului ca în România să se experimenteze tardiv perimatul comunism cu față umană. Din păcate, nici unul dintre foștii disidenți, deveniți acum opozanți, nu și-a descoperit o adevărată vocație de om politic, nici unul n-a încercat să ia conducerea unei formațiuni politice democratice. În lipsa lor, opoziția a trebuit să așeze în fruntea ei oameni fie prea puțin reprezentativi — și uneori chiar vulnerabili —, fie pe unii care n-au avut când să se facă bine cunoscuți.

În această situație, opoziția n-a putut împiedica puterea să blocheze procesul grosier, expediat cu o grabă suspectă, al dictatorilor și continuind cu limitarea tuturor anchetelor ulterioare la intervalul de o săptămână cit a durat revoluția din decembrie, noli conducători au făcut tot ce le-a stat în putință ca să nu aibă loc demontarea mecanismului care, atât amar de ani, ne-a strâns în mănghina lui. Au procedat așa dintr-o reacție de apărare. S-au temut că, mai devreme sau mai târziu, vor fi ei înșiși învinuți de a se fi angrenat în acest mecanism.

Cred însă că atitudinea lor a fost stimulată și de faptul că o parte însemnată a opoziției n-a avut seninătatea care i-ar fi permis să admită că nu oamenii trebuiau judecați, ci instituțiile pe care le reprezentaseră. Nu activiștii comunisti, ci comunismul în sine; nu securiștii, ci securitatea. Individizii n-ar fi trebuit puși în cauză decât dacă s-ar fi dovedit pe parcursul analizei întreprinse că rolul lor personal fusese în mod grav nefast.

Neînțelegându-se bine această necesitate, împusă de rațiuni politice, dar și de echitate —, s-a ajuns la o confruntare tensionată pe care conducerea, dispunând de mijloace de teroșugănd și presiune mult mai masive decât opoziția, dar și de o experiență mult superioară în domeniu, a câștigat-o. Puse astfel sub secul, două un secul moment de letargie, structurile vechi au redevenit active.

Ce s-ar fi obținut dacă în procesul precondizat ar fi fost încriminate instituțiile și nu oamenii? De pildă, dacă s-ar fi întreprins o analiză a revistei „Săptă-

mina” și s-ar fi condamnat acțiunea consecventă de înșoșire și delatatione asumată împotriva mai tuturor valorilor culturale autentice, n-ar fi fost posibil ca ea să reapară, travestită în „România mare”, și mai agresivă decit fusese. N-ar fi fost posibil ca același Corneanu-Vădım Tudor să deplîngă „insinguratul Ceaușescu” și nici să-l justifice pe dictator, la că scrie el despre „dusmanii” actuali, al țării: „Înseamnă că Ceaușescu a ghicit bine încă în acea zi de Crăciun însingurat: „Această trădare va duce la pierderea României!”. Cu sau fără Ceaușescu, dusmanii rămân aceiași: ei sînt străinii și toți cei ce au de a face cu ei”, sînt ungurii și toți cei ce refuză să-i urască. A nu admite că fără cooperare cu occidentul nu vom ieși din marasm, că fără bună înțelegere cu vecinii și bună conviețuire a tuturor cetățenilor țării nu ne vom putea consolida, a nu admite, deci, aceste evidente, înseamnă — pare-se — a fi pătrîot.

De asemenea, dacă s-ar fi analizat acțiunea de pervertire a tineretului de către ocaziul „Flacăra”, condus de singurul propagandist cu adevărat talentat al vechiului regim, n-ar fi devenit posibil ca acesta să susțină în vâzului tuturor că poporul român i s-a însculcat minciuna că securitatea ar fi fost o instituție repressivă.

Problema securității nu este una istorică, ci una de actualitate. Cu prilejul unui miting recent, l-am auzit pe unul dintre vorbitori numindu-l pe securiștii criminali și tortionari. Termenii nu mi se par potriviți. Securiștii au fost tortionari și criminali la primii ani ai regimului comunist, cînd ei loveau orbeste în orice opozanți prezumtivi. Mai târziu, tactica securității s-a schimbat. Ea s-a multumit să țină întreaga populație sub observație și s-o înfricoșeze în așa fel încît nici o mișcare de opoziție să nu se poată organiza. N-au mai recurs la violență decât — cum s-a împlinit și în decembrie — împotriva aceluia care îndrăzneau să se opună, mai cu seamă atunci cînd aceștia erau anonimi. Au mai existat criminali și tortionari, dar nu atât de

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ PENTRU DEMOCRATIE ȘI DREPTURILE OMULUI care a avut loc la Timișoara între 26-28 octombrie '90, a fost precedată de Simpozionul DEMOCRATIE SOLIDARITATE. RESPONSABILITATE. În Aula Magna a Universității Timișoara, joi, 23 octombrie '90 vorbesc, rînd pe rînd, profesori, lideri sindicali, studenți. Reproducem mai jos alocuțiunile domnilor GABRIEL ANDREESCU (din partea G.D.S.), LIVIU CIOCĂRLIE (din partea Universității Timișoara) și OCTAVIAN JURMA (din partea Sindicatului studenților de la Universitatea de Științe Medicale Timișoara).

numeroși întrucît întregul corp să poată fi încriminat astfel. Ceea ce nu înseamnă că rolul securității n-a rămas condamnabil, cîtă vreme ea a paralizat un întreg popor.

Acum a fost creat Serviciul Român de Informații. Desigur că nu ne este totuna de cine se folosește această instituție, dar mai important mi se pare a fi altceva. Dacă S.R.I.-ul va fi pus sub controlul parlamentului și dacă se va limita la acțiuni legitime de contraespionaj, de prevenire a sabotajelor etc., nu vom avea de ce să ne temem de el și să ne împotrivim existenței lui. Dacă, în schimb, eum reiese dintr-o anchetă a săptămînalului „Expres”, S.R.I.-ul va supraveghea din nou populația și va acționa din nou contra protestatarilor, atunci — indiferent de unde vor fi recrutate cadrele acestei instituții — ea va fi tot vechea securitate și va trebui să ne opunem cu toată energia activității ei.

Cu cele de mai sus, n-are vrea să schițez o imagine simplă, manicheistă a situației de la noi. Avem nevoie de o opoziție unită și puternică, dar nu cred că este bine să ne închipuim că facem parte dintr-o tabără care se confruntă cu altă tabără. E preferabil să acceptăm ideea

unei anumite fluidități și să ascultăm cu atenție declarațiile de bună intenție. Să le acordăm credit pînă la proba contrară, cînd numai astfel se înfrîcă dialogul despre care tot vorbim și numai astfel contribuim la crearea, atât de necesară, a societății civile românești. De pildă, arătînd încredere în voința de reformă a guvernului păstrăm șansa de a-l convinge că reformele ar trebui să fie și mai profunde și că ele nu se pot realiza cu folos pînă cînd mai persistă reflexe întîrziate, cum ar fi acela de a controla presa.

Desigur, dialogul comportă riscul naivității și riscul, încă mai grav, ca spiritul lui să se transforme pe nesimțite în spirit de compromis. De aceea, ar fi de dorit să nu-l observăm numai pe cel din fața noastră. Să ne observăm cu atenție pe noi înșine, să nu trăim ca și cînd ne-am fi născut în decembrie, ca și cînd viața n-ar fi trecut peste noi și n-ar fi lăsat urme. Analizei lunii vechi să-i corespundă autoanaliza oamenilor pe care i-a produs. Nu vrem să înnoim lumea veche, vrem s-o părăsim. N-o vom putea face decît dacă noi măcar, ne vom putea înnoi. ■

LIVIU CIOCĂRLIE

Solidaritate

Imi amintesc că într-o năvelă poloneză am găsit următoarea definiție a termenului: anume, Solidaritatea, spunea eroiul năvelei, înseamnă a rămîne tu însuși. O formulă puțin paradoxală care, tocmai din această cauză, permite multe interpretări. O să rămîn la una dintre cele mai simple. Și anume: Solidaritatea există în virtutea identității. Toți cei de aici și în particular cei din fața dumneavoastră sînt în mod evident solidari, și nu numai pentru că ne aflăm împreună aici. Sîntem solidari în virtutea istoriei. Pentru tinerii care sînt în această sală, și pe care i-am dorit cit mai mulți, identitatea înseamnă mai puțin istorie, înseamnă mai mult prezent și viitor. Cred că această identitate între cei care au o istorie și cei care au viitorul în față poate să constituie o șansă pentru această țară aliată într-unul din momentele ei cele mai dificile.

GABRIEL ANDREESCU

NICOLAE CERVENI

GABRIEL ANDREESCU

GEORGE ȘERBAN

Cei mai liberi oameni din România au fost aceia care au zăcut în închisorile comuniste

Noi am crescut lăzindu-l pe alții să facă din noi ceea ce sîntem. Ceea ce eram zinguri în măsură să facem. Acuma eu îmi pun problema: cine e de vină? Dacă este cineva de vină. Părinții noștri? Care n-au vrut să ne știe într-un decu, cu pistolul la timp, care au fost crescuți avînd drept legă fundamentala: Taci! Cine e de vină? Am fost obsedați de această întrebare de cînd am venit din armată; unde am fost învâțați să nu gîndim. Soldatul este o mașină care execută. Armata a tras (...) Dintre cei care au bătut pe cei arestați, cel mai tare au bătut militarii. Și cei care m-au bătut pe mine erau militarii în termen; erau mai tineri decit mine. M-am adresat celui din dreapta: măi băiete, tu nu-ți dai seama că noi vrem același lucru? A tăcut. Celălalt m-a întrebat: tu ce ești? Student. Student? Îți trebuie democrație? M-a trîntit jos și m-a lovit cu patul armei. Vă spun sincer, în celulă cei mai rău bătuți erau cei bătuți de militarii. Eray tineri de optzeci și cinci ani, care nu mă îndoleșc că au tras, indiferent ce se spune. Si au tras pentru că le era teamă, și au tras pentru că le era ciudă, și le era ciudă pentru că au stat două zile, fără să mîncine, oforî în frig. Am crescut în așa fel încît să ne pese de un singur lucru: să ne fie bine.

S-a vorbit despre libertate; despre faptul că noi sîntem aici liberi sau că în Occident am fi mai liberi decit aici. Eu cred că cei mai liberi oameni din România au fost cei care au zăcut în pușcăriile comuniste. Nu m-am simțit niciodată liber sub Ceaușescu și, în mod sincer nici acum mai liber decit pe vremea lui Ceaușescu. Și nu mă simt mai liber pen-

tru că pe vremea lui Ceaușescu, dacă vorbeam, oamenii se întorceau cu spatele pentru că le era frică. În fond și la urma urmei, sistemul a fost în așa fel construit încît dacă eu nu-aș fi dus la un prieten și l-aș fi spus: Hai să ieșim pe stradă să ne strigăm durerea, s-ar fi uitat la mine și ar fi zis: „Asta sau e nebun, sau e securișt”. De unde solidaritate cînd nici n-ai fi putut să ai un prieten, cel mai bun prieten, cu care să ieși pe stradă și să faci greva foamei. Nu am avut prieteni. Ceea ce mă doare acum este că nici acum nu mai am prieteni.

Printre altele sînt și unul dintre liderii sindicali ai Facultății de Medicină. Spun aceasta numai pentru că vreau să vorbesc din experiența pe care am acumulat-o în ultimele luni. Se vorbește aici despre responsabilitate. Cred că ceea ce interesează cel mai mult în acest moment este că noi toți pasăm responsabilitatea. Îi aleg pe X, nu neapărat pentru că ar fi cel mai bun, îl aleg pentru că este suficient de bun, iar odată ce l-am ales i-am pasat responsabilitatea mea. Mă aștept ca el să-mi rezolve mie problemele, iar dacă nu mi le rezolvă, mă supăr. Cum își permite să nu-mi rezolve problemele cînd

eu i-am dat încrederea mea?

Am fost aleși, am fost puși pe o plîfă și trimiși să luptăm cu cuirasatul fesenist. E groaznic: noi pe plîfă. Celălalt de pe mal urmărește la televizor, din nou în spațiile televizorului: Ce se întîmplă? Cine va fi cîștigător? Și înjurându-ne: „noua nomenclatură, not de ce nu știm nimic de ce se întîmplă? De ce n-ai făcut aia sau cealaltă?”. Vedeti, acest televizor este obsedant. El face parte fundamentală din modul nostru de-a exista. Ce-am făcut noi după ce-am stat pe străzi cinci zile, în ploaie, în frig, sub ploaie? Ce-am făcut noi? Ne-am dus în spatele televizorului și ne-am uitat la revoluție! Mă întreb ce anume ar putea să ne mai scoată în următorii cincisprezece ani, presupunînd că F.S.N.-ul ar deveni o dictatură, ce-ar mai putea să ne scoată în stradă. Nimic nu cred că ne-ar mai putea scoate în același număr, pe stradă. Nimeni, nimic, nimic. Nu.

Deci ce ne facem cu acest televizor? Ce ne facem cu această revoluție devenită show? Că este show, o demonstrează toată lumea, o demonstrează viața. Parcă ce, noi am ieșit în stradă pentru că am avut noi o durere, pentru că nu ne mai pîsa

de viață? Nu. Noi am ieșit în stradă pentru că așa ni s-a transmis. În România n-a avut loc o revoluție. Totuși măntreb: ce a avut loc? De ce avem morți? Am auzit diverse variante despre experți securiști în psihologia socială care au ajuns acolo încît să-și dea seama că în 17 decembrie dacă îi mută pe Lázlo Tókeș precis o să iasă populația în stradă, și o să se lase împușcată și după aceea din nou o să iasă în stradă. Cum anume ne vom recîștiga noi încrederea că noi am ieșit în stradă pentru că am crezut în ceea ce ni s-a transmis și ni s-a transmis printr-un mijloc oarecare? Sîntem atît de obișnuiți să ni se spună ce să facem, încît am ajuns să credem noi înșine că am fost pe stradă pentru că așa ni s-a transmis, așa ni s-a îndus. Asta aș dori să recîștigăm: încrederea că noi nu am ieșit în stradă pentru că ni s-a impus de undeva, de altundeva decit din noi înșine. Pentru că aceiași om care la servici s-a temut să spună un banc politic să nu-și piardă aluzia lui amărită, cei 2000 de lei, același om a fost în 17 decembrie pe stradă. Și același om s-a dus în 22 în spatele televizorului și a redevenit omul de pînă în 17 decembrie. Dar a existat o scîlpire. N-a fost de ajuns. Cum am putea face noi să redevenim ceea ce am fost?

Am reținut în mod special dintr-o carte a lui A. Dumitriu aceste cuvinte: A ști pentru a fi. Noi știm cu toții ce e rău în România, doar ni se spune! Dar degeaba știm cîtă vreme nu sîntem. ■

OCTAVIAN JURMA student, anul IV, Facultatea de Medicină din Timișoara

Zidurile cresc

REFUGIAȚII

● Acei om care a fost nevoit să-și părăsească țara ● Cetățeni români refugiați în Ungaria ● Cămine, cazărni dezafectate ● După iunie, numărul refugiaților a crescut ● Cînd va deveni inutil Biroul pentru refugiați din România ? ●

Eclipsa totală de iubire și înțelegere

Încerc de mai multe săptămîni să scriu un articol despre cetățenii din România, refugiați în Ungaria. Mi-e greu pentru că, inevitabil, mă implică mult prea tare, și de fapt nu acesta este cuvîntul potrivit: mă doare. Poate e greu de crezut, dar nu în primul rînd amintirea propriului meu exil și a disperării care m-a făcut acum doi ani să plec din România - mă dor mai tare decît urile acestor luni, a zilelor din martie și iunie: eclipsa totală de iubire și înțelegere, mai aberantă decît ar fi fost una de soare nesemnaltă. Ani de-a rîndul am plecat cu sutele și mîile, plecăm și acum. E greu de scris obiectiv despre acest fenomen, numit pe cit de potrivit pe atît de trist-hemoragic. Și e greu mai ales referitor la Ungaria, cînd de ambele părți există sensibilități acute, răni vechi și noi pe care unii minții de un adevărat sadism psihic, le mențin vii și dureroase. În acest context a prezenta, în afară de sumare

de Convenția de la Geneva la care Ungaria a aderat prima dintre statele membre ale Tratatului de la Vargovia în luna martie a anului trecut. Anul acesta guvernul ungar a alocat 500 milioane de forinți pentru ajutorarea refugiaților, sumă epuizată încă în lunile de vară, ceea ce a determinat Parlamentul să hotărască alocarea a încă 240 milioane de forinți acestui fond.

Budapesta - Biroul pentru refugiați din România

În mai multe localități din Ungaria există tabere de refugiați, iar la Budapesta funcționează un Birou pentru refugiații din România care recent, din cauza afliuenței zilnice prea mari, a fost nevoit să închirioze încă un sediu.

De la directorul Biroului, domnul Ferenc Németh, am aflat că anul acesta au trecut pe aici 37.830 cetățeni români, dintre care 15.184 au cerut și au primit per-

mai poate fi suportat, ori se muncă în trei locuri concomitent pentru a putea plăti o locuință mai bună. Dar pentru cele 1.026 de familii cu unul sau mai mulți copii, care au venit doar în acest an, situația este mai mult decît grea. Desigur în orașe mai mici și la sate problema locuinței nu este atît de stringentă, majoritatea refugiaților preferînd cu toate acestea capitala, unde, din 1988 pînă acum, s-au stabilit aproximativ 20.000 de cetățeni români.

În lunile ianuarie și februarie cînd toată lumea credea în revoluție, în ireversibilitate, schimbărilor - spune domnul Németh - numărul de refugiați a fost neglijabil. După evenimentele de la Tîrgu Mureș, care au determinat o creștere vertiginosă, în mai s-a înregistrat o scădere datorată, după părerea domnului Németh, speranței cu care oamenii așteptau alegerile. După acestea însă numărul refugiaților a crescut din nou, și cu deosebire în urma evenimentelor din 13-15 iunie. În acest an, 95% din refugiații din România au fost maghiari, dar concomitent cu închiderea granițelor altor țări a început să crească și procentul de refugiați de naționalitate română.

Un fenomen nefast - bișnițarii

Un fenomen nefast, care a afectat renumele României și în Ungaria, este afliuența de bișnițari care au invadat realmente pasajele, piețele și gările. Unii se ocupă „doar” cu vânzarea diferitelor obiecte, printre care în mod penibil au fost recunoscute și unele trimise gratis ca ajutor umanitar. Sînt însă și traficanți de valută și, din păcate, chiar hoți. La sediul Brigăzii Operative a Poliției Capitalei mi s-au pus în față, într-un singur birou, 5 dosare pline cu fotografii...

Inițial aceste aspecte negative au atras doar restricții vamale pentru frînarea pieței negre, la începutul lunii octombrie însă s-a organizat o rază pentru expulzarea din Ungaria a cetățenilor străini aflați ilegal în țară. Ungaria, s-a spus, a ajuns la sfîrșitul secolului XX, țară de tranzit pentru un nou val de migrație. Desi acțiunea n-a vizat în special cetățenii români, aceștia au reprezentat majoritatea celor expulzați. În total, conform datelor comunicate de secretarul de stat însărcinat cu problemele administrative al Ministerului de Interne ungar autoritățile au retras de la cetățenii străini 893 permise de stabilire, 169 persoane nu au fost expulzate, 209 au părăsit de bunăvoie Ungaria, 32 sînt acuzați de încălcarea legii, iar împotriva altor 19 s-au intentat proceduri penale. Sînt mulți cetățeni români care, după ce au intrat fraudulos în Ungaria, au încercat să treacă în același fel în Austria. Un episod „memorabil” pentru mine. Nu pot descrie ce am simțit cînd am recunoscut la aeroport în copiii unei familii vizibile în stăruie pe cei care, în adrepte și cu o plăcuță la gît pe care scria în ungurește

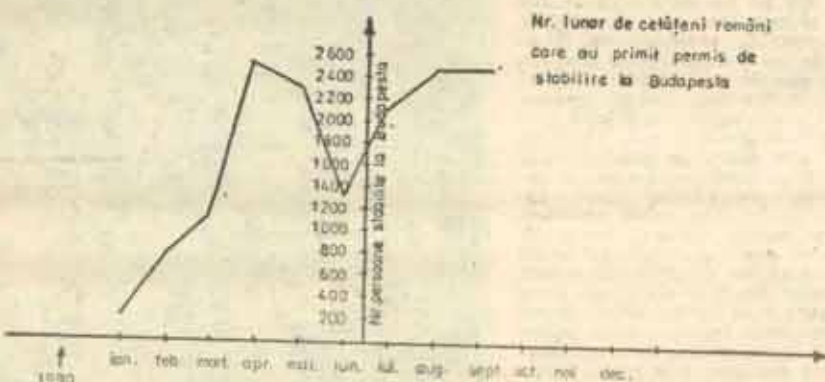
„Ajutați-mă, sînt victima terorii din România etc”, m-au acostat cu cîteva zile în urmă pe stradă.

Analiza cauzelor

Scriu cu părere de rău despre acest aspect cînd sînt de sute de ori mai multe cazuri în care refugiații din România au cîștigat simpatia și respectul tuturor prin munca și omnia lor. Este însă și aceasta una din laturile realității pe care o reprezintă fenomenul devenit, se pare, cotidian al emigrării din România. În legătură cu aceasta, înainte de a părăsi Oficiul pentru Refugiați al O.N.U., l-am întrebat pe domnul Huang dacă speră ca vreodată valul acesta de refugiați să scadă pînă la dispariție, dacă își poate imagina ca la un moment dat munca lui să devină inutilă? Cînd, luminîndu-se la față, dînsul a exclamat: „aceasta este marea mea speranță!” aparenta absurditate a faptului că cineva își dă toată sînta cu munca lui să devină inutilă, m-a făcut să zîmbesc, dar nu pot spune că es fi devenit mai optimist.

Cert e că deoaba disecăm consecințele, mai întîi trebuie analizate cauzele pe care eu nu le consider reductibile la o motivație strict materială. Nu vreau în nici un caz să fac apologia refugiatului, dar cred că - în elucidarea motivelor - e necesar ca accentele să fie puse corect. Oamenii nu-și părăsesc patria, familia, prietenii și tot ce au agonisit o viață întregă într-o inconștientă iluzie că peste graniță li așteaptă paradisiul. Nu știu dacă acum, cînd peste tot în lume sînt zeci de mii de români care au ales această cale, mai poate fi etichetat refugiatul pur și simplu drept un trădător, un om laș, un aventurier ori un arivist. Încetul cu-ncetul din emigranți și refugiați s-ar face și de-o Românie mică... Din păcate însă ea nu ar fi nici compactă și nici despărțită de sora ei mai mare doar printr-un zid, care cu bincuvîntările necesare din Est și Vest ar putea fi dărimat spectaculos, urmînd o splendidă și emoționantă reunificare transmisă prin mass-media lumii cu fanfară, personalități de vază, baloane, lacrimi de bucurie și multe, multe flori. Nu, din păcate zidurile cresc în noi, cei plecați disperati, în cei care au făcut tentativa de a reveni, întorcîndu-ne și mai dezamăgiți în exil pentru că sosiserăm fără să știm la înmormîntarea propriilor speranțe, abia-abia născute. Zidurile cresc în cei rămași acasă, cresc din deziluzia, mîhnirea ori revolta că au fost părăsiți, trădați de noi. Iar întro noi zidurile cresc din minciunile și înfrîngile al căror strat de ceață îngheată în gerul urii. Dacă nu ne frezăm la timp, precum tumorile maligne ne vor năpădi. Și cînd într-un ultim gest disperat vom întinde mîna unii spre alții, mîhnile ne vor îngheța în zidul minciunii într-o superbă dar inutilă aproape îmbrățișare.

ANA MARIA TÓTHFALUSI

An	Nr. de oameni care au trecut pe la Biroul de înregistrare; lot de refugiați din România	Nr. de permise de stabilire temporară (eliberate)	Medie lunară
1988	16.569	3.526	277
1989	19.382	5.251	437
1990	37.830	15.184	1265

Nr. de oameni care au trecut pe la Biroul de înregistrare; lot de refugiați din România în cele două luni din 1990

comentarii convenționale și date seci, aspectele mult mai complexe, cîteodată incomode ale prezenței în Ungaria a zecilor de mii de refugiați din România, implică o maximă responsabilitate.

De la bun început trebuie deștinată corect noțiunea de refugiat. Conform normelor O.N.U., - spune domnul Huang Wen Hsien, șeful Oficiului de la Budapesta al Comitetului Națiunilor Unite pentru Refugiați - este considerat refugiat acei om care a fost nevoit să-și părăsească țara pentru că era persecutat din anumite motive: politice, etnice, religioase etc. ori exista riscul real ca aceasta să se întimplă dacă ar fi rămas în continuare în țara sa. În Ungaria au primit statut de refugiat aproximativ 39.000 de oameni, din care majoritatea sînt cetățeni români. Peste 90% din aceștia - continuă domnia sa - sînt maghiari, ori aparțin altor minorități etnice sau naționale, ceea ce se datorează pe de o parte stării de tensiune interculturale, iar pe de altă parte negarantării încă a tuturor drepturilor individuale și colective, cum ar fi accesul la învățămîntul în limba maternă pînă la cel mai înalt grad. Drepturile refugiaților sînt consfințite

mis de stabilire temporară în Ungaria. Acest permis reprezintă pe de o parte primul pas pentru primirea celui definitiv și mai tîrziu a cetățeniei ungare, iar pe de altă parte este autorizația necesară pentru angajare.

Din cei peste 15 mii - continuă domnul Németh - se poate conta că au rămas în Ungaria aproximativ o jumătate, ceilalți, după ce au lucrat, mai ales în lunile de vară aici, reîntorcîndu-se în România. Concomitent cu eliberarea acestui permis refugiații primesc un ajutor bănesc în general în jur de 1000 de forinți. Ajutor financiar precum și îmbrăcăminte, alimente, medicamente, lucruri de uz casnic etc. sînt asigurate și de Crucea Roșie și de biserică. Încadrarea în muncă, în condițiile creșterii șomajului, este însă o problemă atît pentru refugiați, cît și pentru Ungaria, unde mîna de lucru mai țefînă pe care o reprezintă refugiații poate fi considerată o concurență. Tocmai din această cauză, refugiaților, pe lîngă oferte de servicii, li se dau și sfaturile necesare. Inclusiv juridice, menite să-i ajute să se orienteze în noua lor situație. Îi tratăm ca pe suferinzi - spune domnul Németh fără urmă de compătimitate disprețuitoare ci pur și simplu cu tristetea înfrîngirilor zilnice cu zeci și sute de oameni dezamăgiți, înstrăinați și îndurerăți.

Pe lîngă problema locurilor de muncă o situație și mai dificilă este aceea a locuințelor. Problema acută în marile orașe ungare și mai ales în Budapesta, pentru refugiați aceasta este, fără îndoială, cel mai greu de rezolvat. Se stă la cămine, în cazărni dezafectate, se închiriază camere proaste al căror preț

Lacrimile de crocodil ale condoleanțelor, 1965 - Ungaria; la reinhumarea lui Raik și a celorlalți personalități executate mișelește în 1949.

● Ilustrăm acest număr cu desene-caricaturi aparținînd lui FRITZ BEHRENDT, grafician de renume internațional, comentator politic, colaborator permanent al marilor cotidiene internaționale ●

Bois de Boulogne

De la stația finală a metroului, linia zece, mai mergem cam o oră, având pădurea-n dreapta și hipodromul în stânga. Vremea este minunată. Soarele încălzește plimbările singurateci, bicicliștii, care ocolesc cu o hotărâre plăcere hipodromul de mai multe ori pe zi, bătrînii care-și plimbă cîinii, ieri noaptea a plouat foarte puternic. A fost furtună.

Acest parc, denumit Bois de Boulogne, aflat pe partea atîngă a Senei, a fost amenajat sub cel de-al doilea Imperiu, pe vestigiile vechii păduri Rouvray. Azi a devenit un fel de emblemă a prostituției de noapte. Aici poți găsi, noaptea, uneori chiar ziua, vestitele preotese ale cultului falic modern, cit și deja miticii travaux, homosexualii travestii. Alături de Rue de St. Denis, „calea curvelor” sau „aleea cârnil”, una dintre arterele importante ale Parisului, Bois de Boulogne a intrat definitiv în istoria pornografiei universale.

Campingul

Ajungem la destinație. Locul, un fel de văloagă cu câțiva copaci și tufisuri, este aproape pustiu. Câțiva muncitori colorați string gunoalele și frunzele căzute. Ne plimbăm printre corturile tăcute. Campingul are un aspect părăsit. Pe jos, recipiente de băuturi și cutii de conserve. Pe o sforărită flutură plichiște niște prosoape și o cămașă. Aici locuiesc românii care au cerut să rămână în Franța. Unii dintre ei. Am fost informați că sînt multe locuri asemănătoare acestuia în Paris. Ne plimbăm printre corturile tăcute, vorbind românește cit se poate de tare. Nu țese nimeni.

Între-un tîrziu, se apropie de campingul doi bărboti. Unul dintre ei este solid, cî-lălelt subtil și cu cearcăne. Îl salutăm pe românește. Ne răspund la fel. Ne prezentăm. Luăm loc împreună la o masă improvizată din câteva crengi prost asamblate. El își scoate sub halat niște pungi din plastic cu conținut cîteva felii foarte subțiri de sunță, o pîine și cîteva roșii preambalate. El spune că avem de gînd să-l înregistrăm. Din din cap fără prea mare interes. El este indiferent. Se vede pe obîburile lor cit sînt de obosiți. Cel solid mai are ceva energie, cî-lălelt mîntîncă abert, privind în gol. Discuția demarează greu.

Play

Cînd ați plecat - din țară? „Pe 27 septembrie 1996”. Cînd ați plecat, ați avut gîndul de a rămîne? „Da, bineînțeles”. Ce meserie aveți? „Student”. Dar vă rog să trecem peste amănuntele biografice, pentru că mai avem în țară rude care pot suferi din cauza spuselor noastre. Am înțeles că vreți să publicați chestia asta, nu? „Ati renunțat la studiul pentru a putea pleca?”. „Da”. Sînteți căsătorit? „Nu-mai eu, el nu este căsătorit”. Ai copii? „Am un fecior de șase luni”. Să-ți trăiască. Ce situație materială aveți în țară? „Bună”. Asta însemnînd ce? „Mășină, casă, televizor color, video...”. Atunci ce te-a determinat să pleci? „Condițiile social-politice și viitorul care se anunța pentru România”. Mai precis? „Mai precis, am fost dezamăgiți de tot ceea ce s-a nîmplat după așa-zisa revoluție... Am crezut că... (pauză), în care țale o roșie). Se umblă cu mîncînuț de înalțe, ce mal... Se promiț multe și nu se face nimic. La începutul acestui an s-a spus că vechea nomenclatură, 39%, pînă îl înlocuim cu alții, dar au rămas tot ăia. La început s-a afirmat că tineretul are un rol determinant în societate, iar acum tineretul este taxat de legionar. Destabilizează. Mai ales studenții... Dacă pe timpul lui Ceaușescu mai avem speranță, c-o să se schimbe, c-o să se trezească toți din somnul ăsta rău, azi nu mai am nici un fel de speranță în legătură cu asta”. Ce vîrstă ai? „24 de ani”. De cînd ești la Paris? „De aproape o lună”. Unde locuiești? „Aici. În acest camping improvizat, unde sîntem tolerați de către Primăria pariziană, într-un cort improvizat, ăsta (ni-l arată), dintr-o folie de plastic”. Înainte unde-ai stat? „În Gara de Est, peronul doi. Iar înainte de a sta în gară, pe stradă”. Cît ai stat în Gara de Est? „Patru zile. Apoi prin metrou. În țară stăteam pînă să închidea sala de așteptare, apoi ne foflam prin trenuri. Cine avea noroc... Dacă nu ne prindeau, dormeam cîteva ore, pînă pe la 4-5 dimineața apoi iar în sala de așteptare. Cel mai greu era cu spălatul. Ne spălăm doar pe față și pe mîini. Patru zile nu ne-am dezbrăcat, nu ne-am descălțat”. La camping cum ați ajuns? „Ne-am întîlnit cu niște ro-

mâni în gară, care ne-au spus că-i Bois de Boulogne se poate sta. Că ne-am putea face și noi un cort. Că-i mai bine decît în gară. În cort avem niște pături vechi, lăsate de românii care au plecat de aici, o mochetă veche... cam alit”. Sînteți mulți români aici? „20-25 de români”. Sînt numai români aici? „Nu, sînt și polonezi, bulgari...”. Cîți? „Cu toții sînt cam 20 de persoane”. Deci fiecare-n parte-mai puțin ca voi. „Da”. Mai există vreun asemenea loc? „Da, cam la 1 km de aici, peste Sena. Acolo sînt majoritatea țigani”. Cîți sînt acolo? „Nu știu, n-am fost niciodată. Am auzit doar de la unii care au ajuns întil acolo...” (pauză lungă). Care sînt speranțele voastre? „Speranțele?... Toată lumea ne promițe, dar nimeni nu face nimic. Ca să putem fi cazati ni se cere -cartea roșie-, chestia asta-ți dă dreptul la muncă. Dacă ai dreptul la muncă și muncești, poți să-ți plătești cazarea. După cite am auzit este în jur de 1200 FF pe lună. Ce poți face dacă nu ai cartea roșie? „Dacă ai doar cartea verde, ceea ce avem noi acum, nu poți munci. Doar să găsești la negru, dar este destul de periculos, fiindcă dacă ești prins poți fi expulzat. Patronul plătește o amendă. Lui îi convine, că nu mai plătește taxele pentru angajați”. Voi acum aveți bani? „Am avut 200 de franci, pe care-i întindem de o lună”. Se poate trăi doar cu 200 de franci, aici la Paris? „Da, se poate. Mincarea o furăm. Toate ăstea le-am furat. Mergem în magazin, cumpărăm o pîine, iar restul furăm. Nu furăm băutura și nici obiecte. Pentru mincare nu-ți fac nimic. Dacă te prind îți opresc mincarea, dacă nu...”. Dar cu transportul în Paris? „La fel. Intrăm pe la iesiri. Sărîm porțile de acces...”. Și dacă totuși vă prind? „Cînd văd că sîntem români, ne lasă să plecăm. S-au săturat de noi ca de mere acre. N-au ce să ne facă”. Încercăm să aflăm și de la tîrziu slab și obosit ceva. Tu ce vîrstă ai? „26 de ani”. Ce meserie? „V-a spus prietenul, student”. Deci ai renunțat și tu la studiul? „Dacă rămîn aici, da”. Dar nu ești hotărît să rămîi? „În funcție de posibilități... Dacă nu reușesc să găsec ceva de lucru... Ce să fac, să rămîn prin țară?...”. Îl întrebăm pe cî-lălelt, dacă este hotărît să rămînă indiferent de greutăți. „Bineînțeles!” (pauză lungă); cîrîpîul păsărelelor sfîntului Francisc; zgometul mașinilor pe autostradă; din campingul oficial trec spre oraș cîteva turisți; vorbesc nemțește și fac fotografii; sînt veseli).

La Paris, după revoluție

Cu ce probleme vă confrunțați voi aici în camping? „Sîntem într-o nesiguranță totală. Sînt aici oameni cu cazier, care au fugit din țară pentru că sînt căutați de poliție... Și aici fac același lucru”. Ce știți despre soarta românilor veniți la Paris după revoluție? „La Crucea Roșie, cînd am fost acum trei zile-n urmă, am aflat că la Paris sînt 15.500 de români. Toți veniți după revoluție. Dar mai sînt și-n alte părți. La Strasbourg, la Marseille, la Nantes... cam peste tot. Și peste tot aceleași condiții. La Strasbourg, Primăria ne dăduse cazare în cazărni militare. Două pături la trei persoane. Într-o regiune nordică foarte friguroasă, unde nu se putea dormi de frig”. Și acum rămîneți la Paris? „Rămînem pînă ne vine răspunsul de la OFPRA pentru a putea obține -cartea roșie-, să avem dreptul la muncă, să muncești, să facem rost de o casă, că vine iarna...”. Ceilalți români de aici, din camping, și-au găsit de muncă? „Și-au mai găsit, unii, la negru”. Unde? „Pe vapoarele de pe Sena, la șantierul naval de aici, prin restaurante... unele patronate de români. S-a nîmplat să muncesc de pomana, unii. Au muncit pe la români care au restaurante, și cînd să-și ia banii li s-a spus că nu sînt bani. Atunci ei au zis că dau foc la restaurantele alea. Drept răspuns au venit patronii cu pistoale și i-au potolit”. Și patronii erau români? „Da, bineînțeles”. Ce mai știți de alți români, veniți aici după revoluție; cum se descură? „Greu. Pușini au avut șansa să-și găsecă vreun patron, la negru, care să le dea și bani și să le asigure și cazare. Restul pe străzi. Unii care se ocupă de lovituri în stil mare au închiriat camere la hotel. Unii nu știu de ce-au venit, nu știu ce vor. Unul, un tip mai tînr ca mine, a găsit un -fetiță-. Un frizer francez, care-i -fetița-; și ăla-i dă bani. I-a dat un ceas, un lanț de aur... Dar acum este o mare dramă, fiindcă frizerul s-a -măritat- cu un altul, iar ăla-i gelos; așa că acum ei se întîlnesc pe ascuns. Asta-i viața!”. Majoritatea sînt așa, fără țol? „Nu. Dar pentru cîteva ca ăstia suferim cu țolul. Pentru că autoritățile comose situația. Aici avem și o familie cu doi copii. Înainte de a ajunge aici, au fost la un foyer de-al lor, să doarmă. Li s-a spus -voi puteți intra, dar copiii nu au voie-

REFUGIAT CAMPING LA MARGINEA DESTIN

Si au dormii pe străzile de lingă foyer, pe treptele de la metrou... pe unde-au apucat si ei. Pînă la urmă au găsit campingul ăsta”. În continuare ce planuri aveți? „Mergem la Strasbourg să ne luăm cartea roșie, ea să putem căuta prin INTERIM, o agenție de plasat muncitorii, ceva de lucru”. Ai mai întilnit români care au plecat din aceleași motive ca și tine? „Destul. Unii au plecat de frică, la gîndul ce-o să fie. Sînt aici foarte mulți ingineri, medici, studenți...” (fîmăm; n-au țigări; cel solid mai păstrează un pachet de „carpati” cu două țigări în el; îi servim cu țigările pe care le avem). Și o să vă mai lase mult cu corturile astea aici? „Nu cred. Azi a venit un individ de la Securitatea lor, care aici se ocupă cu pădurile și spațiile verzi, că n-au putut să trimită un polițist, de frică să nu iasă scandal între cei de dreapta și cei de stînga... Și a zis să-l evacuăm noi pe cei care fură și dau spațierii și care stau aici în camping, că altfel vom fi evacuați toți...”. Ai zis ceva de dreapta și stînga. „Păi da. Guvernul este de stînga, sînt socialisti, iar cei de la Primărie sînt de dreapta. Poliția nu poate interveni fiindcă s-ar iese disensiuni politice. S-ar spune că socialistii dau afară pe românii din camping. S-ar folosi ca de un argument politic”. La Crucea Roșie vin mulți români? „Vin mulți români, dar vin și mulți africani, arabi. Ei, față de noi, sînt favorizați. Li se dă casă și un ajutor de 150 de franci, iar românilor nu li se dă nimic. Doar la Strasbourg s-au dat cei 200 de franci de care spuneam înainte”. Cum puteți călători cu trenul? „La fel cum călătorim și cu metroul, fără bilet. Prima oară cînd am plecat spre Strasbourg, la o stație după Paris, ne-au dat Jos din tren. Era un controlor tare rău. Dar am avut noroc cu seful gării în care am fost dați Jos, că era om bun. Ne-a spus că peste o oră avem un tren spre Strasbourg, ne-a urcat în tren, hălat bun”. Iar cînd v-ați întors? „La întoarcere am luat amendă și ne-au lăsat să ajungem la Paris”. Și cu ce-și plătiți amendă? „Păi n-am plătit-o. Am dat adresa de la CARI-TAS. Vor ei s-o plătească, bine. Dar și așa, dacă n-am fi dat adresa, tot nu ne făceau nimic. Fiindcă se uită la noi... De fapt nu se uită. Nu existăm pentru ei”. Tu ești căsătorit? „Îl întrebăm pe cî-lălelt. „Nu”. De unde ești? „Din București”. Părinții tăi știu că ai plecat? „Da, dar ca turist. Nu le-am spus ce intenții am. Și așa sînt ei destul de neajăși...”. Către cel mai solid: tu tot ca turist? „Nu. Eu am venit eu chemare. Un așa-zis prieten, un francez, mi-a făcut chemare. Îl știam mai demult, de pe vremea lui Ceaușescu. Venea pe la mine cam o dată pe an. L-am cunoscut în '85. Și anul ăsta i-am spus că nu mai suport situația din țară și vreau să plec. Mi-a făcut chemare și certifiat de „logement” pînă pe data de 31 decembrie, dar după patru zile de stat la el am plecat. Era un zgîrcit bogat care avea obsesia economiei. Ca Ceaușescu. Majoritatea francezilor sînt așa. Sînt amabili cînd le ceri cite o informație, dar dacă le ceri să te ajute cu adevărat... Și copiii lui plecase de acasă tot din același motiv”. Probabil că și tu i-ai tratat la fel? „Nu, tocmai. Eu l-am tratat ca românul cînd are invitați, mai ales fiind și străin de țară...”. Dar tu i-ai spus de intențiile tale de la început? „I-am spus încă din țară ce intenții am, dar el nu știu ce-a-nțeles. Nici la Prefectură n-a vrut să meargă cu mine, a-tunei cînd am depus cererea de azil politic”.

Clandestin, în lumea largă

Toți românii care vin în Franța rămîn aici? „Nu”. Pleacă? „Da”. Unde? „În lumea-largă”. Păi dacă nu au acte, n-au bani, cum pot pleca?

„Clandestin. Un algerian mi-a povestit că se poate pleca în Canada în două feluri: ori plătești căpitanului de vas o sumă de bani, iar el te scoate din țară, dar este destul de periculos, fiindcă în larg poți să devii hrană la pești, ori să pleci ca turist”. Cu turist?

muncă ai avut vederilor tale pe că am suferit. I tam cu fesenții în dispute cu ei pe tine ce te-a „Lipsa de spera

„Da. Ti se fac acte în regulă, dar false. Ești turist. Ti se plătește și călătoria. Numai că trebuie pentru asta să cari o valiză cu droguri. Și asta este destul de periculos. Ori te prind, ori se descotorosește ăia de tine la destinație”. Dar dacă îți găsești de lucru în Franța, poți rămîne cu cotătean român cu rezidență? „Da, dar eu spagă. Ceri pasaportul la ambasada română, iar ei te amină... și te amină, pînă cînd dai -dreptul-. Un român care-i aici de cîteva ani, are de muncă, are unde să stea, a cerut pasaportul ăsta; de un an i-l tot cere; i se promițe tot timpul, dar acum a zis -nu se mai poate, trebuie să-l obțin, mă duc să dau băleților darul-. Cît este spaga către „băieții”? „Din ce-am înțeles de la tipul ăsta, 1.000-2.000 FF”. Și cum ești „spăgi” se dau pe săptămîină? „Nu știu”. Soția-n țară cum se descură? „Sper că bine. Deocămdată are grijă de copiii”. Ea a fost de acord cu hotărîrea luată de tine? „Da. Am stat de vorbă înainte de a pleca. I-am spus ce am de gînd. A fost de acord. Cînd am strictul necesar o chem împreună cu copiii”. (Rămîne o clipă dus). Regreți? „Nu. Devenisem de nerecunoscut. Mă certam cu țolii. Minciunile care-și făcuseră larăși apariția, sentimentul că nu s-a schimbat nimic, că-noi-incei țolul revine ca înainte, pe vremea lui Ceaușescu, toate astea mă înnebunecau. Am sperat în ceva... am... Din mindria țării, noi tinerii care am făcut revoluția, ajunșeram legionarii țării. A fi student, a fi intelectual este o greșală în ziua de azi, la noi” (face o pauză lungă). Cînd au venit mineri în București, care a fost reacția la tine la servici? „De aprobare. Fiindcă majoritatea oamenilor inghit gogoșile pe care le primese din presa de partid și de stat, și de la televiziune”. La locul tău de

• Țara
DINU Z
membru al
„În ultim
Iiescu de a
cu studiul sup
găsit traumă
în România.
se schimbă c
România, dec
Liga noa
Noi nu i
cu refugiații
de înfegrare,
refugiați din
condiții care i
Am întil
citori. Este o
Desigur,
le foarte lim
foarte scuri
suprapopulate
OFPRA
Externe fram
azil. Dar avî
azilului.
Inițial, e
labilă pe tre
nu obțin azil
ție nu se preb
Au fost
cest aflox.
As putea
amenajat ac
te precară. G
sprîin social
ment, iată vî
facol prea pî
măniș din Fr
noastre sînt i
blema unei a
tăi, socotese
nii sînt auton
în mormînt.”

ranță vreo dată? „Da. Pe vremea lui Ceausescu. Speram că nu ni s-a inițiat disperarea și delăsarea, că nu ne-a intrat comunismul în oase. Apoi ni-am dat seama că majoritatea nu vor s-o rupă cu trecutul”. Când ti-ai dat seama de asta? „Mi-am pus primele semne de întrebare încă din decembrie. Dl. Iliescu era așteptat de la începutul revoluției la televiziune; asta mi s-a părut ciudat. Se spunea despre dînsul că a fost un mare disident. Noi tinerii nu-l știam. Se vorbea că ar exista unul, amic cu Gorbaciov, pregătit să-l înlocuiască pe Ceausescu. Cred că disidența venea din amiciția cu Gorby. În problemele de bază cred că dl. Iliescu era de acord cu Ceausescu: socialismul este viitorul omenirii. Doar în modul de aplicare cred că au existat opinii diferite, dl. Iliescu fiind, probabil, pentru o aplicare mai eu tactic a doctrinei. În momentul actual de asta merge totul foarte prost. Fiindcă n-au fost schimbate ideile de bază ale societății. Concepțiile care sînt vehiculate de către guvern la ora asta, sînt tot alea vechi, indulecite. Te simți mai liber decît în țară? „Da”. De ce? „Pentru că am scăpat de obsesia Securității. Cu toate că se face declarații menite să adoarmă frica, ea există. Securitatea, aia care la noi nu se ocupă cu spațiile verzi ca aici, are aceeași menire: să apere puterea, Feseneul și pe dl. Iliescu. Așa cum înainte avea menirea să apere puterea, Peceerul și pe Ceausescu. Aici chiar dacă nu ai bani, libertatea individuală

este garantată. Prin Constituție. La noi, pînă cînd o să avem o Constituție lucrurile vor fi ca înainte de revoluție”. Sînt români care cerșesc în Paris? „Nu i-ai întîlnit prin metrou? Au bilete pe care scrie: „Sînt refugiați politici români, n-am ce mîncă, n-am unde dormi, ajutați-mă!”. Textele de obicei sînt scrise într-o franceză aproximativă”. Li se dau bani? „De obicei nu prea. Dar mai sînt și miloși” (pauză; cel înalt și slab începe să povestească). „Un prieten care stă cu noi aici, este inginer, acum este plecat să caute ceva de lucru, a citit în ziarle din țară despre acest camping. Scria că sînt 1.500 de români aici. Cînd s-a hotărît să rămînă ne-a căutat. Pe indicațiile pe care scria camping, găsea hirtii pe care scria: „afară cu românii din Franța!”. Și dacă ai vrea să vă întoarceți în țară, ați putea? „Nu vrem, dar nu-l complicat. Franțuții sînt bucuroși să scape de noi”. Dar cu ce bani vă întoarceți? „Bani de drum ne dă OFPRA”. Ați întîlnit mulți care se întorc în țară? „Nu mulți...” (tăcere; discuția se încheie aici).

● Gara de Est

Sîntem sfîtuți de cel doi să facem o vizită și-n gară. „Acolo puteți găsi mulți români. Dacă aveți răbdare: să așteptați trenul de ora 23 și puteți vedea cum vin”.

Gara de Est este ceva mai mare decît Gara de Nord. De aici pleacă „navetile” lor. Aglomerație. Chioșcurile cu ziare și reviste, figuri și romane de citit în tren. Chioșcurile cu mîncare și băutură. Oameni grăbiți, cerșetori, turiști. Restaurantul gării îți oferă meniul lui de 99 FF. Aparate care-ți fac poze color pe loc. Patru poze 13 FF. Alții îți face cărți de vizită. Alții îți poate prezice viitorul doar cu 10 FF. W.C.-uri automate: bați francul, se deschide ușă. Într-un colț, un tip tinăr cînta la acordeon, Sansonete.

Sala de așteptare. Cîțiva dintre călători seamănă cu românii noștri cînd pleacă în excursie. Îi întrebăm dacă nu cumva sînt români. Sînt români, ne spun ei. Ați luat hotărîrea să rămîneți în Franța definitiv? Ei se apără ca de muncă voluntară: „Nu, doamne fereste! Noi am venit oficial. Sîntem cu familia. Așteptăm să vină trenul. Noi, nu...”. Întrebați-l pe domnul (el ne este arătat un tip cu același nor de român), poate dînsul, că-i aie de două zile, așa ne-a spus, ni-l pîrșec ei pe respectivul. Lăsăm grupul de români „afiați oficial în Franța” și sîm de vorbă cu un tip îmbrăcat în haine măre, negre și obosit. „Mi-am pierdut actele. Stau la un hotel unde stau al noștri, că eu am venit să mă ocuperez, că s-rînit în revoluție, am o tîjă la pletorul sting (gest) și mi s-a deplasat. Încă puțin și țev afară. Da, mi-au zis actele”. Cine, întrebăm noi. „Pai eu știu... Eram cu grupul și ei au intrat să viziteze nu știu ce muzeu. Eu eram obosit. Am rămas pe bancă afară. Cînd m-am trezit, aveam doar cureaua de la borsetă, că aveam o borsetă în care țineam actele și banii... Și acu' ee să fac, stau aici”. De ce nu mergeți la hotelul dvs? „Pai acolo nu mă mai primește fără acte. Al hoștri s-au îmbătat, au băgat în hotel și pe alții care nu stăteau acolo, a lesit scandal. Și acu' nu mai pot sta acolo”. Mergeți la ambasada? „Pai da... nu știu ce să fac”. Îi întrebăm pe respectivul dacă știe ceva despre românii care dorm aici în gară. „Da, sînt mulți. Dacă veneați ieri, aveți ce vedea. Au venit ieri două vagoane de români. A lesit scandal cu poliția gării. Unu', care zicea că-l din Brașov, a filmat pe video tot”.

Cu regretul de a nu fi apucat spectacolul de ieri lezim larăși pe peron. Mergem la postul de poliție al gării. Acolo stăm de vorbă cu un polițist îmbrăcat în uniforma lui specifică, dotat cu polițea lui specifică. Sîntem din România și ne interesează dacă știți ceva despre problema românilor care viețuiesc prin gară, noaptea. „Este o mare problemă, ne spune dînsul. Vin, în ultimul timp, valuri-valuri”. Ieri am auzit că a fost un scandal între românii veniți și poliția gării. Știți ceva precis? „Nu eram de serviciu, nu știu despre ce este vorba”. Aveți aici așteptați români? „Nu! Toți care sînt găsiți fără acte sînt duși la Prefectură pentru a li se face acte”. Mulțumim și plecăm.

Revenim în sala de așteptare. Familia aflată „oficial în Franța” și cel cu tîjă au dispărut. Sînt în schimb, niște tineri cu chef de muzică. Unul dintre ei încearcă să se întindă într-un colț. Stăm. Așteptăm să întîlnim români. Sînt anunțate plecări și veniri. Intră în sală patru tipi, îmbrăcați gmechereste. Fac ochii roșii. Doi se duc la cel cu aparatul, ceilalți doi la cel care s-a întins într-un colț. „Actele”, zice unul dintre noi veniți, un tip îmbrăcat în haine de piele bătute cu tînt. Cel somat ridică încet ochii. Zice ceva. Cel împielit și tîntul scoate o legitimație pe care o expune dintr-o singură mișcare, ce dovedește un îndelungat antrenament. „N-ai voie să stai aici. Pleacă!”. Tipul se scoală și pleacă. Celălalt, la fel. Cel patru nu

F. Holm

1974 — Cum se mișcă azi Europa?

● Stația terminus a clandestinilor. Ieri, intervenție a poliției aerului și frontierelor în problema refugiaților români

La Budapesta, descoperirea pereților dubli ai Orient-Express-ului a făcut țara cel mai importantă comunități de țigani români refugiați în Ungaria. Această descoperire este acotită filiera regală pentru a trece clandestin în Franța. Reversul medaliei i-ar constitui inconfortul călătoriei în obscuritatea asenzătorilor.

Candidații se furtează în timpul nopții în trenul internațional garat pe peron în așteptarea plecării spre Paris. Ei se lasă închiși în taranele duble ale vagoanelor. Sechestrati în cotlonul lor, clandestinii petrec astfel mai mult de 24 de ore, cu trupul chirchit, fără să bea și fără să mînce. Calcular ia sfîrșit în Gara de Est, odată cu trecerea îngrijitorilor care, auzind tipete și lovituri în pereții dubli ai trenului, nu sînt deloc mirate „să vadă români cîzînd din tavan”. De la începutul anului, funcționarii SNCF au eliberat astfel vreo șase sute de persoane dintre care 60 numai în septembrie.

În cursul ultimelor zile numărul clandestinilor a crescut: 16 tineri au fost descoperiți în trenul de marți, 5, în cel de miercuri. Afluzul masiv al refugiaților veniți cu train-people-Orient-Express-ul — pune serioase probleme autorităților franceze. Este dificil să expulzezi indivizi alunați la Paris fără bani și fără acte, deci fără să poată să-și asigure existența. Ei sînt în cea mai mare parte puși în libertate și se evaporă îngroșînd astfel valul emigrațiilor clandestine.

● Obiectivul: distrugerea filierei

Strategia a fost schimbată ieri dimineața: poliștii PAF (poliția aerului și a frontierelor) echipați cu surubelnita au oprit trenul pe podul de pe Rin, la postul-frontieră de la Strasbourg. I-au dat jos pe pasageri înainte de a examina în amănunțime vagoanele. De această dată, 4 clandestini au fost găsiți în tavanul dublu și trimiși înapoi pe cîmpul de graniță, cu acordul autorităților germane.

„Trebuie să-i împiedicăm să treacă granița. Aceasta se va afla la Budapesta și, filiera devenind inoperantă, va dispune de la sine”, explică Roger Lejeune, șeful serviciului central al PAF.

T. O.

Le Figaro, 19 octombrie, 1990

Reportaj realizat de RODICA PALADE și VALENTIN VASILESCU

ULUI

suferit de pe urma... „Nu pot spune toată ziua mă erant tot timpul eram întreb pe celălalt: determinat să pleci? „Da, dar ai avut spe-

se golește de conținut

IFRESCU, profesor de drept la Academia din Crêteil, oului Ligii pentru apărarea drepturilor omului din Paris: e luni, în special după nefericita inspirație a președintelui ma minerii, mil de români, tineri mai ales, foarte mulți loare, au putut fi văzuți cam peste tot în Europa. I-am ști, majoritatea spunînd că nu mai văd nici o speranță ate că ei exagerează. Toți, aproape toți vor ca în țară să a. Or, schimbările în România nu se pot face decît în ea români.

ă nu are structuri să primească acest exod. em mijloace materiale pentru a-i ajuta. Am luat contact în Franța mai ales și le-am explicat care sînt greutățile cistă multe probleme. Statele occidentale nu mai primesc și deoarece pretind că în țările respective nu mai sînt i oblige pe oameni la exil. i studenți, tineri arhitecți, medici, ingineri, dar și mungedie. Tara se golește de conținut.

istă asociații umanitare dar toate au mijloace materla-te. Crucea Roșie Franceză se ocupă cu ajutorarea pe ap. Există și cămine care oferă condiții de cazare, acum a oameni din toate colțurile lumii, te un organism guvernamental pe lângă Ministerul de care analizează și vizează favorabil sau nu cererile de favorabil de la OFPRA nu înseamnă automat obținerea

eniți primite de la prefectura de poliție o legitimație va-oni care le dă dreptul să lucreze. Dacă după trei luni ei intră într-un soi de ilegalitate, pentru că acea legitima-este.

ivicii de poliție care ni s-au adresat, fiind speriate de a-ă vă vorbesc de românii din Bois de Boulogne care și-au niște corturi improvizate. I-au găsit într-o situație foar-oenii aceia, vreo douăzeci și cinci, n-au nici un fel de-au mijloace de a se îngriji, de a-și cumpăra un medica-iarăna. Ei pot fi agresati. Vă repet, nu ofereau un spec-ă. Erau destul de disperați și oarecum nemulțumiți că ro-ă nu-i ajută. Dar, așa cum am mai spus, organizațiile ei și nu au mijloace materiale. Pe urmă mai este și pro-mie mentalități: oamenii care vin pretînd să fie asis-ă. Îi se cuvine să ceară. Dar într-o societate liberă oame-ni, nu ea în România unde erai asistat de la naștere pînă

„Ceea ce am
făcut noi aici
poate fi
distrus într-o
secundă”

— Convorbire cu
HELMUTH
FRAUENDORFER —

REFUGIATII

● Acești siniștri tipi

RODICA PALADE: În România lui Ceaușescu ați fost scriitor de limbă germană. Ați avut probleme cu securitatea. Ce ne puteți spune despre acea perioadă?

HELMUTH FRAUENDORFER: Eram încă elev la liceu, membru al Cenaclului Adam Müller-Guttenbrunn din Timișoara, și într-o bună zi am fost scos din ore la Liceul Lenau. Mi s-a spus că mă așteaptă un jurnalist pe nume Radu, de la București, de la Scinteia. M-a luat la pimbare, și m-am trezit în fața clădirii Securității din Timișoara. M-au luat într-un birou și au cerut de la mine (locotenent-colonelul Nicolae Păduraru și aso-numitul Radu) să le dau relații despre ceea ce se întâmplă în cenaclul A.M.G. în mod special despre ceea ce spun în acel cenaclu Richard Wagner, William Totok, Hertha Müller...

R.P.: Era o încercare de răcolire?

H.F.: Evident, era o încercare de răcolire. Pentru prima dată am fost confruntat cu o situație în care trebuia să luu o hotărâre pe răspunderea mea. M-am dus la directorul liceului, și directorul mi-a spus: așa se procedează. Până la prima sedință de cenaclu, situația m-a preocupat tot timpul și am ajuns la concluzia că nu pot să fiu colaboratorul unui astfel de instituții.

R.P.: Cui ai vestit atunci?

H.F.: Îi. De abia îl implinșem, eram încă în clasa a XII-a de liceu și tocmai mă pregăteam pentru examenul de admitere, când, hodoronc-tronc, acești siniștri tipi... Nu pot spune că am luat o decizie politică.

R.P.: Era o chestiune de moralitate?

H.F.: Da, de moralitate. Dar atunci nu știu dacă am cunoscut termenul. Am hotărât că nu pot face acest lucru. Eu voiam să devin scriitor. Scrisesem poezii, dar nu eram încă scriitor. Acum, privind înapoi, ar trebui să mulțumesc securității că m-a pus într-o situație în care a trebuit să hotărâsc cu responsabilitate. Și m-am hotărât să nu colaborez cu ei. La prima sedință de cenaclu le-am spus Herthi Müller, lui William Totok și lui Richard Wagner, aveți grijă, securitatea e pe urmele voastre, au vrut să mă răcoleze, să înformez despre tot ce se întâmplă în cenaclu. Președintele cenaclului era Nikolaus Berwanger, care a fost și funcționar politic, având din partea partidului și o anumită putere, aici, în oraș. I-am spus și lui că securitatea vrea ca eu să spionez cercul lui. În Timișoara era președinte pentru germani, iar pe țară era vice-președinte. I-am spus că eu trebuie să mă pregătesc pentru examene, nu pot să fac un astfel de lucru, pur și simplu nu pot. N-ai fi putut să dorm o noapte liniștit, dacă ai fi spus ceva despre un om cu care mine mă întâlnisem și trebuia să mă uit în ochii lui. Berwanger a intervenit la șeful Securității și de atunci m-au lăsat în pace. O anumită vreme.

R.P.: Un fel de-a spune „lăsat în pace”. Pentru că securitatea nu uită și, mai ales, nu fătă.

H.F.: Sigur. Din acel moment am avut dosar la securitate pe care, acum, aș dori foarte mult să-l văd. Prin acel incident însă, a început o colaborare mult mai strânsă cu scriitorii germani, Richard Wagner, Hertha Müller, William Totok. Am început să lucrăm împreună la un program estetic-politic al nostru, ca

scriitorii, în care încercam, prin literatura pe care o scriam, să conștientizăm în mintea cititorului problemele care existau în societate.

R.P.: Era o formă de opoziție prin literatură, reprezentată printr-o grupare?

H.F.: Aktionsgruppe Banat aveau un program al lor, dar acel program nu mai era utilizabil în noile realități. În sensul acesta fiecare a lucrat în mod individual, pe plan literar, fiind mereu în contact unul cu celălalt. Am alcătuit o platformă pentru o literatură emancipată și critică. Devenind student la Facultatea de Filologie din Timișoara am făcut o pagină literară în limba germană, în revista „Forum Studentesc”, pagină în care am publicat numai texte critice ale autorilor de limbă germană. Sau am tradus literatură română în limba germană sau am făcut pagini „amfibii”, de exemplu de poezie...

R.P.: Ierlati-mă că vă intercep, cum vă simțeați ca minoritate în Timișoara? Ca minoritate națională?

H.F.: Bine. Erau mici incidente din când în când, însă erau atât de mici încât pot spune că orașul acesta este pluricultural. Dietașura Ceaușescu care a distrus totul ținea de maximalismul comunist-nazionalismului. Dar în Timișoara m-am simțit întotdeauna foarte bine. După '81 am absolvit facultatea și am fost repartizat pe lângă Pitești, la Bradu și nici acolo n-am avut probleme fiind german. Adică pentru mine asta n-a fost niciodată o problemă. Identitatea mea este o identitate culturală și nu una națională. Pentru mine nu s-a pus niciodată problema de identitate națională. E o chestiune foarte subiectivă, e o problemă de limbi, fiind scriitor.

● Ancheta a început la Timișoara și cartea a apărut la București

R.P.: Să ne reîntoarcem la problemele pe care le aveți cu securitatea.

H.F.: Deci, vorbisem de revista Forum Studentesc. Ca student am mai făcut o trupă de teatru tot în limba germană, unde am montat piese tot foarte critice, stiam de atunci de la unii colegi că securitatea a încercat să-i răcoleze, să-i întrebe ce fac, ce discută în timpul repetițiilor. Alți colegi au recunoscut, după ce părăsisem țara, că au fost întrebați mereu de mine. Am continuat activitățile acestea până în '82-'83 când, într-o sedință la Forumul Studentesc, am fost dat afară din redacție.

R.P.: Vă apăruse prima carte?

H.F.: Nu, apărusem într-o antologie. Prima mea carte a apărut în '84. Un lucru absurd, deoarece cartea a apărut exact în momentul în care securitatea din Timișoara a început ancheta împotriva mea. Însă ancheta a început la Timișoara și cartea a apărut la București, la Kriterion, avându-l ca lector pe Rolf Bossert.

R.P.: De multe ori s-a dovedit că, între ele, compartimentele securității nu comunicau, sau în orice caz nu funcționau atât de bine pe cât ne imaginăm noi.

H.F.: Nu funcționau chiar atât de bine, fiindcă nu aveau o bază reală, ci doar

una de ierarhie de putere. Și într-o astfel de atmosferă, imi închipui că fiecare securist îi era frică să nu fie turnat la rindul lui de alt securist, din alt departament. Deci, în '84, după ce terminasem facultatea mă aflam într-o țară a nimănui. Eu tot spuseseam în gura mare că dacă vine securitatea la mine, eu nu vorbesc cu ei, eu cunosc Codul de Procedură Penală, unde scrie că sînt obligat să vorbesc cu ei numai în fața unui șef de al meu, ori decanul facultății, ori, dacă as fi în o școală, în prezența directorului. Ei bine, ei au așteptat momentul prielnic cînd eu eram în așa-zisa țară a nimănui, deci absolvisem facultatea, dar munca mea trebuia să înceapă la 1 septembrie și n-aveam șef.

R.P.: Au așteptat, prin urmare, au pîndit intervalul în care crați fără șef ca să vă ancheteze.

H.F.: În '84, în Iulie, sună cineva la ușă. Se prezintă maiorul Ioan Adamescu și vrea să intre în casă, dar eu cu încă un ofițer. I-am întrebat dacă au mandat de percheziție, nu au avut. Am auzit că acum același maior Adamescu este un harnic ofițer al SRI-ului la Timișoara. Voiam să intre în casă, nu le-am dat voie, au insistat mult de tot, eu tot nu le-am dat voie și atunci mi-au zis că trebuie să mă prezint după-amiază la sediul lor. Ceea ce, dacă solicită ei, conform procedurii...

R.P.: Conform aceluiași legi pe care le cunoșteți între timp.

H.F.: Da, trebuia să mă duc. Am alarmat, între timp, toți prietenii care erau în oraș, dar, din păcate, nu erau mulți pentru că era vară.

R.P.: Erați vulnerabil.

H.F.: Vulnerabil și izolat. Am fost anchetat în Iulie, timp de 4 zile, apoi încă o dată în august, cînd mi-au înmînat avertismentul scris pentru activitate ostilă împotriva societății. Acest avertisment scris este primul pas înainte de darea pe mîna Procuraturii.

R.P.: Care era subiectul anchetei?

H.F.: Era vorba de activitatea mea literară și culturală. Maiorul Adamescu m-a bătut.

R.P.: Pentru ce vă acuzau? Ce în-

R.P.: Vă gândiți pînă atunci la plecare?

H.F.: Nu. Nu. Nici o secundă nu mă gândisem la plecare, eu toate că eram conștient de faptul că, pe de o parte, literatura germană din România va dispărea prin plecarea multor germani, pe de altă parte, vedeam că gurubul se strînge din ce în ce mai mult. Șansele de a supraviețui, ca intelectual care-și păstrează integritatea, deveneau din ce în ce mai mici. Știam acest lucru însă nu mă gândisem niciodată la plecare. Voiam să fac ceva, aștia timp cît mai erau cititori de limbă germană aici. Voiam să rămîn pînă în ultima clipă. Așa încît, m-am dus frumusele la Bradu, ca profesor de germană și am stat acolo 3 ani, cînd am avut ocazia să mă duc la Neue Literatur, revista Uniunii Scriitorilor, ca redactor, corespondent pentru Timișoara. Revista m-a vrut, redactor șef era Arnold Hauser. Am fost chiar într-o audiență la Dumitru Radu Popescu, m-am și mirat cît de bine funcționează, ce s-o fi întimplat, mă întrebam, că sînt solicitat, ba am primit și o hirtie din partea Uniunii Scriitorilor semnată de directorul Traian Iancu și de dl. Stirbu, un act prin care Uniunea solicita ieșirea mea din învățămînt, pentru a fi angajat la Uniunea Scriitorilor. M-am dus cu aceretă hirtie la Inspectoratul Județean de Învățămînt din județul Argeș, am leșit din învățămînt, mi-am luat cartea de muncă, și, cînd să fiu angajat ca redactor la Neue Literatur, mi s-au închis toate ușile la Uniunea Scriitorilor, nimoni n-a mai vrut să mai audă de mine. Atunci am înțeles că am călcat, foarte naiv, într-o capcană. Între timp colegii mei din Timișoara: Totok, Wagner, Müller, pleaseră în R.F.G. și mi-am amintit ce mi-a zis Adamescu, atunci, în '84. De ce nu plec? Ei voiau să scape de problema scriitorilor germani, și eu mă încapăținasem să rămîn. Eram ultimul din acest grup. Am scris scrisori către J-niune, către Traian Iancu, către Ion Hobana care, cînd am intrat în biroul lui s-a ascuns în spatele teancului de hirtii, se făcea că nu mă vede, erau niște situații stii de penibile...

La 5 martie 1953 moare Stalin. Vechiul Birou Politic e din nou împreună, în ceruri, dar în care cer?

semna activitate ostilă împotriva statului?

H.F.: Aveam eu texte unde știam că am vrut să spun, dar m-am mirat că ei mai descoperiseră ostilități unde eu nici nu mă gândisem. Aveam și multe expertize din care mi-au citit și mi-au citat. Discuțiile mele la festivalurile de poezie de la Craiova, Sighișoara.

R.P.: Deci ei erau documentați, aveau „probe”.

H.F.: Aveam totul frumos pregătit, nu prea frumos pentru că mai intrau și poezii ale altora acolo. Problema lor era de fapt, atunci, în '84, dacă tot am o poziție atît de ostilă față de acest stat, de ce nu plec.

● Tu de ce nu vrei să pleci?

R.P.: Chiar așa, deschis, au pus problema plecării dv. din țară?

H.F.: Da. De ce nu plec. Mi-au zis: uite, alții sînt sinceri, vin la noi și spun că vor să plece în străinătate, le dăm pașaport, aprobat și bineînțeles le dăm pașaportul, conform legii. Dar tu, tu de ce nu vrei să pleci?

R.P.: Încît aproape vă jenați dv. pentru ei.

H.F.: Da, mă jenam și ziceam, această este o conducere a Uniunii Scriitorilor? Între timp devenisem deja un caz. Era un atac asupra mea, și ca scriitor, și ca existență materială. Eram în stradă, pur și simplu, și puteam să vin oricînd cu Decretul 153, parazit, aveam părul lung... Era clar că nu mai aveam încotro. N-am renunțat imediat. Devenisem membru al Uniunii Scriitorilor din Berlinul Occidental, am scris mai departe scrisori și am făcut cereri pentru audiențe, dar am dat numai de uși închise. Văzînd că nu mai am încotro, am scris o declarație către Ministerul de Externe și am cerut plecarea. În 9 luni am avut pașaport. Și am plecat.

● Politica. Literatura.

Jurnalistica

R.P.: Cam asta a fost România lui Nicolae Ceaușescu pentru dv. Ce ați făcut mai departe în Germania?

H.F.: Pot spune că nu m-am dus în exil,

m-am dus în altă țară, deoarece exilul unuia scriitor este cînd trăiește într-o țară în care se vorbește altă limbă decît limba lui și nu se poate exprima. În sensul acesta eu n-am fost în exil, am fost doar în altă țară. Am început să scriu dar, m-am simțit obligat să fac ceva și la nivel politic, pentru populația care încă mai trăia pe atunci sub dictatura Ceaușescu.

R.P.: Dv. ați avut o evoluție de la scriitor la om politic, o evoluție de la estetic la politică.

H.F.: Da, dar pentru mine acești termeni nu se exclud unul pe celălalt. Am putut să combin foarte bine activitatea politică cu literatură și cu jurnalistică. Mi-am dat seama să modifez din R.F.G. erau puțin informate despre situația reală din România. Am început să relatez despre România în ziare, la radio. Eu am plecat în decembrie '87, iar în vara lui '88 împreună cu scriitorii germani care erau acolo am lansat un apel pentru organizarea Zilei Internaționale pentru România, la 15 Noiembrie 1988, în memoria evenimentelor de la Brașov. Acest apel a avut o rezonanță mai mare decît ne-am așteptat noi, era semnat de personalități din viața politică și culturală a Occidentului, dar și din Est. În R.D.G. exista atunci un regim la fel de stalinist și totuși, mișcările civice din R.D.G. la 15 noiembrie, au făcut acțiuni împotriva lui Ceaușescu. După ce am organizat aceste acțiuni pe care am coordonat-o de la Berlin și care a avut loc în multe țări europene și în Statele Unite și în Australia, în Sidney, Fundația Heinrich Böll ne-a oferit un cadru de funcționare.

R.P.: Deci a fost oferta fundației?

H.F.: Da. Noi am apărut ca o inițiativă, ne-am finanțat singuri, iar după aceea a venit Fundația Heinrich Böll care ne-a oferit acel cadru pentru a putea funcționa mai organizat și punându-ne la dispoziție mijloace tehnice.

R.P.: Reprezentanți acum un compartiment al fundației Heinrich Böll?

H.F.: Da, și în Ianuarie '89 ne-am constituit în cadrul fundației ca un Comitet al Drepturilor Omului din România.

R.P.: Cine mai făcea parte din acel comitet?

H.F.: Din acel comitet făceau parte personalități din viața politică și culturală a R.F.G. și scriitorii germani din România, deci era un comitet al R.F.G.-ului. Noi am scos o revistă foarte importantă să ne documentăm despre situația reală din România, să informăm opinia publică din R.F.G., și totodată voiam să coordonăm diferite acțiuni pentru drepturile omului cu alte organizații, dar și cu mișcările civice din țările de Est care au jucat un rol important în răsturnarea dictaturilor staliniste.

R.P.: La ce formațiuni vă referiți?

H.F.: Mă refer spre exemplu la Caria 77 din Cehoslovacia, la mișcările civice din R.D.G., inițiativă pentru pace și drepturile omului. Aceste mișcări civice lucrau la baza societății și au fost cele care au intensificat procesul care a dus la răsturnarea regimului stalinist.

R.P.: În România societatea civilă a fost distrusă de dictatură, pe cînd în țările de care vorbiți dv. nu a fost aceeași situație.

H.F.: Aceasta se resimte și acum în România. Nu există opoziție puternică, pentru că și înainte au existat oameni care au fost în opoziție, au fost disidenți, dar au acționat individual.

● Sfirșit de octombrie la Timișoara

R.P.: Haideti să vorbim ceva despre Conferința Democrație și Drepturile Omului pe care dv. ați organizat-o aici, la Timișoara, între 26-28 octombrie.

H.F.: N-am organizat-o singur.

R.P.: În orice caz ați fost un personaj important în organizarea ei. A cui a fost ideea?

H.F.: Era clar că după evenimentele din decembrie trebuia să ne schimbăm modul de lucru al comitetului. Începea o altă muncă. Am discutat cu Grupul pentru Dialog Social, Asociația Fostilor Deținuți Politici, Societatea „Timișoara”, Liga Studenților etc., etc. Mi-am dat seama că fiecare lucrează izolat, nu știe unul ce face celălalt, și atunci s-a născut ideea că cel mai bine ar fi să organizăm o conferință.

R.P.: Care să dea posibilitatea acestor grupuri să se întâlnească, să intre în dialog.

H.F.: Am observat că în conceptul de drepturile omului lipsește aici dimensiunea europeană, dacă nu internațională și atunci am spus că este mai bine să invităm și din străinătate specialiști în drepturile omului, avocați, juriști, judecători, și din țările est-europene care au avut o situație asemănătoare. Ne-am gândit la stabilirea contactelor și a unor rețele de informații deschise pe plan internațional. Cred că n-ar strica ca grupuri care se ocupă de drepturile omului aici să se preocupe pentru un an de drepturile omului în Africa de Sud sau în altă țară pentru a vedea că nu numai în România sînt violate drepturile omului.

R.P.: Nu cumva ați observat că aici, în România, cînd se discută despre drepturile omului, oamenii vorbesc de drepturile românilor și nu de cele ale omului?

Aceasta este impresia cea mai puternică pe care am avut-o aici, la Timișoara.

H.F.: La sfîrșitul conferinței și eu am rămas cu o amărăciune. Nu poți face o ierarhizare a drepturilor omului. Sînt mulți cei care nu au sau nu vor să aibă aceeași capacitate de a se distanța de niște euforii sau de niște sentimente destul de primitive.

R.P.: Vorbii-mi despre organizarea acestei conferințe?

H.F.: Din martie cînd am făcut prima călătorie de cercetare în România aveam un proiect care s-a mai modificat în urma discuțiilor cu partenerii din România. Noi aveam un proiect, dar nu l-am expus niciodată direct. Mai întâi ne-am consultat cu partenerii din România, adică n-am vrut să lășăm impresia că am vrea să venim noi să dăm o lecție de democrație, cu toate că azi rectorul universității a fabulat despre acest lucru; am discutat cu mulți alți oameni care nu sînt de aceeași părere.

R.P.: Ați gândit de la început conferința pe secțiuni?

H.F.: Da. Și secțiunile acestea le-am elaborat împreună cu partenerii din București, Timișoara, mai ales cu Societatea „Timișoara” și G.D.S. Referenții din țară au fost propuși de participanții din țară, nu de noi, noi doar am propus referenții din străinătate, fiindcă cel din țară n-aveam cum să-i propunem, cunoșteam doar pe câțiva.

R.P.: Societăți ca această conferință reprezintă o reușită?

H.F.: Ca unul dintre organizatorii acestei conferințe, n-aș vrea să răspund eu la această întrebare.

R.P.: Vă gândiți că puterea este permeabilă la ceea ce s-a petrecut la Timișoara în zilele acestea?

H.F.: Asta vom vedea, trebuie să așteptăm. Oricum guvernul de la București a dat dovadă de o enormă lipsă de cultură politică creînd un caz. Cazul Doru Braia. Este vorba de violarea dreptului unui om, indiferent de cetățenie, a unui cetățean de-a intra într-o țară.

R.P.: Nu vi se pare că asta este ceva care ține de ceaușism?

H.F.: Da, bineînțeles. Asta-i o metodă pur ceaușistă, cu reacții ceaușiste. Eu nu pot să înțeleg cum un guvern se poate da de gol în așa hal.

R.P.: Spuneți-mi de-je Frauendorfer, ce credeți despre evoluția situației din România? Despre viitorul ei?

H.F.: Ați folosit cuvîntul viitor. Vreau să vă spun că niciodată pînă acum nu prea am putut opera cu acest termen. Poate că sînt lezat de regimul Ceaușescu, dar aici azi nu pot lucra cu acest termen, viitor. E greu de spus care va fi evoluția, deoarece ceea ce am făcut noi aici, poate fi distrus într-o secundă. E mai greu să faci ceva constructiv, și crează mult mai mult, decît să distrugi ceva. De aceea mă feresc să vorbesc de un viitor democratic în România. Cînd mă gîndesc astăzi cîți oameni au fost la această conferință, am totuși o mică speranță, pentru că sînt oameni care cel puțin se străduiesc să facă ceva pentru acest început de proces de democratizare.

28 octombrie '90, Timișoara

Interviu realizat de RODICA PALADE

AUSTRIA - TREISKIRCHEN LAGER

(Un grup de poliști așteaptă)

La scurt timp după Revoluție, zeci de mii de români au luat toaleta pînzilor. Un exod amenințînd să la propoziții biblice s-a produs în estul Europei, odată cu prăbușirea meterezelor comuniste care despărțeau sclavagismul secolului XX de lumea liberă. Migrația este un fenomen condiționat de existență alînt în regnului uman, cît și în cel animal. Cauzele sînt complexe: existențiale, instinctuale, economice, politice, psihologice și chiar aventuriste. Prizonieratul, de la pasărea din colivie și fiara din cușcă, la națunea sau individul captiv, naște dorința irezistibilă a evadării. Jumătate de secol am fost o națune captivă comunistului, lipsită aproape de orice speranță. Trîind zeci de ani sub atracția poliului magnetic al civilizației occidentale, românul, măcinat de dorința arzătoare dar nerrealizabilă a libertății, s-a trezit odată cu usa larg deschisă. Victima seculară a năvălirilor barbare, a cetropirilor mai vechi sau mai recente, națunea a polarizat frica de prezent și de viitor. În 1990, românul și-a dat seama că, deși usa era deschisă, „paznicii” sînt aciași, prezenți și în așteptare. În această situație, o reacție puternică de evadare a cuprins pe foarte mulți români. Și de aici, fuga din lagărul încă nedemolat, din primejdia perpetuării lui, acum cînd posibilitatea exista și nu mai putea fi scăpată.

Cînd zăgazurile se rup, este gata și inundația. În lumea liberă, exodul românesc a provocat o adevărată perplexitate și, în prezent, doar în parte este înțeles. Este înțeles în lumina altor evenimente dramatice care s-au succedat, datorate unei guvernări care a compromis imaginea țării; este neînțeles din rațiuni înguste de stă al Occidentului care pentru a stăvilii exodul

întregime, atîngînd grav situația refugiaților pe care I.H.R.-ul are mandatul de a-i proteja și ajuta. Perspectivele pe 1990 erau și mai îngrijorătoare, dat fiind două elemente noi: numărul în creștere al refugiaților după evenimentele din țările Est-Europene, și estimările generale pentru un buget minimal de acoperire a nevoilor financiare (702 milioane de dolari, dispunîndu-se doar de 550 milioane dolari, exclusiv din contribuții voluntare). Reducerea mijloacelor a prejudiciat grav programele planificate; dacă mijloace suplimentare nu vor fi puse între timp la dispoziție, I.H.R.-ul va fi în imposibilitate de a face față situației existente. I.H.R.-ul a insistat pe lîngă guvernele membre ale O.N.U. să-și mărească contribuțiile în scopul asigurării resurselor necesare acoperirii nevoilor legitime ale refugiaților, concluzia fiind că situația s-ar putea traduce în suferințe grave și chiar un tribut de vieți omenești.

Vădit tulburat de cele auzite și pregătindu-mă să plec pentru cîteva luni în Statele Unite, am promis domnului Roger Hans-Moëvi că la înapoiere voi efectua un reportaj asupra situației refugiaților români din Austria. Urînd ca la începutul lunii octombrie să mă înapoiez în țară, m-am dus la Consulatul Austriei din New York pentru obținerea unei vize (avionul Tarom avea escală la Viena). La toate documentele prezentate, dl. consul Mayer a rămas neclintit în refuz. Dînsul a susținut că o viză nu se poate obține decît în țară. A considera pe toată lumea, fără discriminare, un potențial refugiat este o discriminare inadmisibilă. Dar decepțiile și indignarea mea nu s-au oprit aici. La 24 octombrie 1990 am ajuns în sfîrșit la lagărul de refugiați din Treiskirchen și am intrat pe poarta deschisă, prin fața ghe-

Fotografie de EMANUEL PĂRVU

creditează interesat guvernarea, susținînd că după Revoluție, chiar dacă nu s-a instaurat pe deplin democrația, un proces de democratizare (care nu se realizează peste noapte) este în curs de desfășurare. În acest cadru, un val de refugiați români s-a revărsat din Suedia pînă în Italia, cu preponderență în Austria, singura țară de tranzit din Europa pentru refugiați. Cortina de fier politică s-a ridicat, lăsîndu-se altă cortină de fier, împotriva refugiaților din Est, și în mod selectiv contra românilor. În primăvară, cînd plecările se desfășurau frenetic, mulți nu se mai întorceau, amestecîndu-se refugiu cu emigrația. O altă dramă națională lua proporții.

Preocupat de această expansiune a fenomenului ca și de chestiuni legate de drepturile omului, am mers în luna mai la sediul Națiunilor Unite, la Geneva, cu obiectivul principal de a mă informa la Înaltul Comisariat al refugiaților (U.N.I.H.R.). Am avut prilejul unor convorbiri cu adjunctul Comisarului, Raymond Hall și cu Roger Hans-Moëvi, director adjunct al Serviciului de Informații. Din discuțiile avute, s-a degajat că o criză financiară gravă afectă asistența pentru refugiați, atît cantitativ cît și calitativ. Sotocelile anului 1989 relevaseră un deficit de 38 milioane de dolari numai la titlul Programelor speciale care constituie esențialul activităților de asistență și care nu putuseră fi asigurate în

relei în care se afla un polițist austriac. Aveam pe piept ecusonul „Press” și m-am îndreptat spre prima clădire unde am întrebao de refugiații care se găsesc acolo. M-am interesat unde sînt birourile lagărului. Am intrat într-o încăperere unde am fost întrebao ce doresc. I-am expus scopul vizitei mele, arătîndu-i multiplele mele documente de corespondent de presă la ziare din țară, cît și pentru Austria, Elveția, Statele Unite și Canada. Interlocutorul da semne de adevărată panică, mi-a spus că pentru așa ceva este nevoie de aprobarea ministrului de Interne, după care a pasat documentele mele funcționarilor care se aflau în cameră; unul din ei a telefonat referîndu-se la documentele mele, după care m-au invitat să aștept pe sală. După vreun sfert de oră am văzut venînd prin curte doi poliști grăbiți și agitați și am presupus că vin în problema mea. Au intrat în birou respectiv, după care au ieșit cu documentele mele și m-au invitat să-l urmez la ghereta de la intrare unde se găsesc al treilea polițist. A avut loc o severă anchetă polițistă. Dacă posedă aparat foto? Da, le-am spus. L-au deschis și au desfășurat întregul film pentru a-l voadă. Dacă posedă casetofon de înregistrare? Da. L-au deschis și

ADRIAN GRIGOROPOL

(Continuare în pag. 15)

INTREBARE: Domnule Dinescu, în zilele memorabile din decembrie, întreaga națiune v-a cunoscut ca vestitor al răsturnării lui Ceaușescu, a dictaturii de-estate. La 10 luni de acel eveniment de dimensiuni cu adevărat istorice, o întrebare esențială: a existat în România o revoluție?

MIRCEA DINESCU: Da, se cam abuzează în presa noastră, și nu numai a noastră, de acest termen. Eu am o mare rezervă față de ideea de revoluție, pentru că nu a fost ceea ce se cheamă o revoluție. A fost o mișcare de stradă extraordinară, am mai spus-o, un fel de minune care a durat trei zile, și nu a fost revoluție din următoarele motive: o revoluție ar fi trebuit pregătită din timp de un nucleu de oameni, or, după cum știți, România era singura țară din est în care nu exista o opoziție organizată. Nu exista ca în Cehoslovacia, „Carta 77” sau ca în Polonia, sindicatul liber. Erau câteva disidenți, foarte puțini de altfel, poate cel mai puțin din est, majoritatea arestați la domiciliu, care nici măcar nu se cunoșteau între ei, eu personal l-am cunoscut pe Dolina Cocea și pe Dan Petrescu abia în ianuarie. A fost o mișcare de stradă, cum am mai spus, iar la ora asta circula tot felul de scenarii, lucrurile e bine să știe, altă scenă occidentală, cit și cea românească. În sfârșit, după câteva luni, au fost convinși căiva înși că ei au pus la cale lovitură de stat, or, realitatea e mult mai complicată pentru că, dacă e să vorbim de adevăratul, în fiecare casă de român se pune la cale o lovitură de stat. Eu am mari îndoieli că s-au pus la cale lovituri de stat de către persoane cu funcții în partid care acum își asumă acest lucru. Au conspirat și ei prin parcuri, dar teribilul lor complot putea să dozeze cel mult frunzele din pomul Cișmigiuului. A fost, încă o dată, o mișcare de stradă, conducătorul secret al așa-zisei Revoluții, după părerea mea, e Ceaușescu însuși care a avut ideea genială ca pe 21 decembrie să strângă în Piața Palatului câteva zeci de mii de membri de partid, care l-au huldut. După cum știți s-a dat la televizor în direct, aceasta a fost ideea genială, să dai în direct imaginea în care Ceaușescu arăta speriat, pentru prima oară în douăzeci și ceva de ani, și îngrozit, auzindu-se huldut. Ei bine, a fost semnalul la care populația a răspuns, fiindcă a ieșit pe stradă și securitatea a fost paralizată tocmai de numărul imens de oameni cărora le dispăruse brusc frica și care, cu piepturile goale, în acele zile au înfruntat gloanțele.

INTREBARE: În ultimă instanță, înseamnă că în România a fost o revoltă populară care a dus la răsturnarea dictaturii. Dar este probabil îndoielnic ca o lovitură de stat să fi existat, fie că a fost pregătită sau nu cu anticipație; ar fi avut această posibilitate de a răsturna prin forțe proprii regimul detestat.

MIRCEA DINESCU: Nu a fost o lovitură de stat, încă o dată insist asupra acestui lucru. După ce a fugit Ceaușescu a început o luptă pentru putere între diverse persoane dintre care unii au fost disidenți și alții mai puțin disidenți, asta e adevărat. Era clar că în România nu exista ceea ce se cheamă „schimbul doi”, adică cineva care să preia puterea. Ne-am trezit că pe 22, Ceaușescu a fugit, am ajuns la Televiziune și am anunțat căderea tiranului. Cu cine puteam eu, de exemplu, să fac un guvern la ora aceea? Miliași care au venit atunci, și generali de securitate și generali de armată, care după o jumătate de oră au sosit la Televiziune să anunțe trupele că sînt alături de popor, nu cred că s-ar fi omorât după ideea de a fi venit un poet la cirna statului, un fost disident, mai mult sau mai puțin cu capul în nori, nu? Sigur că ei au vibrat mult mai tare la ideea venirii lui Iliescu, care era un personaj politic cunoscut, fost activist de partid căzut în dizgrație.

INTREBARE: Deficitul de forțe opoziționiste cu experiență și cu tradiție în România a fost unul din marile obstacole ale perioadei de tranziție, dar un al doilea obstacol, care se manifestă nu numai în România în calea democratizării, îl reprezintă vechile mentalități moștenite de la regimul anterior. Foarte mulți se referă la această dificultate, fără să intre prea mult în amănunte. În ce constă concret, această mentalitate, cum se manifestă ea în țară la noi?

MIRCEA DINESCU: Există o vorbă care spune că „ceea ce semeni, ala culgi”, or, în România s-a semănat întinerie, foame și frig atîta ani și nu avem cum să culegem lumină, seninătate și creștinism. Am ieșit într-un fel din grottele comunismului și părem acum destul de sălbatici; așa, ca nație. Dovadă ar fi că Europa e absolut îngrozită fiind vin români, nu? În capitalele occidentale, oamenii se pipăie la buzunar și poliștii devin mai vigilenți. E un lucru foarte trist, dar am mai spus-o și altă dată, Ceaușescu nu ne-a lăsat cu datorii externe, în schimb, ne-a lăsat cu multe datorii interne, și pe ele le plătim la

această oră. Poate ne-a făcut cadou și omul de tip nou. Părea ridicolă aceea idee, dar, de fapt, a și reușit, pentru că s-a înalțat, vreme de douăzeci de ani aproape, la televizor, în ziare și în cărți omagiale, să se spele creierile multor oameni. Există un loc comun al ziaristilor occidentali care vin în România și spun că există pericolul neocomunismului. Eu le spun, „Domnilor, nu neocomunismul e pericolul în România, ci neocorupția, în primul rînd, neolevantismul”, pentru că, să fim serioși, nici foștii securiști, nici foștii activiști, unii dintre ei destul de înstăciți, n-au nici un chef la ora asta de comunism. Începe să le placă și avem dovada cea mai clară chiar în rîndul scriitorilor noștri, milionarii noștri de partid cunoscuți, de la Eugen Barbu pînă la Adrian Păunescu, care sînt foarte fericiți să o luăm spre o societate de-asta capitalistă, de consum. Ei au milioane, au cîștigat milioane sub Ceaușescu și acum vor să investească. Trebuie să fie demenți să do-

culturală, economică. Or nimeni nu știe nimic. Din păcate guvernul care e format din oameni bine pregătiți, în realitate nu mai comunică cu baza, fiindcă degeaba au ei doctorate, dacă o semnătură de-a lor nu are valoare, de exemplu, la o fabrică. Petre Roman mi-a semnat de exemplu, o hirtie pentru Uniunea Scriitorilor, pentru reviste literare, pentru cărți, ei bine, am rămas cu parafă primului ministru și semnătura lui, pentru că dacă nu cunosc un director de fabrică de hirtie care să-mi aranjeze afacerea, semnătura lui Petre Roman nu are nici o valoare. Deci nu mai funcționează de fapt acea cură de transmisie, nu sindicatele de pe vremuri, dar cură de transmisie necesară într-un sistem economic bine pus la punct.

INTREBARE: Guvernul condus de Petre Roman are deci legitimitate, dar se pare că gradul lui de eficacitate politică și socială este destul de scăzut. Face față de fapt actualului guvern, marilor,

E capitalism de desene animate

GEORGE KARPAT
FOKKE
in dialog cu
MIRCEA DINESCU

difficilelor probleme ale privatizării, ale demontării, mai ales a mecanismelor politice și sociale totalitare care au o anumită remanentă, persistență?

MIRCEA DINESCU: Eu nu m-am patetizat, ca mulți colegi de-ai mei, că au venit la putere o seamă de fii de activiști, mă rog, oameni care au terminat uneori facultățile pe la Oxford, ce-i drept, într-o vreme cînd noi nu puteam călători nici pînă în Bulgaria. Formula cu „fiii goșilor noștri vor deveni sefișii copiilor noștri” se potrivește ca o mînușă și în România. Dar nu m-am patetizat pentru că, încă odată, să fim serioși, nu eram pregătiți să preluăm puterea și nici acum nu sîntem; numai cu cîntecule și lozinci anticomuniste nu poți schimba un sistem. O să vorbim asta și aproape de o poziție. Existau în România profesioniștii puterii, eventual cu un simț al realității mai dezvoltat decît al nostru, sau în orice caz cu o plasă de relații bine pusă la punct, pe care noi nu le aveam. După cum știți, artiștii sînt orgolioși, noi în loc să ne armonizăm, iată, începem să ne despărțim, să ne insularizăm. Deci am avut încredere în actuala conducere, inițial i-am acordat încredere pentru că nu exista de fapt o soluție la ora aceea, să fim drepti, orice guvern care venea, indiferent de ce culoare politică avea, nu făcea față situației din România. România e tare cumplit de greu de condus. Poate că în ianuarie ar fi trebuit luate niște măsuri mai drastice, adică eu personal, dacă m-ar fi angajat atunci... dar nu am avut curajul și nu m-au ținut nici nervii. Am fost propus vicepreședinte al lui Iliescu și am refuzat. În loc să fi dat bomboanele alea de care spunem, eu aș fi spus: „Domnilor, România e o țară bogată, frumoasă, dar e un dezastru economic. Haideți anul acesta să muncim și sîmbăta și duminica, dar nu cu lozinci comuniste, ci să fie plătit dublu sau triplu salariul zilei respective, un an de zile, și să ajungem să punem la punct economia și după ala discutăm. După un an de zile.” Pentru că am auzit că pînă și furnalele se sîng în România, or dacă se sîng vinerea după amiază și stau și sîmbăta și duminica, mai durează încă o zi pînă se înalțesc, se mai lucrează 3-4 zile. Cred eu că aici vine

talentul nostru specific, așa de a ne fura propria căciulă. Se fură tare ca sub Ceaușescu, ceea ce e un lucru îngrozitor, mai ales în fabrici, unde 30% din producție dispăre, formele astea de privatizare aberantă: la fabricile de vin am auzit să se dea muncitorilor o cotă parte din produse, și vin nu se găsește pe piață. În schimb poți să cumperi de la cei care lucrează la fabrica de vinuri. E aberantă ideea. E capitalism de desene animate.

INTREBARE: Credeți că România va deveni în lunile viitoare o țară neguvernabilă din pricina confuziei care s-a stîrnit în rîndurile populației și a acestei slăbiciuni a guvernului?

MIRCEA DINESCU: Păi, neguvernabilă este chiar și acum, guvernul a găsit Iliescu și găsit cu minorii. Numai în România s-au putut vedea chiar în zilele acelea tragice, poliștii fugăriți de populația civilă, după aceea s-au văzut intelectuali bătuți de mineri, apoi falși mineri, deci am asistat în câteva luni în România la tot soiul de scene absolut sinistre, scene care au pătat definitiv fața României. Pentru că dacă ne amintim de patetismul occidental din ianuarie, eram formidabili, tot Occidentul era deschis spre România. Atunci, dacă se reușea să se sape acele canale directe spre Europa, reușeam într-un fel să ne salvăm. Or, din păcate, n-au găsit formula potrivită pentru a reface cupul de pod spre Europa și acum e prea tîrziu, pentru că poliștii din Occident au făcut alergie la ideea că România e neocomunistă. Dar nu e, nu neocomunismul e pericolul din România.

INTREBARE: Declarațiile citirva oamenilor politici occidentali lasă să se înțeleagă, cu toată claritatea, că, de fapt, guvernele occidentale sînt interesate mai puțin față de români, cît față de actualul guvern format de F.S.N.

MIRCEA DINESCU: Da, știu. Am discutat la începutul anului cu doi senatori americani dacă pot acorda sau nu clauza națiunii celei mai favorizate României. Am spus: „Domnilor, această clauză trebuie dată, dar nu pentru guvern, guvernul poate să cadă, eu știu, de la o zi la alta, dați această clauză poporului român”.

INTREBARE: Cum stau lucrurile în momentul de față?

MIRCEA DINESCU: F.S.N.-ul și-a cam pierdut din popularitate prin lucruri simple, și-am mai spus asta, dacă va cădea guvernul și actualii conducători vor cădea nu din cauza opoziției, ci din cauza celor care le-au dat votul. Primarul ne-a anunțat cu multă dulogie că va fi frig din nou, aprovizionarea merge prost, transporturile merg prost. Păi cine-l vinovat? Prealubiștii noștri conducători care înainte de vot au dat bomboanele și-acum, una cite una vor să le ia înapoi.

INTREBARE: Luînd toate acestea în considerare, în ultimă instanță, sînteți optimist sau pesimist cu privire la ritmul și chiar la succesul democratizării în țară?

MIRCEA DINESCU: Trebuie să spun că în ianuarie eram foarte optimist în ideea că România este totuși o țară bogată, cu oameni descurcăriți și că, eu știu, renunțăm la ideologia și la toată mizeria asta politică și vom reuși să leșim la mal mai repede decît alte țări, care sînt mai îngodate în datorii, ca Ungaria, Polonia. Din păcate, optimismul meu s-a spulberat cum repede. Poate că, judecînd la rece nici nu se putea altfel. Asta e adevărul, e o boală grea care nu se vindecă în câteva luni; sîntem deja în convalescență, așa cum am mai spus, și nu ne-am revenit încă din boala de care am suferit vreme de atîta ani. În schimb, nu m-am așteptat la toate evenimentele astea sinistre care, lună de lună aproape, au tulburat viața României. Dacă exista o opoziție inteligentă poate că obliga guvernul și puterea să acționeze inteligent. Dar isteria asta națională în care trăim la ora asta, faptul că nimeni nu pare credibil în nici o parte, eu personal fac alergie la ideea de activist de partid, și pentru asta am și refuzat să candidiez la vreun partid cînd au avut loc alegerile. Eu nu mă omor după nici un activist de partid, fie că este fesenist, liberal sau țărănist, mai ales că nu poți avea un dialog cu el. Și, din păcate, asta e marea nenorocire a României: lipsește dialogul, nu se poate dialoga cu nimeni. Toți monologheză. Probabil că dacă am sta să numărăm, în România avem cam 20 de milioane de prim-miniștri, adică fiecare are soluția lui și crede că el are dreptate. Am fost întrebat ce părere am despre viitorul României, și am răspuns: „Ce să vorbesc de viitor, cînd noi nu ne-am găsit încă prezentul și sîntem încă în căutarea lui?” ■

(Difuzat în emisiunea din 15 octombrie 1990, a postului de radio Deutsche Welle)

9 noiembrie 1989

Se împlinesc un an de când la Berlin, în 9 noiembrie, seara târziu, aperi de la poartă la poartă și telefoanele, dezlanțuite ca niciodată înainte, au răspândit o veste pe cât de îndelung așteptată, pe atât de extraordinară: porțile „zidului rusinii” și ale comarului comunist au fost forțate, paznicii s-au făcut nevăzuți sau au pactizat cu mulțimea, iar suvoiele de oameni cu fata scâldată în lacrimile bucuriei trec prin strimtoriile lângă care de-a lungul a peste treizeci de ani au fost uciși fără milă cei care năzuiau spre libertate și viață omenească.

În săptămânile care au urmat, breșele s-au lărgit treptat și a început demolarea sistematică a „zidului”. Porțiunile ale sale au fost totuși păstrate, cu caracter muzeal și comemorativ, deoarece nimic nu trebuie să cadă în uitare. Pe o porțiune lungă de peste un kilometru, din inima orașului, s-a apărut în vara ce s-a încheiat „cea mai lungă expoziție de artă sub cer liber”, constând din mesaje figurative datorate unor artiști veniți de pretutindeni pentru a omagia momentul și orașul care a răzbătut de-a lungul deceniilor în care a fost „tranșeei din linia întâi”.

Dintre zecile de picturi desfășurate pe mari suprafețe am ales câteva cu caracter reprezentativ, iar dintre sutele de inscripții care însoțesc scenele, am copiat pentru cititorii revistei noastre un text al cărui înțeles ne-a făcut să ne oprim mai îndelung în fața lui:

„Iar ziduri noi apar pretutindeni unde acționează Puterea și cel mai rău dintre toate zidurile este cel a cărui apariție nu e băgăm în seamă deoarece am fost chiar noi cei care l-au ridicat”. ■

Libertatea nu există fără memorie

ANDREI PIPPIDI

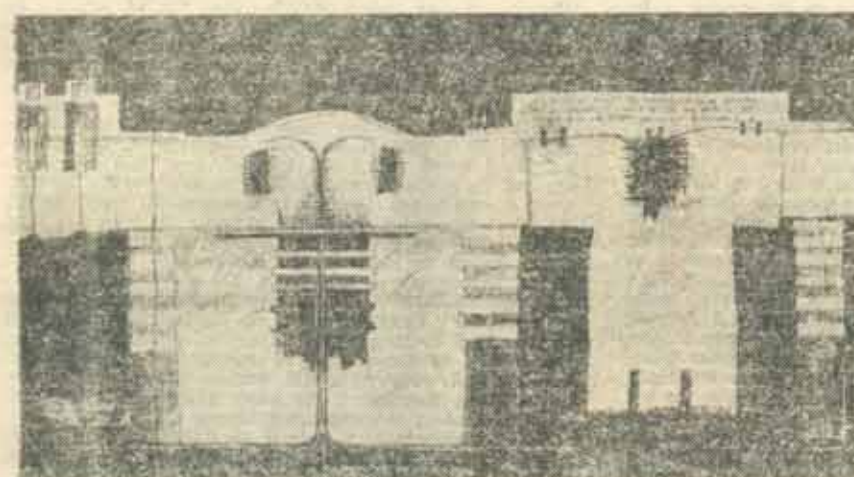
După 45 de ani, nu e prea devreme ca să li se facă dreptate tinerilor care, sub ocupația „aliatilor” noștri, au îndrăznit să-și arate iubirea pentru Domnul lor legitim, în ciuda tuturor și chiar a lui, care n-a căutat niciodată popularitatea. Ei a avut-o în ziua aceea, mai mare decât oricând, fiindcă personalitatea, cu acria extraordinară demnitate pe care o are, la orice vârstă, numai cine a moștenit o foarte veche obișnuință a autorităților, însăși fara. Cu un an înainte, la 23 august, gestul său energetic îl dovedise într-adevăr pe Mihai I pătruns de sensul moral al unei misiuni istorice. Cum spune (imnul regal, în versurile lui Alexandru: „De țară iubitor și-apărător de țară”.

De la martie 1945, partidul conspirațiilor de profesie luase puterea, o smulsese anticonstituțional printr-o lovitură de stat, organizată de oamenii lui Stalin și executată cu brutalitate. La 8 noiembrie, de ziua regelui, manifestația de adreziune față de el a arătat prin amploarea ei fără precedent că valoarea de simbol a coroanei era înțeleasă de toți cei care doreau atunci ca România, călăuzită de tradiție, să intre liberă într-o epocă de reforme și progres.

Această speranță a fost ucisă, când s-a tras în mulțimea adunată în Piața Palatului, din nefasta clădire în care mai era încă Ministerul de Interne și pe care generația noastră a cunoscut-o ca sediul al Comitetului Central, Crima de la 8 noiembrie 1945 are ceva în comun cu vârsarea de sânge din decembrie 1990: același implacabil sistem represiv, organizat în jurul ucigașului necunoscut.

Tinerii care n-au fost omorâți pe loc au purtat o viață întreagă vina de a fi strigat „Trăiască regele!”, au intrat în închisoare la 18 ani, au fost metodice distruși prin umiliție care le-au frânt elanul pentru totdeauna. Tinerii aceia au astăzi șazecei de ani. Salutați-i adine, cu recunoștință, voi care aveți acum vârsta lor de atunci!

Memoria, pe care stăpînii noștri au crezut-o stinsă, moare doar sub cunosă. Martorii se întorc, nu pentru o aniversare polemică, ci pentru un viitor întreg, pe care l-au așteptat, în muna lor suferință, fără să uite. Libertatea nu există decât cu condiția de a păstra neadormită memoria. Și în gândul unora dintre noi revine stăruitor figura celui pe care el l-au acamat din toată inima și cu toată credința. ■

**Lungul drum
spre
privatizare**

IHOR LEMNIJ

(Urmare din nr. trecut)

Economia socialistă se îndreaptă încet dar sigur spre o catastrofă totală. În 1988, în U.R.S.S., vine la putere Mihail Gorbaciov, primul conducător sovietic intelectual. Promite în mod insistent că nu se va amesteca în afacerile interne ale țărilor frățești și în mod surprinzător se ține de cuvânt. E sursient de informații pe parcurs că în anii postbelici țările cu economie înfloritoare, cu economie privată au făcut progrese uluitoare. Nici în știință și nici în tehnică, U.R.S.S., avind un aparat statal de mare putere, nu are aproape nici o realizare. Aproape toate premiile Nobel în domeniul științei revin americanilor. Aceștia săvârșesc inovații revoluționare în mai toate domeniile tehnice și economice. Dogmele întinse de rentieri apar groțesc-ridicole în comparație cu mulțimea și grandioasa realizărilor occidentale.

Apararea catastrofei nu mai poate fi oprită decât printr-o măsură drastică: privatizarea. Numai proprietarii privati este în stare să-și pună la bănuț totreaga ființă, întreaga capacitate creatoare, să inovare, să întreprindă, să acționeze, să investească. Și proprietarii privati sînt mulți. Toți conștienți la producerea în beneficiul economic. Intraprindătorii mari sînt puțin numeroși numai că sînt apar în număr plan. Conducerea nu este aparținutul unei premoșne clase muncitoare, a unei clase de subdezvoltați mental, ci se află, fie în mâna unor rentieri, fie — și mai ales — în mâna unor manageri profesioniști.

Sursele de informație sînt nenumărate. „Munca ne-productivă” se cheltuește cu dărnicie pentru a se evita erorile grosolane. Informația principală este dată de piață și de instituțiile ei, unele dintre ele cum ar fi și televiziunea emit permanent o informație auditivă și vizuală economică.

Perturbațiile în mersul economiei sînt din ce în ce mai rare și de mai mică amplitudine. Crizele sînt de dragi profesorilor rentieri de economie, visate de mării și micii rentieri comunisti, nu mai sînt cunoscute. Oscilațiile conjuncturale sînt atenuate prin mijloace tehnice elaborate de știința economică.

Revoluțiile din 1989 nu oferă țărilor „socialiste” decât alternativa privatizării. De asta își dau seama pînă și conducătorii noștri emanați și aleși în majoritate zdrobitoare, dar legați prin nostalgii de epoca rentelor modeste dar sigure. „Marxismul este o doctrină europeană umanistă.” Nu, nu este umană, fiindcă s-a dovedit chiar reversul.

Omul este o ființă în mare măsură egoistă; chiar pentru a fi dărnice trebuie mai întii să fie egoist pentru a cîștiga banii pentru dar. Însă dacă-și urmărește interesul cu asiduitate și dibăcie, în mod inevitabil îl servește și pe ceilalți. Și pe măsură ce se adîncește diviziunea muncii, pe măsura progresului tehnice, indivizii își fac reciproc servicii tot mai substanțiale. Prin mulțimea de instituții ale pieței, mîna invizibilă a lui Adam Smith îl călăuzește pe fiecare spre locul în care acesta face mai mult, mai bine și mai ieftin.

Trecerea de la proprietatea feudal-statală la cea privată este o criză, o febră gravă, dar fără ea nu ne putem salva, ea trebuie accelerată la maximum în ciuda tuturor obstacolelor. Ea este umană în timp ce clasa rentierilor comunisti s-a instalat la putere prin înșelăciune, lași și moarte, privatizarea e bună chiar și cu nomenclatura, oferind șansa acolora dintre rentieri care au banii la cîrpor să devină intraprinzători. Din ministri, negustori sau meseriași. La urma urmei unul dintre ei mai știu și puțină carte tehnică. Nu e pentru prima oară în istorie; în Japonia, după restaurarea Meiji, clasa rentieră cea mai numeroasă — samurai — a lăsat din rîndurile ei intraprinzători mari și mici. Unii urmași ai lor sînt și azi la cîma marilor companii.

Sigur, guvernul F.S.N.-ist își dă seama că nu are încotro, vrea să facă reformă cu energie și repede, dar nu are experiență. Gîndirea economică publică e ca și inexistentă. Cu și pe vremea veche, deciziile se pregăteau în oficiile secrete ale guvernului. Nu se publică decît puține date. Nici nu e de undă căci instituția statală e abuzată și nu produce mai nimic. Ar vrea să spună adăbrul, dar nu știe care dintre adăbruri este corect. Omină palatului e aparținută de presa rentierilor care se ocupă de tot ce vrea, numai de problemele reale ale țării nu.

Ca de obicei sînt domne de acord cu el. Sper că membrii ei au cel puțin înțeles pentru modul în care au reușit să demoralizeze populația muncie-

toare, creatoare, intelectuală. Intelectualii sînt o imensă putere, domniilor guvernanti, numai că această putere nu se manifestă sub formă de rang și bită. Pleacă. Dintre ei vor apărea viitorii laureați ai premiului Nobel din partea S.U.A.

Chiar și cu economiștii din opoziție și independenți ar fi cazul să vă purtați cu nițel mai multă bunăvoință. E imens de mult de lucru, imens de mult de gîndit. Nenumărate probleme de detaliu. Multe reglementări, dar nu prea multe. Luați funcționarilor rentieri posibilitatea de a sabota privatizarea, de r cere ciubuc. Cine se gîndește acum la monstruoasa lege a inventiilor care nu a fost abrogată nu face altceva decît să-l alunge pe marele sau pe micul inventator acolo unde va fi îmbrățișat cu dragoste. Poziționi-i pe foștii activiști de partid și securiști pînă la urmă, nu neapărat în mînă. Să-și deschidă prăvăliile, fabricute, mici ateliere.

Faceți-i intraprinzători privati. Cu toții știm că rentierul comunist nu răspunde pentru faptele sale, dacă e obedient, era scutit de răspundere. Pentru orice decizie importantă, dacă nu era luată chiar de șefu', semnau atîta încît nimeni nu mai putea stabili a cui e vina în caz de eșec. Ați auzit vreodată a cui un membru al nomenclaturii superioare să fi fost tras la răspundere pentru neglijențe grave, cu avarii și accidente? Poate că sînt cazuri izolate. De obicei pedeapsa maximă era fie trimiterea la o ambasadă (ca ambasador), iar în cazurile foarte grave la conducerea unor instituții științifice sau de învățămînt superior. La nevoie se găsea cite un acar Păun. În toată lumea comunistă cirula vorba „cel marii trec pe deasupra legii, cel mic pe sub ea și numai frajerii se prind în mrejele ei”.

Particularii, chiar foștii rentieri sau foștii comunisti, sînt foarte responsabili. În primul rînd față de client care o dată înșelut merge la concurență. Particularul trebuie cit de cit să fie respectuos și cu legea, căci solidaritatea întru infracțiune nu funcționează ușor. Controlorii nu mai sînt subalterni, iar somajul și creșterea veniturilor li vor face reticenti și la încercările de mituire. „Patronii”, adică conducătorii, vor trebui să manifeste spirit de răspundere și față de subalterni, fie și muncitori, fie specialiști; sindicatele și grevele pot fi redutabile. Pentru a obține calitate trebuie practicate actiuni de antrenare a muncitorilor. Un veritabil om de afaceri nu este un blîntar care acum e, acum la de unde nu e. El are firmă. Sînt firme cu vechime de un secol, de secesi, care prin responsabilitate au dobîndit o renume lungevitală. Cu toți cunoșteam un sau mai multe firme din multe domenii de activitate.

Decomandată însă blîntă este în floare; rentierii economiei statal-feudale încearcă să frîneze evoluțiunile. Fără să fim prețuși putem prevedea un o probabilitate aproape unitară: după izbăvire se va forma o economie sănătoasă, productivă, creatoare de bunăstare. Că nici eu nu va fi un rei, sînt de acord. ■

A te împotrivi spiritului vremii este o eroare

● Un dialog cu
VIRGIL NEMOIANU,
realizat de **STELIAN TĂNASE**

STELIAN TĂNASE: Domnule Virgil Nemoianu, să încercăm să găsim câteva puncte de contact la o asemenea distanță. S-ar putea ca anumite lucruri să fie mai interesante de la distanța asta decât discutate acasă, la București.

VIRGIL NEMOIANU: Am avut discuții cu diferiți intelectuali din România, aflați în vizită în Occident și de fiecare dată mi s-au spus: „Ei, dar voi nu știți, pentru că n-ați fost la fața locului, oricât ați cunoaște ș.a.m.d.”. Eu am răspuns, firește, acestor oameni: „Există diferite feluri de lectură, evident, există o lectură foarte bună luată din miezul evenimentelor, dar există și o lectură luată de la distanță, care vede lucrurile mai în perspectivă, care vede proporțiile și chiar dacă nu prinde detaliile, prinde anumite lucruri care nu se pot vedea de aproape”.

S.T.: Cum vede o intelectualitate română aflată, deci, de partea cealaltă a pământului, această răsărire care s-a produs în România? O astfel de răsărire pe care toți am crezut-o mai rapidă și mai radicală decât democratică, dar n-a fost să fie, a pus în prim-plan anumite constante, anumite fracturi ale istoriei românești. Cum se văd aceste fenomene de la o asemenea distanță?

V.N.: Eu pot să spun că am avut câteva surprize, dintre care cel puțin una a fost extraordinară de plăcută. Eram convins — și l-o spusese lui Nicolae Manolescu prin '84, la Paris — că vor trece douăzeci de ani până când se va stabili din nou o generație cu credibilitate intelectuală. Eu eram convins că tinerețea este dezinformată, subnutrită, imbecilizată — ca să spunem lucrurilor pe nume — și foarte mulți intelectuali de origine română care trăiau în Vest erau convinși că așa se petrec lucrurile. Manolescu m-a contrazis și am fost extraordinar de fericit să descopăr că avea dreptate, iar eu nu. Pentru mine a fost o surpriză nemaipomenită — de a vedea această generație de tineri, care de fapt, conduc reviste cum sînt și „22”, dar cum este și „Contrapunct”, cum sînt revistele de la Brașov, de la Timișoara, de la Iași și din alte părți, și care sînt colosal de bine informați, colosal de inteligenți, cu o judecată nemaipomenită de vie. Asta a fost o surpriză și mi-a redat pe deplin încrederea în potențialitățile culturii române. A existat însă, bineînțeles, și surpriza cealaltă: surpriza unor demisii morale a unor indivizi pe de o parte, și pe de altă parte mi-am dat seama cât de grav rănită este societatea română în ansamblul ei. Eu aveam impresia că acești patruzeci de ani, oricât de chinuți ar fi fost, au reprezentat totuși, un anumit proces de modernizare. Desfacerea unor structuri vechi, să zicem tribale, htonice, prinse de pământ ș.a.m.d. E bine, nu s-a petrecut așa. Părerea mea este că această este explicația cea mai adîncă a evenimentelor din ultimele luni, adică a faptului că s-ar părea că societatea română e refractară la procesul de modernizare, de eliberare.

S.T.: E, se pare, depășită de ritmurile necesare unei democrații; vrea să le facă, dar mai încet.

V.N.: Exact. Or, eu cred că explicația cea mai adîncă este tocmai asta, că intrarea în modernitate (care, în fond, e un proces de aproape 150 de ani existent în România) totuși nu a reușit și că sistemul încă în chinurile făcîrului ca să zic așa. Această desprindere de mîncă de niște tradiții complet iraționale nu a reușit încă pe deplin și vreau să sper că acest proces se va accelera acum, datorită faptului că — cel puțin parțial — există mult mai multe deschideri. Este absolut necesar! Pentru că altfel ar fi o adevărată nenorocire pentru întregul popor român. În realitate, procesul de desprindere și de intrare în modernitate, de societate tranzacțională bine structurată ș.a.m.d., pe bază de relații raționale se petrece și în Africa, se petrece și în Asia, și ar fi îngrozitor de trist să îți dai seama că România rămîne în urmă, nu numai față de țările vecine, dar chiar față de o serie de alte țări de pe alte continente, față de care eram convins (și sînt convins în continuare) că România este cu mulți pași înainte.

S.T.: Intelectualitatea românească a fost furnizorul cel mai bogat pentru diaspora românească. Virfurile intelectualității românești trăiesc o parte în țară, o parte în afara hotarelor țării. Senzația noastră de a regăsi rapid civilizația stă tocmai în activismul intelectualilor — nu neapărat politici — cultural, universitar. Noi toți am trăit cu ideea că nu trebuie să ne amestecăm în problemele societății românești, că fiecare din noi are de scris cărți. Dumnezeuastră la fel, și optai pentru un model universitar. Ar trebui să părăsim acest vechi model care ne-a fost fatal — cred că ne putem face reproșuri pentru faptul că ne-am păstrat în margine și-am privit catastrofa României... Ce facem însă acum?

V.N.: Aici sînt două întrebări diferite. Una se leagă de ce-nțelegem noi prin conceptul de națiune. Există în continuare — și circula în continuare — în România și mai puțin în alte părți conceptul ăsta învechit, de secolul al XIX-lea, de națiune-stat, legată de un teritoriu, de o glie, de un pămînt. Mie mi se pare că societatea umană în ansamblul ei — nu e vorba aici numai de români — merge pe un sistem mult mai fluid, mult mai dinamic, în care sigur, continuă să existe comunități naționale, dar ele nu mai sînt noi-

VIRGIL NEMOIANU nu este deloc un nume necunoscut pentru publicul atent din România. Fie-țea, ironia, erudiția eseurilor publicate în volumele **STRUCTURALISMUL** (1967), **SIMPTOME** (1969), **CALMUL VALORILOR** (1971), **UTILUL ȘI PLĂCUTUL** (1973) îl fac, astăzi, pe cititori să se întrebe cînd vor avea ocazia unui nou contact cu scrisul scormitor al acestui autor. „American de origine română”, cum se consideră acum, Virgil Nemoianu s-a născut în 1940 la București și a funcționat ca profesor de literatură engleză la Universitatea București. În 1971 și-a luat doctoratul la Universitatea California, iar în prezent este profesor de literatură engleză și comparată la Catholic University of America, Washington, D.C., fiind și unul dintre profesorii acestei instituții. A plecat definitiv din România în 1975. S-ar întoarce, nu definitiv, ci ca Visiting Professor, „mai degrabă la Timișoara decât la București”. Ultima apariție: **A THEORY OF THE SECONDARY** (John Hopkins University Press, 1989). Unele studii de maxim interes pentru cultura română publicate în ultima vreme în reviste din țară ne fac să așteptăm cu speranță traducerea volumelor sale apărute în S.U.A. (RED.)

părat legate de limitele stricte ale unei țări. Nu mai spun că și aceste limite tind să se estompeze treptat, dacă ne uităm la modul în care se unifică Europa, de exemplu. Există de pe acum o serie întreagă de comunități naționale care au o minoritate importantă a populației lor, ori chiar o majoritate în afara granițelor țării. Israelul ar fi un exemplu. Dar, Irlanda, un exemplu mai puțin cunoscut — acolo, în Irlanda sînt numai vreo două-trei milioane de oameni, în vreme ce marea majoritate a irlandezilor trăiește în Statele Unite, în Australia și în alte părți. La fel, dacă luăm Grecia, dacă îl luăm pe (italieni, polonezi, maghiari ș.a.m.d.). Procesul acesta de separare este sănătos. Este cumva în spiritul vremii. A te împotrivi lui este o eroare. Deci, asta este un aspect. Celălalt aspect al întrebării, este, într-adevăr, concepția complet falsă și care s-a dovedit, în fond, și destul de tragică a unor generații mai vechi de intelectuali, concepția boicotală istoriei, a automarginalizării și a inventării unor paradisiuri, care pînă în urmă se dovedesc niște inferniuri. Asta este un lucru care va trebui să reprezinte obiectul unei adevărate autocritici a culturii naționale, așa cum ea s-a efectuat și se efectuează într-o serie de alte țări cu tradiții foarte serioase — în Franța, în Germania și în multe alte părți — și cred că va trebui să se trîcă și în cadrul culturii române la un astfel de proces de autoanaliză serioasă. Bineînțeles că nu sugerăm un proces de anulare a valorilor trecutului, ci de analiză a locurilor unde s-a greșit și, mai ales, pe bază de conștient și de idei — care au fost ideile care au fost false și care au dus la o anumită demobilizare și o anumită sărăcire a însăși texturii vieții populare ș.a.m.d. Prințre cărțurarii români din Apus a început procesul ăsta, prințre-o analiză a lui Eminescu și a generațiilor post-eminesciene, pentru că s-a trăit în umbra lui Eminescu foarte mult. Din nou, repet, nu e vorba de a-l omorî sau de a-l ataca pe Eminescu, ci de a analiza într-un mod foarte adînc cum se poate face ceva nou, le-urra urmel; pentru că ăsta este un lucru foarte important — la vremea lui și Eminescu făcea lucruri foarte noi.

S.T.: Am impresia că vom regăsi masa de lucru, dar nu pentru că vom renunța la terenul cîștigat în implicarea noastră în social, ci în sensul că mi l-am asumat și că devenim niște intelectuali de tip european, în care nu mai există această fractură, între social — pe care îl ignorăm pentru că era morbid și de care trebuia să ne ferim — și masa de lucru, care este un spațiu al izolației. Acum cred că începem să avem o altă realitate a noastră, ca intelectuali.

V.N.: Dacă ne uităm la modul în care sînt organizate societățile moderne din Europa, din America și chiar din Asia, observăm că ceea ce se numea mai demult foarte simplu „intelectual”, adică o cultură, a crescut foarte mult, enorm de mult, și reprezintă de fapt aproape majoritatea oamenilor care lucrează într-un fel sau altul. Bineînțeles, conceptul se diversifică foarte tare, adică sigur că rămîn intelectuali care sînt umanități sau concentrați pe niște idei umaniste, dar există masa asta enormă a intelectualității tehnice, care reprezintă în fond forța cea mai progresistă, forța de „avangardă” în mai toate societățile moderne și există o tipologie colosal de variată de forme, inclusiv chiar de muncă relativ simplă, dar pe care totuși acum 50 de ani am fi numit-o „intelectuală”; a lucra cu un computer ar fi fost chiar și acum 20-25 de ani o chestiune de mare calificare (la ora actuală există milioane de oameni care lucrează, fie profesional la asta, fie folosesc computerul ca instrument de lucru simplu ș.a.m.d.). Deci, în primul rînd există această explozie și eu cred că ea se va petrece și în România (în privința asta am impresia că există chiar un anumit consens pe diferitele laturi ale spectrului politic și mă bucură lucrul ăsta pentru că e clar că, vîrînd-nevîrînd, în direcția asta se va merge și trebuie mers), intelectuali umanisti, eu cred că ei continuă să aibă un rol foarte important, și anume, rolul care le revine lor în general în societățile occidentale este un rol adversarial, indiferent că ei scriu romane, fac literatură, indiferent că sînt implicați într-un mod mai direct în politică. Ei reprezintă un fel de conștiință critică a societăților moderne, în formele cele mai diferite: fie că amintesc oamenilor de niște valori durabile care riscă să fie uitate în vîltoarea înaltărilor tehnologice și științifice, fie că pur și simplu semnaleză nemulțumiri de diferite feluri. Deci, fie că sînt mai de stînga, mai de centru-dreapta, mai de centru, asta-i mai puțin important — mai important este modul în care ei se stabilesc, poziția în care se așează față de societate. Un soi de continuă opoziție — or, ăsta este un rol, după părerea mea, foarte frumos și colosal de important pentru intelectualul de tip umanistic și care vrea să rămînă mai departe un intelectual umanist.

S.T.: Și foarte dificil de asumat. Există, de pildă, această prejudecată în circulație în România vis-à-vis de opoziția intelectualului. „Dacă ești în opoziție nu-ți lei nici o răspundere, este greu să stai la putere.” Este o mică ipocrizie aici: puterea înseamnă avantaje sociale foarte mari, înseamnă și multe alte lucruri și nu neapărat o răspundere. O răspundere există numai în cazul unei democrații autentice, or,

a te afla în opoziție și a-ți asuma acum în România riscurile de a te afla în opoziție deschisă față de putere, sînt lucruri foarte dificile. A te afla în opoziție astăzi ca intelectual, este singura poziție onorabilă.

V.N.: În România e categoric că, din nenorocire, riscurile sînt enorme, sînt fizice în primul rînd: sînt chestiuni de viață și de moarte de multe ori. Asta este foarte grav și e o situație care, sper, va dispărea cît mai curînd. Nu este normal să continue; nu există în alte părți (practic, în toată lumea civilizată nu există așa ceva). Dar, răspundere și riscuri există în continuare, chiar în niște condiții de normalitate. Oricum puterea cu simț de răspundere, eu simț patriotic, ar trebui să caute, ar trebui să simtă nevoia de a avea un astfel de interlocutor adversarial, pentru că tocmai acesta îl ajută să funcționeze mai departe, să se corecteze din mers. Ca să pornim de la lucruri foarte simple, în America, în țările occidentale, asta se vede continuu, chiar la — bună-zară să zicem — o simfonie sau la o festivitate televizată organizată de un președinte, este invitat cineva care caricaturizează, face bășcălie de președinte respectiv. Lucrul ăsta este considerat foarte normal și lumea îl acceptă. Dimpotrivă, în America, dacă acest lucru ar lipsi, dintr-o dată s-ar crea un soi de nenorocire, adică în momentul în care vezi o atmosferă festivă, unanimistă, solidaristă, de acest tip — atunci lumea spune: „E ceva rău aici. Aici se petrece ceva”. Se creează un soi de nenorocire, fie că lucrurile se petrec în țara proprie, fie că se petrec într-o altă țară. De multe ori sînt întrebări: „Dom'le, da' ce vrea în fond Occidentul de la români?”. Occidentul nu se simte bine cînd vede manifestări festive și majorități zdrobitoare. Așa, am putea, prințre-o butadă, răspunde: „Occidentul vrea puțină autoironie din partea administrației dominante în România”. Ar avea mult mai multă încredere dacă ar observa acest proces.

S.T.: Democrația a suferit în România, după aceea izbucnire din decembrie, câteva eșecuri și aminări, o pierdere de viteză, să spunem.

V.N.: Eu cred că există niște răspunsuri destul de concrete la asta. Evident, o serie de specialiști, de românologi, politologi, istorici din Occident, subliniază mereu faptul că în România n-au existat tradiții democratice, ceea ce este parțial adevărat și parțial nemădevărat.

S.T.: Dacă 100 de ani de democrație e puțin... Ar spune că alții au mai puțină tradiție ca noi și sînt în fața noastră în procesul democrației — în America Latină sau în Asia, nu?

V.N.: Trebuie pornit de la niște lucruri foarte concrete. În primul rînd, o anumită solidaritate și un anumit sprijin reciproc pe alte țări din Europa Centrală și de Est care se află în aceeași situație. Acesta ar fi un prim pas. Un fel de comparație reciprocă a ceea ce se poate face, a ceea ce nu se poate face, cît se poate face și o colaborare absolut concretă între — și mai ales între — forțele intelectuale și autentice liberal-democratice. Asta ar fi un aspect. Celălalt aspect ar fi acela al descentralizării. Al puterii locale. Eu cred că este foarte important. Poate că, într-adevăr, românii din ultimele generații, după 40-50 de ani de dictatură totalitară, le este relativ greu să ia decizii care să implice cumva destinul întregii țări și există în fața acestor lucruri, preferă să lase altora această răspundere. Cred că atunci cînd e vorba de propria comună, oraș, sat, județ, regiune — oamenii sînt mult mai dispuși să hotărască, să judece cu propriul lor cap și să aleagă dintre diferitele opțiuni oamenii în a căror integritate, în a căror valoare, în a căror competență pot să creadă. Eu cred că în felul acesta, cumva pornind de jos în sus, se poate construi o democrație viabilă în România.

S.T.: De aici, din America, se vede această perspectivă ca posibilă într-un termen scurt, mediu, îndepărtat sau deloc?

V.N.: E o întrebare la care e foarte greu de răspuns. Hai să zicem într-un termen mediu.

S.T.: Ce înseamnă astăzi pentru un intelectual a fi lucid în legătură cu destinul României în sfîrșitul acestui secol?

V.N.: Înseamnă în primul rînd a fi autocritic, a fi pesimist. Pornind de la pesimism avem surprize plăcute, în vreme ce pornind de la un optimism utopic, paradisiac, cădem foarte repede în erori dintre cele mai grave, în deziluzii și, la urma urmei, într-un abandon al voinței. Pesimismul este mult mai sănătos.

S.T.: După rolul devastator pe care l-a jucat comunismul, sîntem pe cale de a recupera rolul pe care poate să-l joace cultura în viața unei societăți și am impresia că aici găsim una din puținele noastre speranțe.

V.N.: E categoric că, din punct de vedere cultural, România nu e în nici un fel mai înapoată. Din punct de vedere al producției culturale, al valorilor intelectuale existente. Problema este însă de a face mult mai practic rolul culturii, adică de a implica pe oameni în tot procesul acesta cultural, care ajunsese să fie extraordinar de separat, în România, de viața socială, de nevoile oamenilor. ■

„Înapoia voastră e prăpastia. Vorbește, dacă nu vrei să cazii în ea...”

Ce ne facem, măi tovarăși?

Este greu de precizat cu exactitate momentul când tovarășii s-au transformat în domni. Printre primii care au suferit această metamorfoză a fost dl. Ilescu. Ea a durat câteva minute și a străbătut un registru destul de sărac, de la „dragii tovarăși” la „iubiți concetățeni”, domn, devenind ulterior în cadrul apariției la televizor.

Asta în cazul prezidentului țării. Cei mai mulți însă au intrat în lumea domniilor în tăcere, lepădându-și greu pielea „tovărășească” în care viețuiseră atâția ani. În noua piele, unii n-au încăput cu nici un chip, iar pe alții li stăjeneste vâdit, strângându-i pe la încheieturi.

Ce fior de teamă i-o fi străbătut pe acei autentici „tovarăși” în zilele imediat următoare revoluției, când noțiunea de comunism era conexasă cu cea de securist, activist etc., teamă de a nu scăpa cite un „măi tovarășe” dincolo de zidurile familiei. A fost atunci o perioadă, în care adevărații domni au respirat ușurați ca la ieșirea dintr-un coșmar, iar adevărații „tovarăși” făceau exerciții de mimică revoluționară și exprimare în fața oglinzii. Din fericire pentru ultimii, ea n-a durat mult și domni-tovarăși au început să se simtă bine cu noul și burghezul apelativ și să-și ridice pe înfundate în bărbile în creștere, cind vechile mecanisme de „tovărășească conlucrare” au reîntors încet dar sigur în funcțiune.

Cu toții am devenit peste noapte domnișoare, doamne și domni, chiar și tata Floarea, coana Frosa, tovarășul și tovarășa de la centrală și mai sus, tovarășul căpitan de oriunde o fi fost el. Secu sau... Ar fi putut fi un lucru bun, dacă această transformare ar fi fost însoțită și de una de mentalitate. Cît de mică. Ar fi însemnat ceva. Pentru că „domniile” adevărate nu miază, nu înseală, nu fură, lasă în cuvântul dat, nu... nu fac anumite lucruri, pentru simplul fapt că au conștiința exactă a dimensiunilor și obligațiilor presupuse de acest termen (care ar putea fi echivalenț cu Sir). Se respectă în primul rând pe ei înșiși. Pe cînd „tovarășii”, mai ales cei înrăiți în ale tovarășiei...

Poate ar fi fost bine ca înainte de a începe cu toții de a ne „domni” să explicăm cineva la televizor sau altundeva implicațiile sociale și morale ale acestui termen, dincolo de simpla polițete cuprinsă în el. Să explicăm că nu este obligatoriu și nici recomandat să ne numim toți așa, că cine vrea poate să rămână tovarăș, față, coană sau mai știu eu cum. Dar așa este cînd lucrurile se fac în grabă, cînd unii tovarăși au luat trenul din mers, neputînd rămîne singurii față de dorința generală de a rupe cu vechiul sistem. Și prima și cea mai comodă măsură a fost eticheta de „domn”. Dacă ca să fim sinceri unora nu li se potrivește deloc, suna mai bine „tovarășe securist” decît „domnule securist”, era nu știu cum... mai adevărată parca.

Ce se întimplă însă, cu toți acești domni-tovarăși, care acum vor să facă economie de piață, democrație și tot ce au promis nu demult? Dacă vor sau nu, încă nu știm bine, dar este evident că măcar trebuie să încerce. Pentru că alfel, domniile care lucrează în fabrici și uzine, pe ogoare și șantiere fac grece sau și mai rău, ies pur și simplu în stradă. Ce or face toți acei domni care vor să conducă, așa, cînd se string mai mulți la sfat și vād că treaba nu merge numai cu îndemnuri și jumătăți de măsură? Probabil că mai în glumă, mai în serios se bat pe umăr și își spun „Ce ne facem, măi tovarăși?”

ANDREEA PORA

Marcel Petrisor s-a născut în 13.04.1930 la Ocisoar, lângă Arad. Între 1948 și 1952 studiază filosofia la Cluj, după care petrece 13 ani în închisorile comuniste. Din 1965 pînă în 1970 își continuă studiile la Facultatea de Limbi române din București. În ultimii douăzeci de ani s-a remarcat ca prozator, eseist și traducător. A publicat: Curente estetice contemporane (1973), Aventura orgoliului — La Rochefoucauld (1973), Serile la Ocisoar (1971), Măreasa (1975), Note de volaj — Călătorie spre Soare răsare (1976), Crîșan (1977), Vitralii (1978), Temeri (Premiul Uniunii Scriitorilor — 1985), Căruta cu scinduri (1990).

● REP.: Ce se întimplă în toamna lui '96 în România?

● M.P.: Tocmai leșsem din pușcărie. Am auzit de cele întimplăte în Polonia, la Poznan. Eram din nou printre studenții, ministrul Murgulescu fiind de acord să-mi reiau studiile la Universitate. Toate acestea se întimplau concomitent cu evenimentele din Ungaria. Studenții de la Universitatea din București prezentaseră revendicări de ordin politic-cultural (mărirea burzelor, o revistă studențească, renunțarea la obligativitatea studiilor limbii ruse, discuții libere la seminarii). Rezultatul a fost că protestatarii au fost arestați. Trecură nouă ani de cînd stafia comunistă bintuia țara; era ziua de 15 octombrie. Răspunsul nostru nu s-a lăsat așteptat. În frunte cu Ivasiuc am hotărât să încercăm să-l ajutăm pe cei arestați.

● REP.: A fost Alexandru Ivasiuc unul din „capii” mișcării protestatare?

● M.P.: Pe Ivasiuc îl știam din '51 de la Cluj. La fel pe Goma, Grama, Andronescu și alții. Ivasiuc m-a oprit și m-a întrebat în acele zile: „Cum să-l salvăm? Împreună cu fratele meu m-am gândit să organizăm un protest. Tu ai mai fost în pușcărie, știi ce trebuie făcut”. „Sasa — îl răspund — ceea ce cereți voi e just. Ar fi bine să începeți cu solicitarea eliberării celor arestați.” Ulterior am aflat că urma să aibă loc și un miting de solidaritate, în fața clădirii Universității, fără dată precisă. Peste câteva zile apare Ivasiuc și-mi spune: „Față de evenimentele din Ungaria trebuie să accelerăm. Am hotărât ca pe ziua de cinci să începem. La Universitate vor veni Dreptul, Arhitectura și Medicina”. Răspunsul meu a fost prompt: „Dispari de acasă, schimbă-ți domiciliul, așteaptă-ți vești. Acum se joacă o carte foarte mare; e vorba de a scăpa cu viață”.

Plănuitul miting se transformase într-un protest studențesc împotriva ocupației sovietice, împotriva comunismului.

● REP.: De ce a eșuat mitingul?

● M.P.: Au fost cîțiva studenți care au turnat. A nu se uita un nume, cel al fostului decan de la Arhitectură — Rebedeu — care a ajuns ceea ce a ajuns datorită faptului că a fost unul din informatorii securității. E adevărat că după perioada respectivă a devenit omul cel mai cunoscut și decanul cel mai liberal. Sint însă lucruri care nu trebuie uitate. În toate referirile pe care le-a dat despre cele întimplăte m-a pomenit Securitatea nu și-a păstrat discret numele informatorilor și pînă la urmă am aflat cine ne-a vîndut. Intempestivitatea și lipsa de experiență de care dădeam atunci dovadă ne-au făcut să fim o pradă sigură.

● REP.: Pe dumneavoastră cum v-au arestat?

● M.P.: Am fost arestat în seara de trei noembrie la locuința mea dintr-o mansardă a blocului Wilson. Imprudenta m-a costat. Cu toate că am intrat într-o altă ușă a blocului, am fost imobilizat de doi agenți care mi-au spart dinții cu pistolul. Dus la securitate, ce se afla pe atunci în fostul sediu al C.C., am fost urcat la etajul patru. 30 de bătuși, îmbrăcați ca niște măcelari, loveau într-o circă plină de sînge așezată pe jos. Cînd au ridicat-o, i-am recunoscut pe Ivasiuc. Spectacol de abator. Urmatul două găleți de apă pe el: colonelul Anoulu l-a ridicat de păr și l-a întrebat arătînd spre mine: „Bă, îl cunoști pe ăsta?”. Ce ar fi putut să facă? Fiecare om e o cantitate finită. Pentru mine a început calvarul. Un an și ceva securitatea a ținut post fix de observație în casa mea ca să mă prindă pe cineva. Eram acuzat că es fi organizat puciul legionar, fascist la sugestia lui Horiu Sima. Noi, cei care mai fuseserăm arestați, profitînd de naivitatea studenților, i-am împins să organizeze protestul. Am fost condamnat la moarte împreună cu Demostene Andronescu și inginerul Mihai Grama. Ulterior, pedapsa mi-a fost comutată la muncă silnică pe viață.

● REP.: Care a fost regimul de detenție?

● M.P.: Ne-au sărit pîngelele. Detaliile anatomo-patologice, consecințele nu e cazul să le mai amintim. Același lucru s-a repetat la începutul verii — iunie '90 — cu elevii și studenții mei care au fost duși la Măgurele. Ce mi-au povestit copiii despre ce au văzut, cît au suferit și cum i-au lovit, m-a impresionat. Sint atîția criminali printre noi care ar trebui să răspundă pentru faptele lor.

● REP.: Ce semnificație au avut pentru dumneavoastră evenimentele din '50 din Ungaria?

● M.P.: Consider că poporul maghiar a înscris în istoria Europei marșurile împotriva comunismului. A fost printre popoarele care l-au acceptat dar și lăutul care a încercat să-l alunge. Este un popor mare, cavalier, care a făcut atunci un gest de anvergură mondială. Nu am auzit vreodată, prin pușcăriile prin care am trecut, ca vreunul din studenții unguri implicați în evenimentele din 1956 să fi avut vreun incident sau să fi dat turnători, profitîndu-se de ipotetice adversități etnice dintre noi. Acțiunea noastră din acel an s-a dorit o continuare a celei ungare și un punct de plecare pentru declanșarea unei opoziții generale. Lumea aștepta doar un semnal. Eram conștienți de acest lucru. Rușii n-ar fi putut stăpîni o revoltă generală de la Baltica la Marea Neagră.

● REP.: Ce înseamnă 13 ani de pușcărie în viața unui om?

● M.P.: Puțin, de pildă în comparație cu rușii cu care m-am împrietinit pe linie scriitoricească. În vara aceasta i-am întâlnit pe Soljenitin la Paris, ne-am evocat o serie de amintiri. Nouă, anchetatorul sovietic ne spunea: „Înapoia noastră sint 700 de milioane de oameni. Înapoia voastră e prăpastia. Vorbește, dacă nu vrei să cazii în ea...”

Interviu realizat de ALEXANDRU D. TODERICIU

AUSTRIA — TREISKIRCHEN LAGER

(Urmare din pag. 11)

I-au pus pe gîtergere pentru a anula tot ce se afla pe casetă. Mi-au făcut control corporal: au găsit agenda pe care au răsfoit-o cu atenție. Apoi au examinat toate hîrtiile din mapă, oprindu-se la cele scrise de mîna. Desi nu înțelegeau nimic, cercetau foile cu multă atenție, căuțind nume proprii. Negăsind nume, au vrut să oprească întreg materialul, dar la protestele mele, mi l-au restituit. În final, mi-au adus la cunoștință că trebuie să plătesc o amendă de 300 de șilingi, ceea ce am acceptat apoi a avea un document, respectiv chitanța din 24.10.90, nr. E 029031, ora 12.15 Treiskirchen, dar fără numele subsemnatului, precauție lesne de înțeles, dată fiind calitatea mea și comportamentul lor.

În lagăr refugiații sunt reținuți un scurt timp în carantină, apoi, cei mai mulți sint distribuiți la nord de Dunăre, în pensiuni. Am vizitat discret citeva pensiuni. Austria, fiind țară muntoasă, dispune de mici hanuri și hoteluri-pensiuni care, pentru a-și asigura un venit continuu, pun la dispoziție o parte din spațiu pentru cazare și servesc și masa de trei ori pe zi refugiaților. Pentru aceasta, L.H.R.-ul plătește 5.000 de șilingi lunar, echivalentul a 500 dolari. Fiecare refugiat primește 400 șilingi de buzunar, iar copiii 200 dar numai dacă sint anga-

jați. Pe baza unei legitimații de lagăr, cei apți de muncă se adresează la Fortele de muncă locale, care caută prin computer locuri de muncă pe o rază de 10—15 km, și acolo se pot angaja, problema rămînd transportul. Cel mai adesea, refugiații fac autopozul. Făcînd o muncă necalificată, refugiații pot obține 6—8.000 șilingi lunar. Refugiații se plîng că printre ei se afla informatorii ai lagărului, că sunt la mîna patronului pensiunii care le dă rezidențe și rîscă să fie trecuți la „plăcut”, adică să suporte întreținerea sau chiar să fie expulsați. Domniște o lămurire accentuată, motiv pentru care se feresc să dea interviuri și chiar se gtea de vorbă despre situația lor. Li se asigură faptul că asistența medicală. Din cauză că sint atîi de mulți, funcționarii oficiali nu este cunoscuți înlocuitorii dozorilor lor ducîndă foarte mult. Ei trebuie să aștepte luni de zile pînă sînt chemați și mai mult de un an rîscă cînd se precizează situația — dacă este acceptat sau respins ca refugiat sau emigrant. Pentru rețeaua pensiunilor și pentru muncii plătite puțin, refugiații nu sint chiar o plagă cum se crede. Problema cea mai dificilă stă în faptul că toate țările, mai puțin Australia și Africa de Sud și-au închis grănițele cu un adevărat cordon sanitar anti-emigrare. În locul corinței de fier, s-a ridicat o altă corință, cortina împotriva emigranților.

Obsesia coșilor

SFÎRȘITUL COMUNISMULUI

AGNES HELLER

(Urmare din nr. trecut)

Tehnica puterii totalitare

Tehnica puterii inventată de Lenin poate supraviețui comunismului, și, pentru un timp, cu atât mai mult interpretată ca un mod de a fi. Dar în momentul crizei, abținerea de la intervenția militară necesară salvării partidelor, liderilor și sistemelor sociale impuse statelor din Europa de est și centrală, a fost esențială în termenii absoluți. Aceasta a fost o decizie antiuniversalistă care contrazicea însăși logica comunismului și tehnica leninistă a puterii.

Fără îndoială, abandonarea politicii comuniste nu este același lucru cu abandonarea politicii imperiale. Centrul

Celelalte două simptome, luate individual, ar putea fi totuși interpretate ca indicii ale unei mari elasticități strategice și tactice. Dar în momentul crizei, abținerea de la intervenția militară necesară salvării partidelor, liderilor și sistemelor sociale impuse statelor din Europa de est și centrală, a fost esențială în termenii absoluți. Aceasta a fost o decizie antiuniversalistă care contrazicea însăși logica comunismului și tehnica leninistă a puterii.

Fără îndoială, abandonarea politicii comuniste nu este același lucru cu abandonarea politicii imperiale. Centrul

1984 — Big Brother-ii lui Orwell sînt destul de numeroși.

Relația „comandă — supunere”

Acum, cînd vrea să se spulberă, poți ridiculiza cu ușurință această pretenție megalomană; și totuși, ea a fost acceptată pe scară largă. Au existat fanatici, deși numărul lor a fost în permanență scădere, care au crezut în superioritatea sistemului comunist, și au existat tot mai mulți oameni care au crezut în superioritatea puterii sale militare. Alina timp cit un regim este considerat profund primejdios și pe deplin capabil de a face față amenințărilor, nici sistemul, nici strategiile sale n-au nevoie de prea mulți admiratori pentru a supraviețui.

În 1968, interesul față de comunism în Europa și în general în Occident a scăzut. Dar a rămas vie imaginea invincibilității puterii militare sovietice, iar liderii sovietici au încercat să-și facă un capital din această imagine. Intotdeauna mișcările pacifiste în anul '70, în special în Germania și Marea Britanie, unde teama de mașina militară sovietică s-a tradus printr-un limbaj anti-american și printr-o pledoarie pentru politica de dezarmare unilaterală, au reprezentat ultima încercare de a salva comunismul de la pierire. Încercarea a eșuat, în primul rînd datorită rezistenței unor bărbați și femei de un remarcabil bun simț.

Tot politica lui Gorbaciov a alungat această teamă, prin retragerea trupelor din Afganistan, prin începerea tratativelor de dezarmare cu Statele Unite și, în special, prin renunțarea la dominația sovietică asupra statelor din estul Europei. Volumul efectivelor militare a reprezentat doar o amenințare abstractă: amenințarea devine concretă dacă există și hotărîrea de-a face uz de ea.

Dintre cele trei simptome menționate mai sus, numai unul poate fi perceput ca un indice lipsit de ambiguitate al unei schimbări esențiale în politica sovietică: renunțarea la dominația sovietică asupra statelor din estul Europei.

sovietic nu este dispus să acorde independență republicilor, nu pentru că ar dori ca republicile baltice sau asiatic să rămîna comuniste, ci pentru că dorește să le mențină în orbita imperială rusă. Sub acest aspect, Gorbaciov nu se deosebește mult de Churchill; nici el nu vrea să prezideze dizolvarea imperiului său. Dar nici similitudinile se opresc, și tot în acest punct, în contextul dat, conflictele național-coloniale contribuie la dispariția imperiului rusesc. La urma urmei, imperialismul britanic nu a avut pretenția de-a fi rezolvat „problema națională” edată pentru totdeauna, și nici nu s-a referit la coloniile Coroanei ca la o „comunitate de națiuni egale și frățești.

Ora zero: începutul dispariției comunismului modern

Oricum, ceea ce s-a petrecut în Europa de est și centrală poate fi înțeles numai în termenii unei strategii a puterii comuniste. Europa de est n-a fost doar o „afecă de influență” în termenii militari, nici o pradă de război „colonizată” urmind a fi folosită în scopul exploatații economice. „Țări satelite” ar fi un termen mult mai potrivit; dar metafora evocînd imaginea mai multor state mici rîndu-se în jurul unui centru mare este, fără îndoială, înșelătoare. În realitate, conducerea sovietică a aplicat principiile organizatorice ale partidului comunist în relațiile interstatuale. Relația dintre șeful partidului din orice stat european și actualul șef al partidului comunist sovietic era aceeași ca relația dintre membrii celui de partid și liderii partidului exprimată în documentul de constituire a facțiunii bolșevice. Era aceeași relație de „comandă-supunere”. Prin intermediul propriei conduceri comuniste superimpuse, care se supunea ea însăși, cu scrupulozitate comenzii venite „de sus”, popoarele tuturor sateliților Uniunii Sovietice trebuiau să se supună ordinilor conducerii sovietice și ale

Partidului Comunist sovietic. Au existat totuși două diferențe între acest scenariu și cel inițial.

În termenii scenariului inițial, finalitatea, scopul suprem era o societate comunistă după modelul științei marxiste. După cel de-al doilea război mondial, țelul final ce urma să fie atins era crearea unei replici exacte a acelei societăți totalitare care era cunoscută ca rezultat final a douăzeci de ani de „revoluții de sus” bolșevice. Pentru toate discuțiile stupide, lipsite de sens, despre „societatea de tranziție”, „făurirea comunismului” și altele asemenea, teme atât de dragi lui Hrușciov, rezultatul final era deja cunoscut în anul '30. Sistemul totalitar nu urma să fie schimbat, nici reformat. Prin urmare, trebuia să fie distrus. De la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, acest sistem

nu va mai fi atât de ușor, pentru că Gorbaciov nu este în poziția de-a renunța la responsabilitatea ce-i revine pentru deciziile viitoare ce vor afecta soarta Uniunii Sovietice; încă mai puțin este Gorbaciov dispus să renunțe sau nici să poată să renunțe, la puterea de a guverna.

Există un punct fix în acest „imperiu al scopurilor” comunismului modern, și acesta este însăși modernizarea. Comunismul a epuizat toate formele de legitimitate (cu unica, dar sugestivă, excepție a legitimității raționale prin lege sau consens, de care n-a încercat să se folosească niciodată); și toate aceste forme fuseseră susținute de promisiunea unor modernizări atît cuprinzătoare și totale.

Totalitarismul este o ordine politică și socială modernă, dar capacitatea lui de modernizare este limitată. Iar prețul ce trebuie plătit pentru utilizarea lui ca vehicul politic este, cu înghoșdintă vorbind, exorbitant. Dacă este desconsiderat orice alt obiectiv sau punct de vedere cu excepția celor legate de modernizare, despre totalitarism se pot spune următoarele. Guvernarea totalitară este foarte eficientă în parcurerea drumului către puterea al unei noi elite prin eliminarea tuturor adversarilor ei. Este totodată un mijloc eficient de-a păstra puterea odăii ce-ai pus mina pe ea. Este un centralizator eficient, cu o înclinare înăscută spre mobilizarea maselor pentru obiective pe termen scurt, de-a lungul istoriei a fost un adept pasionat al folosirii la scară mare a muncii forțate (sciavagistă) și poate iniția și accelera procesul unei industrializări primitive și rudimentare. De vreme ce pierderea de vieți omenești, capital sau materie primă nu înseamnă nimic pentru ei, sub-totalitarismul comunist pot fi acceptate și experimentele sociale costisitoare. În faza inițială, mobilitatea pe verticală poate fi accelerată, iar educația generală îmbunătățită, chiar dacă aceasta se face doar la cel mai elementar nivel. Mobilitatea în efortul de război a unor tehnologii depășite este, în general, rapidă și eficientă într-un regim de acest gen. Cu toate acestea, chiar în faza inițială, beneficiile nu pot depăși deficiențele. În final, mașina totalitară va eșua învariabil în implementarea proiectului creșterii economice, a îmbunătățirii tehnologiei, a ridicării standardelor de viață și așa mai departe. Prin încercări disperate de modernizare, totalitarismul se prăbușește sub greutatea iraționalității sale.

Teama de mașina militară sovietică

Deficitul economic al regimului comunist este o poveste arhicunoscută și frecvent repetată. Este la fel de bine cunoscut faptul că amănarea continuă a reconstrucției dezastrului a împins țările comuniste și mai adînc în mlaștina iraționalității, indiferent dacă acestea publicau mereu false buletine privind victoriile lor sau admiteau din cînd în cînd așa numitele greșeli care urmau să fie îndreptate. Cu sau fără reforme (niciodată structurale), lucrurile au continuat să meargă din rău în mai rău. Comunismul a devenit un „cul-de-sac” chiar conform propriilor standarde, pentru că în forma sa cea mai bună, a produs o versiune a modernității, sărăcă, grosolană, disfuncțională, autoînfricoare și patetică, sub ruinele căruia au fost înmormîntate cel puțin douăzeci de milioane de cadavre de bărbați și femei.

Comunismul a început în momentul în care Lenin și cîțiva dintre înșelătorii săi au acceptat proiectul social marxist și au decedat să-l aplice, cu orice preț social, prindînd puterea pentru ei înșiși. Cel de-al doilea pas nu a durat însă în mod necesar din primul. Sfîrșitul comunismului modern a început cînd a devenit evident că modelul totalitar nu funcționează și că încercările de-a elimina abandonarea lui radicală pur și simplu înrăutăteau lucrurile, și că Gorbaciov și cîțiva dintre cei ce-l sprijineau au îndrăznit să abandoneze monstrosul „centralismul democratic”. În fapt cel de-al doilea pas nu a durat din primul și nici un fel de necesitate. S-ar fi putut înțelega și altfel. Proiectele de reformă ar fi putut să curgă unul după altul, fiecare dintre ele ar fi avut cu siguranță, și nu s-ar fi produs nici o schimbare esențială. Lagărele de concentrare s-ar fi redeschis, crimele în masă ar fi fost săvîrșite din nou la scară largă. Chiar posibilitatea războiului s-ar fi putut să apară. Fără vîntul mortal luptă din gura, nimic nu a fost scris în răscolul în codurile istoriei.

Comunismul modern și-a început cariera sa istorică cu un eveniment întâmplător: afîrșitul comunismului a început și el tot într-o notă a contingentei. Primul eveniment contingent a dat naștere unei instituții care a generat în suce toate categoriile de totalitarism. Necesitatea s-a instalat cînd posibilitățile s-au actualizat. Acest lanț al necesității a fost întrerupt acum de o nouă contingente. La orizontul nostru se ivește noi posibilități. ■

Traducere de
MARINA SANDU

